

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Katedra sociální a kulturní ekologie

**Životní styl, environmentální hodnoty a postoje návštěvníků k
ochraně životního prostředí při pěší turistice v CHKO Žďárské
vrchy**

Diplomová práce

Autorka práce: Bc. Olga Faltysová, BA

Studijní obor: Sociální a kulturní ekologie

Vedoucí práce: PhDr. Daniel Čermák, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze literární zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Litomyšli dne 23. 6. 2016

Olga Faltysová

ABSTRAKT

Tato diplomová práce pojednává o životním stylu, environmentálních hodnotách a postojích návštěvníků k ochraně životního prostředí při pěší turistice v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy.

Úvodní část práce přináší teoretické informace o životním stylu, environmentální etice a hodnotách, následně se zabývá problematikou ochrany životního prostředí. V rámci této části práce je také věnována pozornost udržitelnému cestovnímu ruchu a podrobnější charakteristice Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy.

Část druhá zahrnuje dotazníkový průzkum, který probíhal ve zvolené oblasti a pomocí kterého jsou zjišťovány postoje návštěvníků k ochraně životního prostředí. Na základě zhodnocení zjištěných informací jsou zodpovězeny stanovené výzkumné otázky.

KLÍČOVÁ SLOVA

Životní styl, hodnoty, postoje, ochrana životního prostředí, udržitelný cestovní ruch, Žďárské vrchy

ABSTRACT

This diploma thesis deals with lifestyle, environmental values and attitudes of visitors to environmental protection while hiking in the selected specially protected area (CHKO Žďárské vrchy).

The first part includes the theoretical information about lifestyle, environmental ethics and values, the following section focuses on environmental protection issues. Sustainable tourism and more detailed specification of the selected specially protected area (CHKO Žďárské vrchy) will also be discussed here.

The second part involves a questionnaire survey uncovering the attitudes of visitors towards the environmental protection. The research questions are answered based on the evaluation of collected information.

KEYWORDS

Lifestyle, values, attitudes, environmental protection, sustainable tourism, Žďárské vrchy

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. METODOLOGIE	7
3. TEORETICKÁ ČÁST	9
3.1. ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKA A HODNOTY	9
3.1.1. HLAVNÍ SMĚRY ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKY	11
3.1.2. ROZDĚLENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKY PODLE ERAZIMA KOHÁKA	15
3.1.3. HODNOTY, POTŘEBY A POSTOJE	17
3.2. ŽIVOTNÍ STYL	21
3.2.1. ŽIVOTNÍ STYL, ŽIVOTNÍ ZPŮSOB A ŽIVOTNÍ SLOH	21
3.2.2. ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ A KVALITA ŽIVOTA	22
3.2.3. KONZUMNÍ (SPOTŘEBITELSKÝ) ŽIVOTNÍ STYL	23
3.2.4. ALTERNATIVNÍ ŽIVOTNÍ STYL	24
3.2.5. VOLNÝ ČAS	26
3.2.6. DETERMINANTY ZDRAVÍ	28
3.3. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A JEHO OCHRANA	31
3.3.1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY	31
3.3.2. OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY	33
3.3.3. CHARAKTERISTIKA VELKOPLOŠNÝCH ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ	36
3.4. CESTOVNÍ RUCH	40
3.4.1. UDRŽITELNÝ CESTOVNÍ RUCH	41
3.4.2. VENKOVSKÝ CESTOVNÍ RUCH	42
3.5. ŽĎÁRSKÉ VRCHY	45
4. EMPIRICKÁ ČÁST	53
4.1. CHARAKTERISTIKA A PRŮBĚH VÝZKUMU	53
4.2. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DISKUZE	55
4.3. ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY	93
5. ZÁVĚR	97
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	98
7. SEZNAM TABULEK	105
8. SEZNAM GRAFŮ	106
9. PŘÍLOHY	107

1. ÚVOD

V průběhu vývoje lidstva došlo k postupnému odtržení od přírodního světa. Došlo k situaci, kdy člověk přestal žít v souladu se svým prostředím a dostal se s ním do rozporu. Začalo docházet ke znečišťování prostředí, k přeměnám krajiny, k nadměrnému čerpání přírodních zdrojů, a tedy postupně k poškozování životního prostředí jako celku. Začalo být nutné chránit přírodu a celé životní prostředí. To bylo důvodem, proč začala vznikat chráněná území. Aby byla podstata existence vyhlášených zvláště chráněných území naplněna, je klíčové, aby se lidé chovali v souladu s přírodou.

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnotit životní styl, environmentální hodnoty a postoje návštěvníků Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy k ochraně životního prostředí. Budou tedy hodnoceny postoje lidí, u kterých se z důvodu toho, že volí jako místo pro trávení svého volného času oblast se zachovalou přírodou, předpokládá hlubší vztah k přírodě.

Hlavního cíle bude dosaženo prostřednictvím splnění dílčích cílů, které jsou formulovány do výzkumných otázek. Bude zjišťováno, na jakém místě se v hodnotovém žebříčku návštěvníků Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy nachází ochrana životního prostředí, posouzeno, zda je pobyt návštěvníků významnou součástí jejich životního stylu a ověřeno, jestli se podílejí na udržitelném cestovním ruchu dané oblasti.

Diplomová práce bude rozvržena do dvou hlavních částí, teoretické a praktické. První část se bude zabývat teorií z různých oblastí, které se k dané tématice vztahují. Bude sem zahrnuta teorie environmentální etiky, informace o životním stylu, hodnotách, ochraně životního prostředí, cestovním ruchu a následně také obecné informace o Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy.

Ve druhé části dojde ke zhodnocení vyjádření respondentů k otázkám obsaženým v dotazníku. Jeho úvodní část bude zaměřena na osobní profil respondentů. Poté budou následovat otázky vztahující se k motivaci návštěvy chráněné krajinné oblasti, k její četnosti, letní turistice v přírodě a plánovaným aktivitám. Dále bude několik otázek zaměřeno na zjištění, zda se návštěvníci podílejí na udržitelném cestovním ruchu oblasti. Poté budou následovat otázky směřující ke zjištění jejich postojů k ochraně životního prostředí. Respondenti budou dotazováni, zda a jak se aktivně podílejí na jeho ochraně. Poslední část dotazníku bude zjišťovat, jaký mají návštěvníci Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy hodnotový žebříček a na jakém místě se v něm nachází právě ochrana životního prostředí.

Zjištěné údaje budou zpracovány do tabulek a grafů a všechny odpovědi respondentů budou následně slovně zhodnoceny tak, aby mohly být zodpovězeny stanovené výzkumné otázky. Tím bude splněn cíl této diplomové práce.

2. METODOLOGIE

Teoretická část práce je zaměřena na problematiku životního stylu, hodnot, environmentální etiky, ochrany životního prostředí a cestovního ruchu z teoretického hlediska, dále je v této části práce také blíže charakterizována Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy. V empirické části jsou poté zpracována a interpretována data, která byla získána prostřednictvím provedeného dotazníkového šetření.

Při vypracování diplomové práce byly využity zejména informace z dostupné literatury, z internetových zdrojů a v neposlední řadě také informace získané v turistických informačních centrech, které se v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy nacházejí.

Pro účely této práce byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie, pomocí které je možné zkoumat výskyt nějakého chování či jevu (zatímco kvalitativní výzkum se zabývá především důvody a motivacemi tohoto chování či jevu). Hlavním účelem kvantitativního výzkumu je získání měřitelných číselných údajů.¹ Klíčové totiž je, aby shromážděná data byla vždy srovnatelná.² Co se týče konkrétní výzkumné metody, použito bylo dotazníkové šetření. Dotazování je nejrozšířenější metodou sběru dat v kvantitativním výzkumu, technikou, která umožní získat údaje od velkého množství respondentů.³

Vybrána byla osobní distribuce a sběr dotazníků, která je sice v porovnání s online dotazováním finančně a (co se týče přípravy) i časově náročnější, vyznačuje se ovšem podstatnými výhodami, zejména vysokou návratností dotazníků, možností upřesnit otázky v případě nejasností či šancí přesvědčit k vyplnění dotazníku i váhavé respondenty. Kladem je také možnost provést šetření v poměrně krátkém čase.⁴

Dotazník použitý v této práci byl sestaven s využitím teoretických informací získaných z odborné literatury, inspirací k některým položeným otázkám byly následující výzkumy Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.: Ekologické chování domácností (2009), Jaké hodnoty jsou pro nás důležité (2014) a Postoje a aktivity české společnosti vzhledem k životnímu prostředí (2016). Zdrojem inspirace pro otázky týkající se cestovního ruchu bylo také předchozí studium tohoto oboru.

Po sestavení dotazníku byl proveden předvýzkum, sloužící ke zjištění, zda jsou položené otázky srozumitelné, a umožňující jejich následnou úpravu. Na základě výsledků

---

¹ KOZEL, R. et al. *Moderní marketingový výzkum*.

² KOZEL, R., MYNÁŘOVÁ, L., SVOBODOVÁ, H. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*.

³ JAŠÍKOVÁ, V., TROUSIL, M. *Úvod do tvorby empirických prací pro cestovní ruch*.

⁴ KOZEL, R., MYNÁŘOVÁ, L., SVOBODOVÁ, H. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*.

předvýzkumu byla formulace několika otázek za účelem lepšího porozumění drobně pozměněna. Z důvodu srovnatelnosti získaných dat je totiž nutné, aby všichni dotazovaní pochopili otázku stejným způsobem.⁵

Co se týče metody výběru vzorku, použit byl výběr na základě dostupnosti, který zahrnuje skupinu dostupnou v daný čas na daném místě.⁶ V případě výzkumu prováděného za účelem vypracování této diplomové práce se jednalo o návštěvníky CHKO Žďárské vrchy, kteří se v určitý čas nacházeli na místech předem pro výzkum zvolených.

Další metodou, použitou především v té části práce, která je věnována diskusi (interpretaci výsledků výzkumu), je metoda komparace. Porovnávány byly výsledky vlastního výzkumu s výsledky zmíněných výzkumů Centra pro výzkum veřejného mínění za účelem zjištění společných nebo naopak odlišných znaků.

---

⁵ DISMAN M. *Jak se vyrábí sociologická znalost.*

⁶ JAŠÍKOVÁ, V., TROUSIL, M. *Úvod do tvorby empirických prací pro cestovní ruch.*

3. TEORETICKÁ ČÁST

3.1. Environmentální etika a hodnoty

Dramatické poškozování přírody a znečišťování životního prostředí bohužel stále roste. Často se dozvídáme, že dopady naší činnosti jsou horší, než se před lety předpokládalo. Příroda je doslova v ohrožení a dochází k ničení základních podmínek života. Znečištěné životní prostředí má závažné dopady na zdraví obyvatelstva a přináší hrozbu zhoršení kvality života i následujícím generacím. Je tedy nutné začít s přírodou uvážlivě a šetrně zacházet. Aby se situace začala zlepšovat, je nutná změna hodnot a rozvoj morálního vztahu k přírodě. Je nejen potřeba morální vztah k přírodě prohlubovat, ale doslova změnit sami sebe, abychom se díky tomu začali chovat k přírodě ohleduplně. Taková změna je možná tehdy, kdy k přírodě a zemi máme hluboký, niterný vztah. Ten v nás může vzniknout na základě momentálních intenzivních zážitků, jako je pocit klidu a svobody při pohledu na majestátnost hor nebo třeba na východ či západ slunce. Může to být impuls k tomu, aby chování a jednání lidí směřovalo k souladu s přírodou.⁷

Environmentální etika je, stejně jako většina filozofických směrů, spojena s pochybnostmi. Přestože jde o tak praktickou věc, jako je ukotvení oblasti přírody do našich morálních ohledů a vytvoření základů pro praktickou ochranu přírody. Autoři jednotlivých směrů rozebírají a kritizují chyby svých konkurentů. Kritika přichází i zvenčí, a to od těch, kteří odmítají založení etiky na hodnotách, nebo etiku jako takovou. Základní smysl všech teorií environmentální etiky by měl být stejný. Naše chování vůči přírodě nemá být lhostejné a toto tvrzení by mělo platit pro všechny. Úcta k hodnotě živých tvorů a ohleduplné zacházení s přírodou by se mělo stát trvalou součástí naší kultury. Představitelé environmentální etiky předpokládají, že si příroda ohleduplnost zaslouží především z morálních důvodů. Otázkou je, čemu máme dávat přednost, co je pro nás hodnotné. Hodnoty jsou tím, co má být vodítkem našeho jednání. S etickými povinnostmi při jednání s přírodou nás seznamuje právě obor environmentální etika. Dává vodítko pro život v souladu s přírodou. Nejde jenom o kvalitu našich životů, ale o to, v jaké stavu bude Země předána dalším generacím. Lidé bohužel stále více žijí konzumním způsobem života. Chtějí víc a podporování reklamou svoji spotřebu stále zvyšují. To, co stačilo předešlé generaci, té nastupující již nestačí.⁸

---

⁷ SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda*.

⁸ tamtéž

Část světa žije v naprostém blahobytu, jehož následkem ale je, že aktuální stav životního prostředí má přímé dopady na život a zdraví obyvatel. Světovým dědictvím by neměly být jenom kulturní památky, ale i divoká příroda, která by měla být pro budoucí generace zachována. Ve vnímání rozsahu poškození přírody jsou mezi lidmi velké rozdíly. Někteří lidé si poškození přírody ani nevšimnou, někteří ho vnímají velmi silně. Lidé mají často tendenci mít ohled na to, co je jim cenné. Na to, co je pro ně bezprostředně důležité. Morální ohled na tyto blízké věci je pro ně samozřejmý, měl by být etickou povinností i vůči věcem vzdálenějším.⁹

Neúcta k jinému než lidskému životu a bezohledný postoj k neživé i živé přírodě je jednou z příčin ekologické krize. Přírodní fenomény, ať rostliny nebo zvířata, ale i hory, řeky a oceány mají svoji vlastní hodnotu, s právem na existenci nezávislou na člověku. Hodnotu přírody nestačí jen uznat. Je potřeba z tohoto uznání a respektu k ní vyvodit praktické důsledky, protože zdravé životní prostředí by mělo být jednou ze základních hodnot současné společnosti.¹⁰

Bývalý viceprezident Spojených států amerických Al Gore ve své knize *Země na misce vah* uvádí, že to, co nejvíce ohrožuje životní prostředí, je naše vlastní vnímání celé situace. Velké množství lidí si nepřipouští, že je ekologická krize nesmírně vážná. Po letech diskusí a zkoumání však už není čas na odklady. Je potřeba se sjednotit a najít nejučinnější a nejméně nákladná řešení této krize. Je potřeba získat podporu veřejnosti, která je nezbytná. Nacházíme se v klíčovém bodě, protože „rozhodneme-li se nedělat nic a tváří v tvář rostoucímu množství důkazů dále jen vyčkávat, znamená to vlastně, že jsme se rozhodli pokračovat stále rychlejším tempem v nezodpovědné destrukci životního prostředí, která je příčinou současné katastrofy.“¹¹

V přírodě se setkáváme se vzájemnou závislostí jednotlivých součástí ekosystému. Je tedy pravděpodobné, že pokud zničíme ekologickou rovnováhu Země v jednom směru, bude narušena i v dalších. Určité jednání se ve vztahu k jedné části životního prostředí může zdát neškodné, ale těžko lze předvídat, jaké důsledky bude mít pro ostatní složky systému. Podstatný vliv na destrukci životního prostředí má obdiv lidí k technice. Nahrazuje totiž obdiv směřovaný k přírodě. Technika uspokojuje naše potřeby působením na přírodu. A stejně jako roste populace, roste i touha po vyšší spotřebě a lidi nezajímá, jak se touto touhou narušuje

---

⁹ SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda*.

¹⁰ MOLDAN, B. *Ekologie, demokracie, trh*.

¹¹ GORE, A. *Země na misce vah*. (str. 38)

stabilita přírodních systémů. „A čím více se soustředíme na využívání různých technik k uspokojení svých potřeb, tím více otupujeme svou schopnost cítit spojení s přírodou.“¹² Je nutné směřovat ke zrychlení rozvoje nových technik a technologií, které budou šetrnější k životnímu prostředí. Záchrana životního prostředí by se měla stát principem civilizace. Je potřeba, aby většina lidí na světě spojila své síly a směřovala k tomuto cíli. Jedna z nejdůležitějších věcí je, aby každý z nás zhodnotil svůj vlastní vztah k přírodě a obnovil vazbu k přirozenému světu.¹³

3.1.1. Hlavní směry environmentální etiky

Biocentrismus (environmentální biocentrická etika)

Biocentrismus znamená morální vztah ke všem živým entitám včetně rostlin. Nezahrnuje však ochranu vyšších celků jako komunit, druhů nebo ekosystémů. Což vzbuzuje otázku, jestli máme mít morální ohled pouze vůči individuu, nebo vůči druhu. Dle pohledu individualistů je třeba brát ohledy pouze na individua a jejich zájmy. Biologové a ekologové naopak připomínají hodnotu diverzity a varují před hrozbou snížení rozmanitosti druhů pod určitou hranici, což by mohlo vést k rozpadu ekosystému.¹⁴

„Zachovat život stejně jako zachovat Zemi, pokud obojí chápeme jako dění, znamená ochraňovat a zachovávat mnohotvárnost druhů. Nejde o zmrazení dnešního stavu. Vymírání i množení patří k procesu života. Jde o to, že ve zdravém dění druhy v geologickém čase vznikají rychleji, než vymírají. Dnes je na pováženu to, že lidstvo ničí daleko rychleji, než druhy stačí vznikat, a že zároveň ničí reprodukční schopnost druhů. Nejde o zmrazení vývoje: jde o zdravý vývoj – či snad o zdravý život Země.“¹⁵

„V případě biocentrismu je možné chránit neživé pouze jako zdroj pro živé. Jinak je neživé z etických důvodů vyloučeno. Máme považovat zacházení s nimi za lhostejné, protože nemají vlastní hodnotu?“¹⁶ Do neživého světa ale řadíme hory, jeskyně nebo řeky, ke kterým je jistě potřeba mít morální ohled a chránit je.

---

¹² GORE, A. *Země na misce vah*. (str. 187)

¹³ tamtéž

¹⁴ BINKA, B. *Environmentální etika*.

¹⁵ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. (str. 99)

¹⁶ BINKA, B. *Environmentální etika*. (str. 114)

Environmentální ekocentrická a systémová etika

Pojem ekocentrismus poprvé použil americký ekolog Aldo Leopold, který zdůrazňuje závislost života jedince na integritě a stabilitě celku. Zájmy jedince jsou podle něj legitimní jen v takovém případě, kdy stabilitu celku nenarušují.¹⁷

Ekocentrická etika hodnotu přírody vyjadřuje přírodovědnou formou, která je podložena znalostí fungování konkrétních ekosystémů. Klade důraz na vztah jednotlivce a biologického společenstva. Původně se etika zabývala jen vztahy mezi jednotlivci.¹⁸ Nová (ekocentrická) etika „pozměňuje roli Homo sapiens z dobyvatele krajinných společenství na jednoho z mnoha jejich členů a občanů. Z toho plyne úcta k ostatním členům a také úcta ke společenství jako takovému.“¹⁹

Antropocentrismus

Antropocentrickou environmentální etiku můžeme chápat jako snahu „zachovat koncepci ústředního postavení člověka a zároveň přijmout ochranu ostatních živých tvorů a životního prostředí, jako pro člověka významnou hodnotu.“²⁰

Základním principem eticky orientovaných antropocentristů je žít takovým způsobem, který bere ohledy na ostatní, a pracovat na tom, aby žili v harmonii s přírodou.

„Jste-li zastáncem antropocentrismu, má pro vás každá hodnota původ v tom, jak přispívá k našim lidským hodnotám, a proto i všechno, co najdeme v přírodě, má spíše instrumentální hodnotu k uspokojení lidských zájmů. To ovšem předem nemusí znamenat bezohledné drancování přírody.“²¹

Hlubinně ekologická environmentální etika

Tato etika uznává základní hodnotu všeho živého i neživého. Jejím zakladatelem je norský filozof Arne Næss, který „odmítá klasikou představu člověka v přírodě, představu individuálního, materiálně vymezeného já a nahrazuje ji představou Já s velkým J. Já, které je, ač hierarchizováno, jednotné a jediné. Toto široké Já, které se rozvíjí od sociálního Já

---

¹⁷ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. (str. 96)

¹⁸ tamtéž

¹⁹ LEOPOLD, A. *Obrázky z chatrče a rozmanité poznámky*. (str. 235)

²⁰ BINKA, B. *Environmentální etika*. (str. 96)

²¹ SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda*. (str. 28)

k ekologickému Já až na pomezí metafyzického Já, postupně zahrnuje další a další bytosti, celé ekosystémy a nakonec svět.²²

Arne Næss zastává názor, že lidé nemají hodnotu sami o sobě, ale pouze jako součást celku Já. Člověk i svět jsou jedno Já, takže veškerý mimolidský svět má podle jeho názoru stejnou hodnotu jako člověk.

Sociálně ekologická environmentální etika

Představitelé sociální ekologie zastávají názor, že ekologická krize je důsledkem krize společenské, jejíž příčiny mají původ ve společenských vztazích.

Díky rozvoji technologií ve všech oblastech je prodloužen a zkvalitněn lidský život, tento vývoj s sebou ale zároveň nese mnoho negativních důsledků. Práce je sice méně fyzicky náročná, ale probíhá ve stále rychlejším tempu s tlakem na výkonnost, takže lidé jsou pod stále silnějším tlakem, což je velmi vyčerpávající. Lidé si dnes mohou vybírat z obrovského množství a druhů potravin, ale většina průmyslově vyráběných potravin má tolik chemických přísad, že v negativním smyslu intenzivně působí na zdraví. Problémem je, že si „lidé neuvědomují úzkou spojitost mezi zdravím ekosystému a zdravím člověka.“²³

Dominance a ovládání, které se projevuje ve společnosti, se bohužel přenáší i na lidský vztah k přírodě a projevuje se především v biotechnologii. Odborníci z této oblasti šlechtí plodiny, které jsou přímo závislé např. na určitém druhu hnojiva, nebo nemají schopnost se rozmnožovat. Jde o hrubou manipulaci s vlastnostmi živých organismů, která může směřovat k závislosti farmářů (a spotřebitelů) a podřízenosti biotechnologickým společnostem.

Zakladatel sociální ekologie Murray Bookchin zastává názor, že velkým problémem je nekontrolovatelný hospodářský růst. Konkurence trhu nutí subjekty ke stálému růstu, a ti, kdo se nepodřídí tomuto trendu, jsou těmi silnějšími pohlceny nebo zanikají. „V tomto boji o přežití neplatí žádná morální hlediska, což je dle Bookchina o to horší, že grow-or-die charakter tržních vztahů se přenesl i do vztahů mezilidských.“²⁴

Vlastnosti jako sobectví a chamtivost vytlačují původní lidské hodnoty, jako je spolupráce, úcta a sounáležitost. Prosazování trvalého růstu je tak podle Bookchina hnacím

---

²² BINKA, B. *Environmentální etika*. (str. 101)

²³ tamtéž (str. 106)

²⁴ tamtéž (str. 109)

motorem ekologické krize. Firmy neustále inovují a vytvářejí nové verze původních výrobků, čímž za pomoci vytrvalé reklamy podněcují spotřebitele k větší spotřebě.

Při hledání viníka ekologické krize „doporučuje Bookchin vyhýbat se slovům jako my, lidstvo nebo lidé. To proto, že mezi lidmi existují hierarchické a třídní rozdíly, ale každému je přiřčena stejná zodpovědnost za chárání naší planety, ať už je to hladovějící etiopské dítě nebo předseda správní rady nadnárodní korporace. Takový pohled staví mladé a staré, ženy a muže, chudé a bohaté, vykořisťovatele a vykořisťované, barevné a bělochy na tutéž úroveň, což je v rozporu se sociální realitou.“²⁵

Sociální ekologové vidí jako možnou nápravu výše popsaného stavu vytvoření morální ekonomiky, kde nebude hlavní trvalý růst, ale naopak bude velikost produkce demokraticky kontrolována. Velikost výroby bude omezována s důrazem na trvanlivost zboží a bude prováděna tak, aby byla šetrná k životnímu prostředí. Občany je naléhavě nutné začít seznamovat s těmito příčinami ekologické krize, začít je vzdělávat a motivovat k tomu, aby takovéto společenské změně byli nakloněni.

Zoocentrická environmentální etika

Po rozšíření rovnoprávnosti na ženy, černochoy a další stále není podle názoru představitelů tohoto směru hranice rovnoprávnosti dosaženo. Zakladatel a nejznámější představitel zoocentrické etiky Peter Singer prosazuje rovnoprávnost zvířat, přestože s ní většina lidí nesouhlasí. Rovnoprávností nemyslí to, že by všichni měli stejná práva. „Primáti, psi ani prasata samozřejmě nemohou volit, a proto je nesmyslné mluvit o volebním právu prasat, ovšem požadavek rovnoprávnosti ve smyslu principiálně stejné hodnoty práva na život to nenarušuje. Stejná hodnota práva na život jednoduše neznamena identická práva.“²⁶

Princip rovnosti by podle jeho názoru neměl být vztahován jen na lidi, ale i na zvířata. Nejmasovějším kontaktem se zvířaty je bohužel jejich konzumace. Aby co nejvíce lidí mohlo uspokojit tuto potřebu, nejen že zvířata zabíjejí, ale kvůli vyprodukovanému množství masa nutí zvířata trpět a trávit život ve velmi nepříznivých podmínkách, tak vzdálených od jejich přirozeného života v přírodě.

---

²⁵ BINKA, B. *Environmentální etika*. (str. 114)

²⁶ tamtéž (str. 119-120)

Teocentrismus

Zabývá se uznáním hodnoty přírody nezávisle na užitečnosti pro člověka. Mezi základní pojmy teocentrické environmentální etiky patří prožitek čehosi, co přesahuje člověka, prožitek Boží přítomnosti. Veškerému životu přisuzuje smysl posvátnosti. Dále je to skutečnost, že příroda je jsoucnem spojeným s Bohem. Centrem veškerého dění není ani člověk ani příroda. Ale jak řekl František z Assisi: „jsme bratři pod jedním Otcem.“²⁷

3.1.2. Rozdělení environmentální etiky podle Erazima Koháka

Etika bázně boží (teocentrismus)

V náboženském chápání je příroda označována jako bázeň boží. „Prvotně člověk nerozlišuje mezi Bohem a přírodou. Vnímá jen jedno posvátno, které zároveň je a není Bůh, příroda, která je a není posvátná – a sama sebe jakou součástí tohoto celku, který má svá vlastní pravidla a vyžaduje si úctu. Člověk tu není středem všeho smyslu a zdrojem vší hodnoty. Tím je posvátná příroda.“²⁸ Důležitým úkolem člověka je tedy život v souladu s přírodou, s jejím řádem a rytmem. „Člověk není narušitelem svou podstatou, nýbrž v následku určitého jednání. Je tedy v mezích jeho možností jednat i jinak a žít v souladu s přírodou.“²⁹ Pokud člověk zmiňovaný soulad s přírodou narušuje pouze svým nezodpovědným kořistnictvím, má smysl hledat udržitelné způsoby života.

Etika vznešeného lidství (antropocentrismus)

Zástupci tohoto směru si nemyslí, že by lidé měli chránit přírodu pro její dobro. Měli by však „omezit své nároky na přírodu na úroveň přirozené obnovy a tudíž udržitelnosti – pro dlouhodobé dobro lidského živočišného druhu.“³⁰ Převládá u nich přesvědčení, že zdrojem hodnoty a smyslu je pouze člověk, stavějí však dlouhodobý zájem lidstva jako celku proti krátkodobým zájmům jedinců.

Podle některých autorů, jakými jsou na příklad Annie Dillardová nebo Charles Sherrington, antropocentrismus neznamená „řídít se (přirozenými) lidskými zájmy, nýbrž podřídít naše jednání výrazně lidským – a to znamená morálním – kategoriím. Zatímco vlk se

---

²⁷ BINKA, B. *Environmentální etika*. (str. 123)

²⁸ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. (str. 68)

²⁹ tamtéž (str. 71)

³⁰ tamtéž (str. 77)

řídí jen pudem a není schopen jednat pro dobro člověka, člověk se řídí morálním zákonem a je schopen jednat pro dobro vlka.“³¹

Etika úcty k životu (biocentrismus)

Každá živá bytost má hodnotu sama o sobě, proto je také hodna ohleduplného zacházení.

Americký filozof Paul Taylor ve své knize *Respect for Nature* vyjadřuje biocentrický postoj ke světu následujícími tezemi: Lidské bytosti jsou neprivilegovanými členy společenství života na Zemi (mají stejný původ jako všechny ostatní živé organismy, jsou závislé na dalších formách života), přírodní svět je provázaný systém (jeho součásti jsou na sobě vzájemně závislé), všechny organismy jsou teleologickými centry života (směřují k cíli) a přesvědčení o lidské nadřazenosti je neoprávněným předsudkem.³²

Etika Země

Etika Země znamená nejen úctu k životu samotnému, ale úctu k předpokladům života, k celému společenství všeho života a k podmínkám jeho udržitelnosti. Autorem tohoto pojmu je Aldo Leopold. Vyzdvihl význam rovnováhy života a použil termín „myslet jako hora“, který znamená, že je nutné dbát na rovnováhu celého ekosystému. Nezáleží na jedincích, ale na rovnováze života. Etika Země považuje celek za základní skutečnost. „Správné je, co podporuje integritu, stabilitu a krásu biotického společenství, nesprávné to, co je narušuje.“³³

Jako jednu z příčin ekologické krize označuje stále vzrůstající počet lidí na Zemi. Je snižována úmrtnost, ale nesnižuje se porodnost. Potom se i skromné nároky lidí stávají ekologickou hrozbou.

Etika záchranného člunu

Etice záchranného člunu předchází termín „tragédie obecní pastviny“, který poprvé použil britský ekonom William Forster Lloyd v roce 1833. Jeho prostřednictvím vysvětluje, že na pastvině je místo pouze pro daný počet ovcí. Pokud je jich zde pasen větší počet, tak ji vypasou, zničí a zahynou. Na tuto myšlenku navazuje Garrett Hardin etikou záchranného

---

³¹ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. (str. 79)

³² TAYLOR, P. *Respect for Nature*. In: KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. (str. 68)

³³ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. (str. 98)

člunu. I ta nejluxusnější loď má omezenou nosnost. Umožní život jen určitému počtu pasažérů. Proto není možné zachránit všechny, co se kolem topí.

Štědrost dle jeho názoru povede k tragédii. Odmítá proto veškerou pomoc třetímu světu, každý zachráněný život znamená podle něj zbídačení příštích generací a Země jako celku. Všechny zachraňovat nemůžeme, zachraňme sebe a naši životní úroveň.³⁴

Jedinou možností je podle jeho názoru „vláda pevné ruky, která by přestala zachraňovat životy a začala zachraňovat ekosystémy.“³⁵

3.1.3. Hodnoty, potřeby a postoje

Hodnoty

Filozofická nauka o původu a povaze hodnot se nazývá axiologie, kdy axios v překladu z řečtiny znamená cenný, hodnotný a logos řeč, smysl, řád a také rozum.³⁶

Na zdánlivě jednoduchou otázku, co jsou lidské hodnoty, není jednoznačná odpověď.

Dá se říci, že hodnota souvisí s tím „jak člověk rozumí světu kolem sebe a svému místu v tomto světě.“³⁷ Rudolf Kohoutek zase nazývá hodnotou „věc, člověka nebo ideu, která je někomu drahá, potřebná, nebo na ní lpí.“³⁸ Častá představa o významu slova hodnota je, že se jedná o výsledek libovolného hodnocení založeného na preferencích (osobních či kulturních). „Jak sloveso hodnotit, tak hodnocení označuje činnost a samo o sobě nepředznačuje výsledek – zda věc hodnotíme pozitivně, nebo negativně. Oproti tomu slovo hodnota zahrnuje pozitivní ocenění, takže přece jen tu mezi slovy hodnota a hodnotit rozdíl je.“³⁹ Hodnoty mohou být také interpretovány jako základní postoje ke všem oblastem života (lidem, předmětům, situacím i činnostem), které se nepřetržitě promítají do všech našich aktivit, pocitů a myšlenek.⁴⁰ Pojem hodnota lze také chápat jako něco, co má svoji cenu samo o sobě a nezávisí na našem hodnocení.

Hodnocená věc má vždy výslednou hodnotu podle toho, jak se na ni člověk dívá. Pro každého je hodnotné něco jiného. Podle toho také vzniká osobní hodnotový žebříček.

---

³⁴ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. (str. 104)

³⁵ tamtéž (str. 105)

³⁶ SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda*.

³⁷ PELCOVÁ N. *O hodnotách a smyslu hodnotové výchovy*. In: *Hodnoty ve výchově, umění a sportu*. (str. 9)

³⁸ KOHOUTEK, R. *Základy užité psychologie*. (str. 214)

³⁹ SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda*. (str. 61)

⁴⁰ Grafologie a psychologie. *Psychologie hodnot*. (online)

V různých kulturách lidé vyznávali a vyznávají různé hodnoty a etická pravidla, která vycházejí z historie a společenské situace daného místa.

Hodnoty se dají chápat jako instrumentální nebo neinstrumentální. Instrumentální znamená, že věc slouží jako prostředek k jinému cíli, má určitý druh užitečnosti. Neinstrumentální je taková věc, která je dobrá sama o sobě, bez toho aniž by byla dobrá pro něco jiného.⁴¹

Hodnotová orientace

Životní styl a směr činnosti člověka ovlivňuje hodnotová orientace, která vyjadřuje smysl jeho jednání a je v ní zahrnutý cíl. Uskutečňuje se volbou možných cílů a prostředků vedoucích k jejich dosažení. Hodnotová orientace člověka je „souhrnem názorů a postojů k různým kvalitám skutečnosti, které pro něj představují určité hodnoty.“⁴² Jedná se jednak o hodnoty související se zajištěním života (zdraví, strava), s rozvojem člověka jako osobnosti a s rozvojem člověka jako člena širšího společenství.

Známa je typologie hodnotových orientací německého autora Eduarda Sprangera, který uvádí tyto typy:

1. Teoretický typ – je racionální, soustředí se na hledání pravdy, na uvažování a kritiku, hodnotou je pro něj poznání
2. Ekonomický typ – je zaměřený na kumulování majetku, hodnotou je pro něj užitečnost
3. Estetický typ – zaměřuje se na hledání harmonie, hodnotou je krása
4. Sociální typ – nesobecký člověk, soustředí se na konání dobra, nejvyšší hodnotou je láska
5. Politický typ – nejvyšší hodnotou je pro něj moc, vyhledává možnost ovládat druhé
6. Náboženský typ – vidí nejvyšší hodnotu v jednotě s Bohem, hledá mystickou zkušenost⁴³

K tomuto historickému členění by bylo možné dnes jmenovat i technický typ – jeho hlavním zaujetím je technická revoluce. Mnoho dnešních lidí je také spojeno s kulturou těla a sportem, který ve Sprangerově hodnotové orientaci ve své době neměl místo.⁴⁴

Velký důraz na hodnoty v lidském životě kladl Viktor Frankl, který hodnoty dělí na tvůrčí (k nim patří hlavně práce, ať díky ní vytváříme hodnoty materiální nebo duchovní),

---

⁴¹ SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda*.

⁴² KOHOUTEK, R. *Základy užité psychologie*. (str. 215)

⁴³ SPRANGER E. *Lebensformen: Geisteswissenschaftliche Psychologie und Ethik der Persönlichkeit*. In: KOHOUTEK, R. *Základy užité psychologie*.

⁴⁴ ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*.

zážitkové (mezi ně patří prožívání), postojevé (vztah k utrpení, člověk je uskutečňuje tím, že utrpení trpělivě snáší) a náboženské (víra ve vyšší moc a posmrtný život).⁴⁵

Hodnotová hierarchie

Různí lidé mají různé systémy nebo hierarchie hodnot podle toho, které staví do popředí a které pro ně nemají velký význam. Postavení hodnot má podle jejich důležitosti povahu pořadí. Osobní systém hodnot a cílů může, ale také nemusí, být v souladu s hierarchií hodnot a cílů společnosti, ve které žije. Co je velkou hodnotou pro jednoho, může být pro druhého na okraji jeho zájmu. Osobní hierarchie hodnot je zčásti stálá a částečně se mění. Změny závisí na mnoha skutečnostech (věk, vzdělání, výchova, profese, rodina, inteligence) a často k nim také dochází na základě prožití určitých zásadních životních změn.

„Je důležité, aby mezi hodnotami člověka zaujímaly významné místo nejen hodnoty autotelické (zaměřené pouze na vlastní osobu), ale i hodnoty heterotelické (zaměřené na ostatní lidi a jejich blaho) a hodnoty hypertelické (nadosobní).“⁴⁶

Potřeby

Potřeby (stejně jako hodnoty) tvoří základní komponenty našich životních motivací. „Potřebou nazýváme pocíťovaný, resp. prožívaný nedostatek nebo nadbytek něčeho. Potřeby jsou nejdůležitějším druhem motivů. Potřeba je provázena vnitřním duševním napětím, které nás vede k určitému chování, jehož cílem je uspokojení potřeby.“⁴⁷

Základním dělením potřeb je jejich rozdělení na potřeby biologické (spánek, potrava, dýchání), sociálně psychologické (sociální kontakt, sebeuplatnění) a na materiální a kulturní.⁴⁸

Maslowova hierarchie potřeb

Nejznámější klasifikaci potřeb formuloval americký psycholog Abraham Harold Maslow. Domníval se, že existuje pět hlavních kategorií potřeb:

1. Fyziologické potřeby – hlad, žízeň, spánek, teplo
2. Jistoty a bezpečí – ochrana, jistota, bezpečí
3. Sociální – potřeba lásky, přátelství

---

⁴⁵ KOHOUTEK, R. *Základy užité psychologie*.

⁴⁶ KOHOUTEK, R. *Základy sociální psychologie*. (str. 63)

⁴⁷ KOHOUTEK, R. *Základy užité psychologie*. (str. 216)

⁴⁸ tamtéž

4. Uznání – sebeúcta a respekt ostatními

5. Seberealizace – potřeba rozvíjet schopnosti a dovednosti

Potřeby na prvním až čtvrtém místě označuje jako potřeby nedostatkové a pátou jako potřebu růstovou. Podle jeho teorie se stává důležitější potřebou potřeba vyšší tehdy, kdy je uspokojena potřeba nižšího stupně.⁴⁹

Uspokojení základních potřeb je předpokladem zdravého růstu. Je rozdíl, jestli jsou lidé motivováni potřebami růstovými nebo základními. Psychický život člověka je prožíván jinak, pokud je primárně podřízen uspokojení nedostatkových potřeb a jinak, když je motivován růstem.⁵⁰

Postoje

Postoje nejsou člověku vrozené, ale vznikají v průběhu jeho vývoje. Utváření a formování postojů probíhá v rámci skupin, kterých je člověk členem. Jsou hodně vázané na skupinové mínění. Lidé si často osvojují postoje, které zaujímají členové dané skupiny, aby se cítili skupinou akceptováni.

„Postoj je komplexní tendence odpovídat poměrně stálým a charakteristickým způsobem (kladně, neutrálně, ambivalentně či záporně) na určité opakované situace, myšlenky, objekty, osoby.“⁵¹

Základní postoje člověka vůči společenskému systému nebo pracovní skupině, ve které působí, je možné rozlišit takto:

Angažovanost – kladný vztah vůči hodnotovému systému skupiny nebo společnosti

Konformita – přizpůsobení danému systému

Indiference – nezájem o hodnotový systém

Nesouhlas – zavržení daného hodnotového systému⁵²

---

⁴⁹ MASLOW, A. H. *Motivation and Personality*.

⁵⁰ MASLOW, A. H. *Toward a Psychology of Being*.

⁵¹ KOHOUTEK, R. *Základy užité psychologie*. (str. 189)

⁵² tamtéž

3.2. Životní styl

3.2.1. Životní styl, životní způsob a životní sloh

Pod pojmem životní styl lze rozumět soubor částí a prvků života jedince, které se určitým způsobem prolínají, odpovídají si a jsou ve vzájemném souladu. Tyto prvky mají určité jádro a určitou jednotící linii. V rámci tématu životní styl se setkáváme také s pojmem životní způsob. Tento pojem je považován za obecnější synonymum životního stylu a často se lze setkat s lomítkem mezi těmito slovy (životní styl/životní způsob).⁵³

Pokud pohlížíme na kvalitativní stránku života, životní způsob lze dle tohoto aspektu brát jako kvantitativní soubor činností a vztahů, kdežto životní styl jako provázaný kvalitativní systém částí životního způsobu.⁵⁴

Nejobecněji lze říci, že „životní styl je způsob, jakým lidé žijí – tedy jak bydlí, stravují se, vzdělávají se, chovají se v různých situacích, baví se, pracují, spotřebovávají, vzájemně komunikují, jednají, rozhodují se, cestují, vyznávají a dodržují určité hodnoty, starají se o děti, pěstují potraviny, vyrábějí atd.“⁵⁵

V souvislosti s pojmem životní styl se setkáváme s pojmy životní úroveň a životní sloh. U životní úrovně se v potaz bere především materiální aspekt životního stylu, s čímž jde ruku v ruce kulturní úroveň, která se vztahuje ke kulturnímu aspektu života jedince.⁵⁶

Pojem životní sloh používal od 40. let 20. století architekt Karel Honzík. Tento pojem se nejdříve objevoval ve spojitosti s architekturou, protože právě architekti pochopili, že je potřebné navrhovat komplexně celé prostředí, v němž mají lidé žít, ne jenom jednotlivé budovy. Karel Honzík toto architektonické pojetí životního slohu rozvinul a domnívá se, že životní sloh je soustava vzájemně vztažných životních forem, kterými se projevuje život společnosti v určité historické situaci.⁵⁷

Karel Honzík dělí životní formy na formy věcí a formy stavů. Formy věcí jsou formy prostředí, věci, které nás obklopují v prostoru. Krajina, město, nábytek, oblečení, obrazy a podobně. Vedle věcného prostředí se životní sloh lidí projevuje způsobem jejich práce, chováním, zvyky, řečí i mimikou. Tyto projevy nazývá formami stavů. Formy stavů jsou

---

⁵³ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*.

⁵⁴ tamtéž

⁵⁵ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*. (str. 52)

⁵⁶ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*.

⁵⁷ HONZÍK, K. *Co je životní sloh*.

formy mezilidských vztahů a jednání. Vymezuje dále pojem formy vědomí, čímž označuje reagování na určitou skutečnost (na příklad smyslové, citové, rozumové). Životní sloh znamená provázanost mezi všemi těmito formami.⁵⁸

3.2.2. Životní úroveň a kvalita života

O životní úrovni můžeme uvažovat ve dvou rovinách – v rovině společnosti a v rovině jednotlivce. Životní úroveň společnosti je chápána jako materiální blahobyt společnosti. Měří se pomocí ukazatele, který se nazývá hrubý domácí produkt (HDP). Životní úroveň jednotlivce nebo rodiny se týká úrovně její spotřeby, materiálního vybavení domácnosti a věcí, které má člověk k dispozici. Odvozuje se od výše příjmů. Vzhledem k příjmové diferenciaci se jednotlivci nebo rodiny svou životní úrovní odlišují.⁵⁹

Kvalita života má v pojetí českého psychologa Karla Balcara tři dimenze. Dimenzi tělesnou, duševní a duchovní. Tělesná dimenze znamená úroveň zdraví ve smyslu fyzické zdatnosti, duševní (prožitkovou) dimenzi chápe jako štěstí (štěstí definuje jako prožívanou slast a uplatňovanou moc) a dimenzi duchovní (existenciální) jako prožitek smysluplnosti vlastního života.⁶⁰

Pojem kvalita života obsahuje širší spektrum činitelů než životní styl. Dá se měřit indikací materiální úrovně společnosti a indikací kvalitativní úrovně společnosti. Ke stanovení kvality života se používá index lidského rozvoje (human development index, HDI), který také můžeme aplikovat k určení stupně modernizace zemí. Sestává z hrubého domácího produktu (HDP) na jednoho obyvatele, průměrné očekávané délky života a indexu vzdělanosti.⁶¹ „Agregovány do jednoho čísla indexu jsou konkrétně: průměrná očekávaná délka života při narození, protože tento demografický ukazatel v sobě nejlépe zahrnuje všechny negativní i pozitivní vlivy, které ovlivňují lidské zdraví; dále úroveň vzdělanosti stanovená jako podíl gramotného obyvatelstva a jako kombinovaný podíl populace z příslušné věkové skupiny navštěvující školy prvního, druhého a třetího stupně; v neposlední řadě index zahrnuje hmotnou životní úroveň, jež je vyjádřena jako hrubý domácí produkt na osobu v USD v přepočtu na paritu. Index lidského rozvoje nabývá hodnot mezi 0-1, přičemž 1 je

---

⁵⁸ HONZÍK, K. *Co je životní sloh.*

⁵⁹ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu.*

⁶⁰ BALCAR, K. *Realita svědomí: psychologická, nebo existenciální?* In: *Kvalita života a zdraví.*

⁶¹ ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R. *Výchova ke zdraví: Vybrané kapitoly.*

přiřazena nejvyspělejšímu státu. Na základě hodnoty HDI je možno státy rozdělit do tří skupin:

1. Státy s vysokou úrovní lidského rozvoje ($HDI \geq 0,8$)
2. Státy se střední úrovní lidského rozvoje ($HDI = 0,5 - 0,799$)
3. Státy s nízkou úrovní lidského rozvoje ($HDI < 0,5$)⁶²

Při kvantitativních výzkumech má životní styl dva aspekty: materiální a kulturní. U materiálního aspektu lze udělat lomítko s životní úrovní. Kulturní aspekt zase lze chápat jako kulturní úroveň. I přesto, že jsou výzkumy kvantitativní, uvažují o vnitřní provázanosti obou aspektů (tedy nezkušují pouze výčtově, jak je u kvantitativních výzkumů zvykem) díky systémové analýze, která je východiskem tohoto přístupu a předem předpokládá provázanost mezi prvky systému.⁶³

3.2.3. Konzumní (spotřebitelský) životní styl

V současné době je bohužel hojně rozšířený konzumní (spotřebitelský) životní styl. Spotřeba, která je prostředkem k dosažení něčeho, do životního způsobu neodmyslitelně patří. Pokud se místo prostředku stává potřeba cílem života, mluvíme o konzumním (spotřebitelském) životním stylu. Jeho základní hodnotou je konzum, který tvoří hlavní náplň života. Člověk, který zastává spotřebitelský životní styl, upřednostňuje potřeby, které je možné uspokojit zbožím. „V konzumním životním stylu pak člověk často spíše než skutečné vlastní potřeby uspokojuje tzv. nepotřebné potřeby, pseudopotřeby, potřeby vnucené reklamou či okolím.“⁶⁴

Při běžné spotřebě jsou pro člověka důležité užité vlastnosti zboží. Člověk si kupuje zboží, aby ho použil. Spotřebitelství (konzum) nadřazuje nad užitnou hodnotu zboží jeho vlastnictví. Zboží si pořizuje proto, aby ho vlastnil. Někdy ho i použije, ale důležitější než použití je jeho vlastnictví. U některých lidí můžeme mluvit o prestižní spotřebě. Pak už není důležité věc použít nebo vlastnit, ale člověk věc chce mít z toho důvodu, aby ukázal, že ji vlastní. Důležitá je demonstrace vlastnictví. Podle toho, co člověk vlastní se odvíjí jeho prestiž v rámci společnosti, ve které se pohybuje.

---

62 ČELEDVÁ, L., ČEVELA, R. *Výchova ke zdraví: Vybrané kapitoly*. (str. 51)

63 KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*.

64 DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*. (str. 94)

K rysům konzumního životního stylu patří potřeba časné obměny jednoho druhu zboží, změněné nároky na trvanlivost spotřebního zboží a také bezprostředně navazující nákupy dalšího zboží.

S tímto životním stylem jsou spojovány pojmy masová produkce a následně masová spotřeba zboží, která významně přispívá k devastaci životního prostředí a k hromadění odpadů.⁶⁵

3.2.4. Alternativní životní styl

Od 90. let 20. století se objevuje pojem alternativní životní styl. Při zkoumání podstaty alternativnosti se nejčastěji projevuje souvislost s životním prostředím (ekologicky příznivý životní styl) nebo se zdravím (zdravý životní styl). „Nezbytnou a nutnou podmínkou alternativního životního stylu je tedy především existence různých životních stylů a možností výběru mezi nimi. Alternativní životní styl je pak životní styl volitelný.“⁶⁶

Jde o rozhodnutí jedince, který si zvolí, jestli bude žít životním stylem okolní většiny nebo si vybere odlišný životní styl. „V pozadí za dobrovolným rozhodnutím pro určitý alternativní životní styl stojí zpravidla hodnota, resp. velmi výrazné uznávání jisté hodnoty jako klíčové, kvůli níž je člověk ochoten postoupit větší či menší rizika (např. přinejmenším nesouhlas ze strany svého okolí).“⁶⁷

Ekologicky příznivý životní styl, o kterém se mluví v souvislosti s ohledem na životní prostředí je „prosazovaný jako obecná hodnota a zásada ve všech oblastech každodenního života.“⁶⁸ Projevuje se v oblastech počínaje spotřebou (omezení konzumu, používání ekologických šetrných výrobků) přes úsporu energie (využívání energie z obnovitelných zdrojů) až k aktivitám volného času (udržitelný cestovní ruch).

V souvislosti se zdravotním stavem populace se vžil pojem zdravý životní styl, jehož podstatou je „dodržovat a respektovat v různých sférách života komplex určitých pravidel a norem směřujících k udržení a upevnění zdraví, přičemž je důležité v každém případě vycházet z konkrétních podmínek exogenních (okolní prostředí) i endogenních (organismus jedince).“⁶⁹ Pravidla a doporučení tohoto životního stylu se týkají tří okruhů – biologického

---

⁶⁵ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*.

⁶⁶ tamtéž (str. 13)

⁶⁷ tamtéž (str. 123)

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ tamtéž. (str. 119)

(hygiena, výživa, pohyb, návykové látky), psychického (duševní rovnováha člověka) a sociálního (mezilidské vztahy).⁷⁰

LOHAS – nový životní styl

Koncem 90. let 20. století se v USA začal objevovat nový fenomén, který je založen na vztahu člověka k přírodě a uvědomění si lidské odpovědnosti za stav životního prostředí. Začal narůstat počet lidí, kteří se jako podnikatelé i jako spotřebitelé hlásí k odpovědnosti člověka vůči přírodě a vlastnímu zdraví. Byli to hlavně úspěšní a dobře finančně situovaní lidé, kteří opustili svoje dobře placená místa a začali se věnovat podnikání, které je odpovědné vůči přírodě, člověku a celé planetě. Jedná se o lidi se silným ekologickým a sociálním cítěním, kterým není lhostejný současný stav světa. Tak vznikl zdravý a udržitelný životní styl LOHAS (Lifestyle of Health and Sustainability). Lohasisté cítí odpovědnost za současný stav Země a za budoucnost svých blízkých. Ekonomicky nezávislí lidé, se znalostmi z marketingu i managementu začali realizovat svoje cíle, zakládat biofarmy a vyrábět výrobky šetrné k přírodě. Začali také intenzivně informovat veřejnost o možnostech, které mají k zastavení nebo snížení zhoršujících se tendencí. Vybízeli je k tomu, aby více přemýšleli o svých potřebách. Přesvědčivou formou probudili u mnoha lidí zájem o ekologickou problematiku. Vyznavači tohoto stylu se stali nejen uvědomělí výrobci, ale i uvědomělí spotřebitelé. Sdílejí společné hodnoty a dokážou měnit svoje spotřebitelské návyky a spotřební priority. Při výběru produktů je u nich kritériem prospěšnost přírodě a lidskému zdraví, etická stránka produkce a sociální zřetele. Prosazují šetrné a efektivní technologie, které zaručí, že kvalita výrobku nebude na úkor přírody nebo člověka. Lohasisté se neomezují pouze na nákup takovýchto výrobků, ale svým chováním v praktickém životě se snaží o dodržování těchto zásad: minimalizace odpadů, jejich recyklace, efektivní hospodaření s vodou a energií. Nakupují věci v přiměřeném množství, upřednostňují výrobky pro vícenásobné použití, opatřují si úsporné elektrospotřebiče. LOHAS se postupně stal velkým, respektovaným a rozvíjejícím se trhem. Ekonomové pro něj používají termín zelený trh. LOHAS styl je rozšířen v mnoha oblastech, týká se biopotravin, přírodní kosmetiky, oblečení, úprav bydlení a také cestovního ruchu. Z USA se rozšířil do celého světa, v Evropě se zatím nejvíce prosadil v Německu a okruh jeho vyznavačů se šíří i do dalších zemí.⁷¹

---

⁷⁰ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*.

⁷¹ ŠMAJS, J., BINKA, B., ROLNÝ, I. *Etika, ekonomika, příroda*.

3.2.5. Volný čas

Volný čas je „důležitá součást životního způsobu a pro charakter životního stylu jednotlivce svým způsobem zásadní časová dimenze každodennosti – vzhledem k tomu, že volný čas je sférou, v níž je možné nejvýrazněji uplatňovat svobodná rozhodnutí o její náplni na základě spíše vlastních potřeb, zájmů a hodnot než zvenčí více či méně vnucených daností a povinností či stereotypů.“⁷² Činnosti, které člověk vykonává ve volném čase, se podílejí na vytváření nových postojů a přetváření osobnosti člověka.

Francouzský sociolog Joffre Dumazedier vymezuje tři základní funkce volného času. Jedná se o fyzický odpočinek (relaxaci), dále o (sebe)vzdělávání (kultivaci osobnosti) a rozptýlení, zábavu (včetně duševní relaxace). Ideálním stavem by podle jeho názoru bylo, kdyby všechny tyto funkce byly vyrovnané. Pokud je směr využití volného času orientován převážně na jednu z těchto funkcí, přispívá to k jednostrannosti osobnosti člověka.⁷³

Časové kategorie

Rozlišován je čas pracovní (obsahově i časově vymezený pro práci) a mimopracovní (který je dále dělen na čas vázaný a volný).

Vázaný čas je obsahově vymezený, vynakládán na opakující se činnosti jednak související s biofyziologickým systémem člověka (spánek, jídlo, hygiena) a dále také s psychickým a sociálním systémem (chod domácnosti, rodiny).

Volný čas není časově ani obsahově vymezený. Je „komplexem těch činností, k jejichž vykonávání se člověk rozhodl sám ze své vlastní vůle.“⁷⁴ Některé činnosti nelze však do vyjmenovaných kategorií striktně zařadit. Jedná se o činnosti, které jsou na rozhraní vázaného a volného času (na příklad péče o děti je na jedné straně součástí péče o rodinu a domácnost, čímž spadá do vázaného času, ale výlet s rodinou a dětmi může být zařazen jako volnočasová aktivita se členy rodiny).⁷⁵

---

⁷² ŠMAJS, J., BINKA, B., ROLNÝ, I. *Etika, ekonomika, příroda*. (str. 141)

⁷³ DUMAZEDIER, J. *Vers une civilisation du loisir?* In: DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*. (str. 152)

⁷⁴ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*. (str. 144)

⁷⁵ tamtéž

Společenský a individuální volný čas

Z tohoto hlediska má volný čas dvě varianty. Volný čas vázaný na jednotlivce (individuální charakter) a volný čas vázaný na společnost (komunitu).

Volný čas vázaný na jednotlivce znamená, že člověk o jeho využití rozhoduje sám a může ho využít pouze sám pro sebe. V takovém případě mizí závazky a povinnosti vůči druhým lidem i vůči společnosti. V reálném životě je takového vyvázání se z vazeb na ostatní lidi ale obtížně proveditelné.

Druhou variantou je volný čas vázaný na společnost, která by se neměla chovat lhostejně k tomu, co její členové dělají. Z hlediska společnosti není důležité jenom to, jak člověk volný čas tráví, ale také zda ho efektivně využívá. Je zde kladen důraz na sebevzdělávání, ušlechtilé koníčky a angažovanost v zájmu společnosti. Funkcí a snahou společnosti, ve které člověk žije, by mělo být vytvoření vhodných podmínek pro jeho trávení, společnost by měla volný čas regulovat konstruktivně a ne destruktivně (vydávání zákazů).⁷⁶

Volný čas vázaný na práci a ne-práci

Další rovinou k přístupu trávení volného času je vztah volného času a práce (vzdělávání, regenerace sil) a ne-práce (zábava, rozptýlení).

Při pojetí volného času jako vazby na práci dochází k rozvoji produkční síly člověka a jeho inteligence a tím k jeho regeneraci. Toto pojetí však opomíjí odpočinek (jak fyzický, tak duševní), rozptýlení i zábavu. Tyto faktory jsou však pro celkovou regeneraci sil nezbytné.

Pojetí, ve kterém se volný čas váže na ne-práci, uvádí, že volný čas by měl být protikladem práce. Práci vidí jako dobu, kdy člověk nemá možnost seberealizace, práce je mu pouze zdrojem finančních prostředků, které mu mimo jiné slouží k útratě ve volném čase. Pojetí práce chápe jako omezující a odcizující, což však může být neoprávněnou generalizací problému. Pro některého člověka to tak je, pro jiného ne.⁷⁷

Typy volného času a volnočasové aktivity

Při rozdělení času podle rytmu střídání práce a volného času se jedná o tyto tři typy volného času: denní volný čas, víkend a dovolená.

---

⁷⁶ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*.

⁷⁷ tamtéž

Denní volný čas – jedná se o menší časový objem, který je závislý na pracovní době. Lidé ho často tráví běžnými pracemi v domácnosti a odpočinkem.

Víkend – pro velkou část pracujících dvoudenní blok volného času. Na tuto dobu je možné si naplánovat časově náročnější volnočasové aktivity.

Dovolená – delší souvislý úsek volna, který má všechny základní funkce volného času – „relaxaci, zábavu a vzdělávání, a vyznačuje se obvykle dočasnou změnou životního stylu, či alespoň některých jeho podmínek, okolností a součástí.“⁷⁸

Volnočasové aktivity představují velmi široké spektrum aktivit, které se stále rozrůstá o nové příležitosti. Mezi základní volnočasové aktivity patří aktivity kulturní, sportovní, sociální, vzdělávací, veřejné, rekreační, cestovatelské, hobby a manuální aktivity.⁷⁹

3.2.6. Determinanty zdraví

Pro faktory ovlivňující zdraví je užíván pojem determinanty zdraví. V posledních letech se zdraví začíná posouvat na první místo v žebříčku hodnot. Je jednak hodnotou samo o sobě, a zároveň je nejdůležitějším předpokladem pro dosahování životních cílů. Důležitým determinantem zdraví je životní prostředí. Dalšími pak způsob života a atributy životního stylu, jako je na příklad výživa, tělesná aktivita, konzumace alkoholu, tabáku a drog. Lidé jsou sice v současné době o těchto faktorech dobře informováni, ale přesto se často nechovají tak, aby svému zdraví prospívali. Snižuje se jejich pohybová aktivita, narůstá obezita obyvatelstva a spotřeba alkoholu, tabáku a drog stoupá. Na člověka dále působí jeho aktuální zdravotní stav, věk či vrozené dispozice.⁸⁰

Člověk se neustále musí přizpůsobovat měnícím se podmínkám prostředí, ve kterém žije. Velký význam má intenzita a délka působení daného faktoru prostředí a schopnost organismu se s probíhajícími změnami vyrovnat. Člověk má na rozdíl od jiných organismů možnost vnější podmínky přetvářet tak, aby mu co nejvíce vyhovovaly. To s sebou však nese riziko nevhodného ovlivnění prostředí a ohrožení biologické rovnováhy. Mezi základní typy odpovědí lidského organismu na měnící se podmínky prostředí patří reakce, adaptace a deformace. Reakce je spuštěna intenzivním působením určitého podnětu a probíhá v rámci sekundového nebo minutého rozpětí. Intenzita působení musí dosahovat prahové hodnoty.

---

⁷⁸ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*.

⁷⁹ tamtéž

⁸⁰ MARKOVÁ, M. *Determinanty zdraví*.

Adaptace vede k přizpůsobení organismu na měnící se okolní faktory. Probíhá pomaleji než reakce (dny až týdny). K jejímu vzniku je potřeba dlouhodobé nebo opakované působení podnětu. Cílem adaptačních procesů je získání větší odolnosti vůči životním podmínkám. Deformace je považována za pasivní odezvu organismu. Jedná se o změny, které jsou způsobeny silnými a neadekvátními podněty, které u organismu způsobují patologické změny.⁸¹

Faktory prostředí

Člověk je vystavený téměř neustálému působení faktorů prostředí. Ovlivňují ho jednak přírodní faktory (podnebí, nadmořská výška, geografická poloha), dále také umělé faktory (cizorodé látky, hluk, záření) a faktory sociální (mezilidské vztahy v rodině i pracovním kolektivu, vysoké pracovní nasazení, psychický tlak). Vliv umělých a sociálních faktorů prostředí se stále zvětšuje. Intenzita působení těchto faktorů se často mění, a díky tomu musí člověk neustále udržovat stálost svého vnitřního prostředí. Dochází tak ke vzájemné interakci lidského organismu a prostředí. Velký vliv na organismus má také typ vykonávané práce (fyzická práce zvyšuje citlivost organismu na cizorodé látky v ovzduší). Každý organismus má k cizorodým látkám jinou toleranci.⁸²

Vliv stavu životního prostředí

Stav životního prostředí výrazně ovlivňuje zdravotní stav populace. Jedná se hlavně o znečištění vody, ovzduší a půdy. V současné době je také masově používáno velké množství různých chemických látek, které narušují ekologické systémy a zhoršují celkový stav životního prostředí. Dochází tak k chemizaci prostředí a tyto látky se ukládají v lidském těle a velmi negativně působí na zdravotní stav. Mnohé z nich mají prokázaný karcinogenní účinek.⁸³

Na zdraví působí negativně i fyzikální škodliviny jako hluk, vibrace či různé druhy záření. Jakékoliv onemocnění kvalitu života snižuje. Vyplývají z něho zdravotní omezení, která člověka znevýhodňují, jak v rovině tělesné a psychické, tak v rovině sociální.⁸⁴

---

⁸¹ MÜLLEROVÁ, M. *Člověk a prostředí: Globální environmentální problémy.*

⁸² tamtéž

⁸³ MARKOVÁ, M. *Determinanty zdraví.*

⁸⁴ ČELKO A. M. et al. *Vliv životního a pracovního prostředí a životního stylu na lidské zdraví.* In: *Příležitosti a výzvy environmentálního výzkumu.*

Vliv životního stylu

V oblasti životního stylu, který je jedním z důležitých determinantů zdraví, lze jako zásadní faktory zmínit životní úroveň, způsob života, úroveň vzdělání, péči o vlastní zdraví, stravovací návyky a fyzickou aktivitu. Dalšími determinanty jsou genotyp a zdravotnické služby (úroveň a rozvoj medicíny a lékařské techniky, zdravotní politika, zdravotnický systém, úroveň zdravotnictví, dostupnost lékařské péče).⁸⁵

Člověk má možnost si zvolit životní styl, který zdraví prospívá, nebo naopak. Jeho volba ale není vždy svobodná. Má na ni totiž vliv společnost, které je člověk součástí, zejména její zvyklosti a tradice. Dalšími faktory, které mají na tuto volbu vliv, jsou: ekonomická situace, vzdělání, společenské postavení, věk, temperament a osobní hodnoty.⁸⁶

Vliv na změnu životního stylu a zdraví má také přechod z aktivního pohybu k sedavému způsobu života. Lidé se přestávají pohybovat nejen v pracovní době, ale i ve volném čase. Doprava je jednodušší a rychlejší, práci usnadňují počítače a jiná technika. Při trávení volného času dává velká část lidí přednost sledování televize a používání počítačů a internetu před pohybem a pobytem v přírodě.⁸⁷

---

⁸⁵ ČELKO A. M. et al. *Vliv životního a pracovního prostředí a životního stylu na lidské zdraví*. In: *Příležitosti a výzvy environmentálního výzkumu*.

⁸⁶ MARKOVÁ, M. *Determinanty zdraví*.

⁸⁷ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*.

3.3. Životní prostředí a jeho ochrana

3.3.1. Úvod do problematiky

Definice pojmu životní prostředí

Pojem životní prostředí je možné definovat více způsoby. Známa je například dynamická definice přijatá na konferenci UNESCO v Paříži v roce 1967, jejímž autorem je norský profesor Samuel Wik. Tato definice říká, že životní prostředí je „ta část světa, se kterou je živý organismus ve stálé interakci, to znamená, kterou používá, mění a které se musí přizpůsobovat“.⁸⁸ Na konferenci v Tbilisi, konané v roce 1979, bylo životní prostředí definováno jako „systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou, anebo mohou být s uvažovaným organismem ve stálé interakci“.⁸⁹ Definice uvedená v normě ČSN EN ISO 14001 charakterizuje životní prostředí jako „prostředí, ve kterém organizace provozuje svou činnost a zahrnující ovzduší, vodu, půdu, přírodní zdroje, rostliny a živočichy, lidi a jejich vzájemné vztahy“.⁹⁰ Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí definuje životní prostředí jako „vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje“.⁹¹ Jako jeho složky uvádí ovzduší, vodu, horniny, půdu, organismy, ekosystémy a energii.

Ochrana životního prostředí

Zákon o životním prostředí formuluje, jaké činnosti ochrana životního prostředí zahrnuje. Jedná se o takové činnosti, „jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje“.⁹² Myšlena je nejen ochrana jednotlivých složek životního prostředí, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochrana životního prostředí jako celku.

Principy ochrany životního prostředí jsou zakotveny v Ústavě České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.), i v Listině základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.). Preambule Ústavy ČR zdůrazňuje odhodlání společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a

---

⁸⁸ REMTOVÁ, K. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje.* (str. 56)

⁸⁹ tamtéž (str. 56)

⁹⁰ tamtéž (str. 56)

⁹¹ *Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí* (§ 2)

⁹² tamtéž (§ 9)

kulturní, hmotné a duchovní bohatství, zatímco čl. 7 Ústavy ČR zmiňuje povinnost státu dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Preambule Listiny základních práv a svobod upozorňuje na princip odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého života na Zemi. Čl. 11 Listiny základních práv a svobod omezuje výkon vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí, upozorňuje, že jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Podle čl. 14 Listiny základních práv a svobod může být zákonem omezena svoboda pohybu z důvodu ochrany přírody (zejména ve zvláště chráněných územích). Čl. 35 Listiny základních práv a svobod zakotvuje právo každého na příznivé životní prostředí, stejně jako právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. Stanovena je ovšem také zásadní povinnost, a to povinnost neohrožovat a nepoškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.⁹³

Stav životního prostředí

Neustálé zhoršování stavu životního prostředí je způsobeno především neuváženou činností člověka, zejména nadměrným čerpáním přírodních zdrojů bez uvažování o vedlejších dopadech tohoto jednání. Krátkodobé přínosy a zisky jsou často nadřazeny nad dlouhodobým trvale udržitelným rozvojem. Problémem je rovněž znečišťování životního prostředí odpadními plyny, vodami a pevnými látkami, se kterým si samočisticí schopnosti přírody vzhledem ke značné intenzitě nejsou schopny samy poradit. Znečišťování ovzduší, které je zapříčiněno především spalováním fosilních paliv, ale i využíváním jiných látek, způsobuje zesílení skleníkového efektu (a tím globální změnu klimatu), ztenčování ozónové vrstvy a vznik kyselých dešťů. Dalším problémem je rostoucí znečišťování sladké i slané vody, v mnoha regionech na světě je pitné vody nedostatek. V důsledku změny klimatického systému planety dochází k častějšímu výskytu katastrofických jevů, jako jsou povodně a záplavy, extrémní sucha nebo vichřice. K ničení ekosystémů, snižování biologické rozmanitosti (biodiverzity) a problémům se zásobováním populace potravinami i pitnou vodou vede šíření degradace půd. Jedná se zejména o půdní erozi, desertifikaci (přeměnu úrodné půdy v pouště), deforestaci (rozsáhlé odlesňování), chemickou kontaminaci či acidifikaci (okyselování půd). Jedním z nejvýznamnějších problémů životního prostředí v současné době je snižování biodiverzity.⁹⁴

---

⁹³ STEJSKAL, V. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*.

⁹⁴ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*.

Ačkoli se stav životního prostředí na území České republiky postupně zhoršoval (rostlo znečišťování ovzduší, vody i půdy, mnoho druhů živočichů i rostlin bylo ohroženo na přežití), otázky ochrany životního prostředí ovšem do roku 1989 nebyly v podstatě řešeny. Obrat k lepšímu (včetně přijetí nové právní úpravy) nastal až po společenských změnách v roce 1989.⁹⁵

3.3.2. Ochrana přírody a krajiny

Ačkoli spolu pojmy ochrana životního prostředí a ochrana přírody a krajiny úzce souvisejí, je třeba je rozlišovat. Ochrana přírody a krajiny je v České republice upravena zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, cílem tohoto zákona je přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás a k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji. Ochrana přírody a krajiny je tímto zákonem definována jako „péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.“⁹⁶

Zákon odlišuje obecnou a zvláštní ochranu přírody a krajiny, od vstupu České republiky do Evropské unie je v zákoně zakotvena také evropská ochrana přírody a krajiny.

Obecná ochrana přírody a krajiny

Obecná ochrana přírody a krajiny je dále členěna na ochranu druhovou a ochranu územní.

Co se týče druhové ochrany, jedná se o ochranu všech druhů rostlin a živočichů, jejich populací a biotopů, přičemž „tyto druhy nesmějí být ničeny, poškozovány, sbírány či odchytávány v takové míře, že by to vedlo nebo mohlo vést k jejich ohrožení na bytí nebo by došlo nebo mohlo dojít k jejich degeneraci, k narušení jejich rozmnožovacích schopností, zániku populace druhů nebo ke zničení ekosystému, jehož jsou součástí.“⁹⁷

Územní ochrana zahrnuje vytváření územních systémů ekologické stability, ochranu významných krajinných prvků, ochranu krajinného rázu včetně zřizování přírodních parků,

---

⁹⁵ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*.

⁹⁶ *Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny* (§ 2)

⁹⁷ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. (str. 425)

možnost vyhlášení přechodně chráněných ploch, ochranu dřevin rostoucích mimo les a obecnou ochranu neživé přírody - jeskyní a paleontologických nálezů.⁹⁸

Zvláštní ochrana přírody

Zvláštní ochranu přírody je možné rozdělit na ochranu územní, druhovou a individuální.

Územní ochrana je v České republice zajišťována prostřednictvím dvou úrovní zvláště chráněných území – zřizována jsou velkoplošná zvláště chráněná území (národní parky a chráněné krajinné oblasti) a maloplošná zvláště chráněná území (národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky).⁹⁹ Podrobnější charakteristice velkoplošných chráněných území (především chráněných krajinných oblastí) bude věnováno více prostoru v kapitole č. 3.3.3.

Druhová ochrana zahrnuje zvláštní ochranu takových druhů rostlin a živočichů, které jsou klasifikovány jako ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně významné. V závislosti na míře ohrožení jsou druhy rozděleny do tří kategorií - druhy kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Kromě druhů, poddruhů a jejich populací jsou chráněny i jedinci zvláště chráněného druhu. Chráněni jsou také mrtví jedinci a jejich části nebo výrobky z nich.¹⁰⁰

Co se týče individuální ochrany, jedná se především o ochranu památných stromů (včetně jejich skupin a stromořadí), které je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v jejich přirozeném vývoji, a dále také o ochranu vybraných nerostů, které jsou posouzeny jako vzácné nebo vědecky či kulturně hodnotné. Tyto nerosty nesmí být bez povolení orgánu ochrany přírody na místě jejich přirozeného výskytu poškozovány či sbírány.¹⁰¹

Evropská ochrana přírody a krajiny

Vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 byla česká právní úprava doplněna o právní předpisy EU, které se týkají ochrany přírody a krajiny. Jedná se o následující směrnice: směrnice Rady 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (tzv. směrnice o stanovištích) a směrnice Rady 2009/147/EC, o ochraně volně žijících ptáků (tzv. směrnice o ptácích). Tyto dva předpisy

---

⁹⁸ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost.*

⁹⁹ tamtéž

¹⁰⁰ tamtéž

¹⁰¹ tamtéž

ukládají členským státům EU povinnost vytvoření soustavy Natura 2000 – soustavy chráněných území, jejímž cílem je ochrana nejceněnějších, nejvíce ohrožených a vzácných druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť. Soustava Natura 2000 se skládá z ptačích oblastí, kterých je na území České republiky vymezeno 41, a evropsky významných lokalit, kterých se na našem území nachází celkem 1075.¹⁰²

Soustava Natura 2000 je v rámci Evropské unie jakýmsi minimálním společným základem územní ochrany, jednotlivé členské státy však mohou na základě svých tradic, potřeb a zachovalosti přírody chránit i další území.¹⁰³

Historie ochrany přírody a krajiny v České republice¹⁰⁴

Ochrana přírody a krajiny prošla dlouhým vývojem. K určitým aktivitám docházelo už v období středověku, ačkoli tehdy se spíše jednalo o ochranu vlastnictví než o ochranu přírody. Právní akty se týkaly majetku, zejména lesů a rybníků, cílem byla především ochrana proti nelegálnímu lovu zvěře, rybolovu, krádežím dřeva a podobně. Souvislost s ochranou přírody v moderním smyslu je tedy spíše zdánlivá, tehdy se ještě totiž o vědomou ochranu nejednalo.

První vědomé snahy o ochranu přírody spadají do počátku devatenáctého století, kdy dochází k zakládání prvních chráněných území. V této době se také objevuje pojem přírodní památka, který jako první použil v roce 1819 německý přírodovědec Alexander von Humboldt. Prvním chráněným územím na českém území (a jedním z prvních i ve světovém měřítku) byl Žofínský prales, který roku 1838 zřídil hrabě Jiří František August Buquoy na svém panství Nové Hrady. V tomtéž roce založil i další chráněné území – Hojnou Vodu. Tato chráněná území existují v Novohradských horách dodnes, Žofínský prales je národní přírodní rezervací, Hojná Voda národní přírodní památkou.

Právní úprava ochrany přírody v dnešním slova smyslu se na našem území objevuje začátkem dvacátého století. Garanci za ochrany přírody v této době převzal stát a věnoval se především vyhlášení přírodních rezervací. Do roku 1938 jich bylo zřízeno celkem 142. První chráněnou krajinnou oblastí, která byla založena na území dnešní České republiky, je

---

¹⁰² Ministerstvo životního prostředí. *Natura 2000* (online)

¹⁰³ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost.*

¹⁰⁴ Tato kapitola je zpracována s využitím následujících zdrojů:

STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost.*

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Historie ochrany přírody a krajiny v České republice* (online)

ČEŘOVSKÝ, J. *Základy ochrany přírody.*

Český ráj (založený roku 1955). Roku 1963 byl vyhlášen první národní park na českém území – Krkonošský národní park.

Po usilovné snaze českých odborníků a politiků o přijetí samostatného zákona o ochraně přírody (a po odmítnutí řady legislativních návrhů) byl v roce 1956 schválen první zákon o ochraně přírody na území dnešní České republiky, a to zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Předmětem ochrany byla na základě tohoto zákona chráněná území, chráněné přírodní výtvořy a chráněné přírodní památky a dále chráněné druhy živočichů, rostlin, nerostů a zkamenělin. V tehdejší době bylo přijetí zmíněného zákona významným příspěvkem k ochraně přírody, jednalo se však pouze o konzervační přístup, v případě kterého převládá názor, že stačí chránit jen vybrané druhy a území. Tento přístup se ovšem později ukázal jako nedostatečný. V zájmu tehdejšího režimu nebylo omezování průmyslu a zemědělství, přednost před ochranou přírody a krajiny byla dána hospodářským zájmům. Stav přírody a krajiny se tak postupně zhoršoval.

Ke změně přístupu dochází v souvislosti se změnami politickými, hospodářskými a společenskými v roce 1989, plánována je nová právní úprava ochrany přírody. Roku 1992 byl přijat zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který platí dodnes. Tato právní úprava zdůrazňuje uplatňování zásad prevence, předběžné opatrnosti, udržitelného využívání přírodních zdrojů, integrované ochrany atd. a doplňuje konzervační přístup k ochraně přírody aktivním přístupem za účasti jak státu, tak soukromých osob či nevládních organizací. Pouhý pasivní přístup k ochraně přírody není dostatečný, důležitý je přístup aktivní, zahrnující udržitelné využívání území a péči o chráněná území.

3.3.3. Charakteristika velkoplošných zvláště chráněných území

Zvláště chráněná území jsou dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny vyhlášována na takových územích, která jsou vyhodnocena jako přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná. Všechna zvláště chráněná území mají společné základní ochranné podmínky, ve zřizovacích předpisech jednotlivých zvláště chráněných území jsou poté stanoveny bližší ochranné podmínky.¹⁰⁵

V České republice jsou vymezena následující velkoplošná zvláště chráněná území:

---

¹⁰⁵ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost.*

Národní parky

Národní parky jsou určeny § 15-24 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Za národní parky je možné zákonem vyhlásit „rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam“.¹⁰⁶

Cílem národních parků je ochrana těch nejcennější území se zachovalými přírodními fenomény a s vysokým potenciálem autoregulačních procesů.¹⁰⁷

Podle úrovně ochrany je území národních parků rozděleno do tří zón, přičemž nejpřísnější režim je stanoven v zóně první, kde by měly být vyloučeny jakékoli vnější zásahy. Návštěvní řád národního parku omezuje volný pohyb osob na jeho území a stanovuje podmínky pro další aktivity a činnosti. Odborným a koncepčním dokumentem ochrany přírody národního parku je plán péče.¹⁰⁸

V současnosti existují v České republice čtyři národní parky, a to Krkonošský národní park, Národní park Podyjí, Národní park Šumava a Národní park České Švýcarsko. V tabulce č. 1 je uveden rok vyhlášení jednotlivých národních parků a jejich rozloha. Celkem pokrývají národní parky 1,51 % území České republiky.¹⁰⁹ Všechny čtyři národní parky na českém území mají přeshraniční význam, ve skutečnosti se jedná o bilaterální národní parky.¹¹⁰

Tabulka 1 - Přehled národních parků v České republice¹¹¹

Národní park	Rok vyhlášení	Rozloha v ha
Krkonošský národní park	1963	36 300
Národní park Podyjí	1991	6 300
Národní park Šumava	1991	69 000
Národní park České Švýcarsko	2000	7 900

¹⁰⁶ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (§ 15, odst. 1)

¹⁰⁷ MIKO, L., ŠTURSA, J. a kol. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti v České republice.*

¹⁰⁸ Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Velkoplošná chráněná území* (online)

¹⁰⁹ tamtéž

¹¹⁰ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost.*

¹¹¹ Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Velkoplošná chráněná území* (online)

Chráněné krajinné oblasti

Chráněné krajinné oblasti jsou zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny definovány jako „rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.“¹¹²

Jsou zakládány za účelem zachování určitého způsobu využívání krajiny – takového způsobu, díky kterému byla v minulosti vytvořena a dále udržována harmonická krajina s vysokým podílem zachovalých přírodních složek.¹¹³

I v chráněných krajinných oblastech je ochrana odstupňována, zóny jsou zpravidla vymezeny čtyři (v menším počtu případů tři), nejpřísnější režim ochrany platí stejně jako v případě národních parků v zóně první. Jednotlivé zóny jsou charakterizovány takto: první zóna je přírodní jádrová, druhá polopřirozená ochranná, třetí kulturně-krajinná a čtvrtá okrajová sídelní. V každé z nich je režim ochrany stanoven s ohledem na udržení (a zlepšení) přírodního stavu daného území.¹¹⁴ Součástí první, nejpřísnější chráněné zóny, jsou maloplošná zvláště chráněná území. Ke stanovení úkolů ochrany přírody v chráněných krajinných oblastech i k usměrňování lidské činnosti jsou určeny plány péče, které navrhuje a schvaluje orgán ochrany přírody.

Na území České republiky se nachází celkem 25 chráněných krajinných oblastí, jejichž výčet je uveden v příloze č. 1. V roce 1955 byla vyhlášena nejstarší chráněná krajinná oblast – Český ráj, nejmladší chráněnou krajinnou oblastí je Český les. Největší rozlohu zaujímá chráněná krajinná oblast Beskydy, nejmenší Blaník. Celkově se chráněné krajinné oblasti rozkládají na 13,8% plochy České republiky.¹¹⁵ Toto plošné zastoupení chráněných území v České republice odpovídá evropskému i celosvětovému průměru. Chráněná území jsou dobrým příkladem přeshraniční spolupráce, celkem se velkoplošných zvláště chráněných území v České republice nachází 29, z čehož 14 se rozprostírá při státní hranici.¹¹⁶

Lesy celkově v chráněných krajinných oblastech zaujímají více než polovinu plochy (51 %), což je více než 1,5x nad celostátním průměrem. V jednotlivých chráněných krajinných oblastech se tato hodnota samozřejmě liší, nejčastěji se ovšem pohybuje mezi 40 –

¹¹² Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (§ 25, odst. 1)

¹¹³ MIKO, L., ŠTURSA, J. a kol. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti v České republice.*

¹¹⁴ PELC, F. *Program rozvoje chráněných krajinných oblastí* (online)

¹¹⁵ MIKO, L., ŠTURSA, J. a kol. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti v České republice.*

¹¹⁶ MACHAR, I. et al. *Chráněné krajinné oblasti a jejich výchovně-vzdělávací potenciál.*

60 %. Zemědělská půda tvoří přibližně třetinu plochy chráněných území (34,7 %), zatímco v rámci celé České republiky je to více než polovina celkové rozlohy (54 %). I v tomto případě jsou ovšem velké rozdíly mezi jednotlivými chráněnými krajinnými oblastmi.¹¹⁷

Mezi hlavní ekologické problémy chráněných krajinných oblastí patří vysoká imisní zátěž a poškození lesních ekosystémů (nejhorší je situace v CHKO Jizerské a Lužické hory, Labské pískovce, Beskydy, Jeseníky a Orlické hory), vysoký podíl monokulturních lesů (ve většině chráněných krajinných oblastí se vyskytují ekologicky nestabilní smrkové či borové monokultury, které jsou druhově i věkově nepřírozené), těžba nerostných surovin, urbanizace krajiny (nekoordinovaným rozvojem zástavby může docházet ke znehodnocení krajinného rázu), zemědělské neobhospodařované krajiny (v současné době není v některých oblastech prováděno základní obhospodařování půdy, jedná se především o horské a podhorské oblasti), odpřírodnění vodních toků (stavební úpravy na potocích a řekách omezují průchodnost pro vodní živočichy, čímž dochází k vymizení některých druhů), myslivost a rybářství (výkon myslivosti v některých případech omezuje možnost návratu přírodních predátorů) a masivní cestovní ruch (problémem je zejména v centrální části CHKO Moravský a Český kras, Pálava, Jeseníky, Broumovsko).¹¹⁸

---

¹¹⁷ MACHAR, I. et al. *Chráněné krajinné oblasti a jejich výchovně-vzdělávací potenciál.*

¹¹⁸ PELC, F. *Program rozvoje chráněných krajinných oblastí* (online)

3.4. Cestovní ruch

Vzhledem ke komplexnosti cestovního ruchu bylo dlouho obtížné jej univerzálně definovat. Definice cestovního ruchu existuje více, oficiálně přijatou je ovšem definice Světové organizace cestovního ruchu (anglicky UNWTO – United Nations World Tourism Organization), která byla formulována v průběhu mezinárodní konference zaměřené na problematiku terminologie, definic a statistik v oblasti cestovního ruchu, která se konala v roce 1991 v Ottawě. Tato definice charakterizuje cestovní ruch jako činnosti osob cestujících do míst a pobývajících v místech mimo jejich obvyklé prostředí na dobu ne delší než jeden rok z důvodu trávení volného času, obchodu a dalších účelů.¹¹⁹

Cestovní ruch tvoří sestava jednotlivých segmentů. Základní složkou a jádrem fenoménu cestovní ruch je turista a cestovní zážitek, který při návštěvě destinace hledá. Další složkou je přírodní prostředí (všechna místa jsou charakteristická geomorfologií krajiny a klimatem). Další součástí fenoménu cestovní ruch je kulturní prostředí, uměle vybudované prostředí, které vytvořili lidé. Zahrnuje zejména kulturu obyvatel regionu. Ta odráží mnoho rysů předchozího vývoje i soudobého stylu života v dané oblasti. Součástí kulturního prostředí je dále také infrastruktura oblasti.¹²⁰

Cestovní ruch je možné členit z několika hledisek. Světovou organizací cestovního ruchu je doporučeno rozlišovat následující formy: domácí cestovní ruch, příjezdový cestovní ruch a výjezdový cestovní ruch. Tyto tři základní formy mohou být kombinovány a jsou z nich odvozovány další formy cestovního ruchu, pro které jsou používány pojmy vnitřní (interní) cestovní ruch (který je tvořen domácím a příjezdovým cestovním ruchem), národní cestovní ruch (který zahrnuje domácí cestovní ruch a výjezdový cestovní ruch) a mezinárodní cestovní ruch (který se skládá z příjezdového a výjezdového cestovního ruchu).¹²¹

Další rozdělení cestovního ruchu zohledňuje účel (motiv) návštěvy. Mezi hlavní motivy cestovního ruchu patří zejména využití volného času, odpočinek a dovolená, návštěva přátel a příbuzných, obchodní a pracovní cesty, léčba, náboženské poutní cesty a další.¹²²

Pro účely této diplomové práce je však obzvláště důležité dělení cestovního ruchu na masový cestovní ruch a cestovní ruch udržitelný (šetrný k životnímu prostředí), který je

---

¹¹⁹ COOPER C. et al. *Tourism. Principles and Practice.*

¹²⁰ GOELDNER, C. R., RITCHIE, J. R. B. *Cestovní ruch. Principy, příklady, trendy.*

¹²¹ UNWTO. *International Recommendations for Tourism Statistics.*

¹²² BONIFACE B., COOPER, C. *Worldwide Destinations: The geography of travel and tourism.*

považován za alternativu k masovému (a vzhledem k tomu, jak výrazný může být negativní vliv masového cestovního ruchu na životní prostředí) v podstatě za jeho protiklad.

Masový cestovní ruch je spojen zejména se dvěma charakteristikami. Prvním faktorem je účast velkého množství lidí na cestovním ruchu, druhým typickým znakem je standardizovaná a nepružná nabídka produktů cestovního ruchu.¹²³ Jedná se o pojem, který označuje cestování velkých skupin návštěvníků, kteří využívají hromadné ubytovací a stravovací zařízení, dopravních prostředky a podobně. Je typický vysokou koncentrací návštěvníků zejména v přímořských, lázeňských, horských nebo městských destinacích.¹²⁴

Cestovním ruch je faktorem, který výrazně ovlivňuje prostředí, ve kterém se odehrává. A s intenzitou jeho růstu sílí i nutnost většího důrazu na ochranu životní prostředí. Cestovní ruch má moc životní prostředí ničit (negativní vliv má především přelidnění prostředí, znečištění nebo ničení vegetace), na druhé straně může mít ale na životní prostředí i efekt pozitivní (na příklad poskytovat prostředky na ochranu přírodních, kulturních i historických památek). Je nutné dosáhnout takového systému fungování cestovního ruchu, který bude dlouhodobě udržitelný.

3.4.1. Udržitelný cestovní ruch

Cestovní ruch je odvětvím, které stále roste. Je důležitou součástí ekonomiky jednotlivých států, významným generátorem zaměstnanosti. Má však také podstatný vliv na lokality, ve kterých se uskutečňuje, ať už se jedná o přírodní nebo sociální a kulturní prostředí. Vlády i subjekty zainteresované v cestovním ruchu by měly usilovat o vyvinutí politik, strategií a nástrojů, které by vedly k maximalizaci pozitivních vlivů tohoto odvětví a zároveň k minimalizaci dopadů negativních. Cestovní ruch může hrát významnou roli v udržitelném rozvoji, strategie jeho rozvoje by tedy měly respektovat principy udržitelnosti. Udržitelný cestovní ruch není oddělenou nebo speciální formou cestovního ruchu, všechny formy cestovního ruchu by měly k větší míře udržitelnosti směřovat.¹²⁵

Udržitelný cestovní ruch může být definován jako takový cestovní ruch, který v dlouhodobém horizontu nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí, podrobněji jako „cestovní ruch, kdy aktivity a služby poskytované návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují přírodní a antropogenní životní prostředí, místní komunitu a biosféru

---

¹²³ WAHAB S., PIGRAM J. J. *Tourism, Development and Growth: The Challenge of Sustainability.*

¹²⁴ ZELENKA, J., PÁSKOVÁ M. *Výkladový slovník cestovního ruchu.*

¹²⁵ UNEP & WTO. *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers.*

jako celek pouze v takové míře a kvalitě, která neobnovitelně negativně nemění globální ani lokální životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek a neomezuje tak možnost využití cestovním ruchem a další antropogenní využití destinace v budoucnosti, stejně jako funkce biosféry.¹²⁶

Co se týče dopadů cestovního ruchu, dříve směřovala pozornost především k dopadům environmentálním, postupem času (zejména od devadesátých let dvacátého století) ovšem začalo docházet k propojování souvislostí také se socio-kulturními i ekonomickými dopady cestovního ruchu. Environmentální dopady (dopady na přírodní prostředí) souvisí především s koncentrací návštěvníků a změnou jejich aktivit, na příklad zvyšováním pobytu volně v terénu. Jedná se konkrétně o dopady na ekosystémy jako celky, na půdu, vegetaci, vodu, ovzduší a volně žijící druhy. Mezi socio-kulturní dopady patří zejména dopady na sociální strukturu společnosti, na životní styl místních obyvatel i místní kulturu (přičemž zachování kulturních památek a místních tradic je jedním z cílů udržitelného cestovního ruchu).¹²⁷

Základem přístupů směřujících k udržitelnosti cestovního ruchu je respektování a rozvíjení potenciálu území a co nejširší zapojení místní komunity. Dosavadním důvodem neudržitelnosti cestovního ruchu je naopak neexistence limitů, nerovnoměrnost rozvoje cestovního ruchu a masové formy cestovního ruchu. Díky monitorování a výzkumu v chráněných územích mohou být dopady lépe popsány a po posouzení příčin a souvislostí využity pro komunikaci s aktéry cestovního ruchu (včetně návštěvníků) a pro formulaci opatření, včetně preventivních. Pojetí udržitelnosti cestovního ruchu souvisí s celkovým rozvojem chápání udržitelného rozvoje. Pro udržitelný cestovní ruch i pro udržitelný rozvoj obecně je typické současné zahrnutí cílů i nástrojů k jeho dosažení. Důvodem je to, že nástroj je často i cílem udržitelného rozvoje (jako příklad může sloužit zapojení místní komunity do rozvoje cestovního ruchu).¹²⁸

3.4.2. Venkovský cestovní ruch

Ve Výkladovém slovníku cestovního ruchu je venkovský cestovní ruch (nebo též rurální cestovní ruch) definován jako „druh cestovního ruchu s vícedenním pobytem a s rekreačními aktivitami na venkově“.¹²⁹ Autoři uvádějí, že „přitažlivost rurálního cestovního

---

¹²⁶ ZELENKA, J., PÁSKOVÁ M. *Výkladový slovník cestovního ruchu.*

¹²⁷ ZELENKA et al. *Udržitelný cestovní ruch: Management cestovního ruchu v chráněných územích.*

¹²⁸ tamtéž

¹²⁹ ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. *Výkladový slovník cestovního ruchu.* (str. 601)

ruchu je založena na některých aspektech skutečného nebo fabulovaného venkovského způsobu života – rozsáhlá, tichá, klidná krajina, čistý vzduch, pracovní aktivity, zvyky a folklór, rozmanité stromy a zvířata atd. Jeho rozvoj souvisí s rozvojem venkova, budováním pěších tras a cyklotras, farem s alternativním zemědělstvím, budováním místních muzeí, skanzenů, revitalizací (rozvíjením) tradičních řemesel, budováním a obnovou menších ubytovacích zařízení a stravovacích zařízení atd.¹³⁰

Přínosy venkovského cestovního ruchu jsou ekonomické (pracovní příležitosti, zajištění příjmu), socio-kulturní (rozvoj infrastruktury služeb, vliv na kvalitu života místních obyvatel, zachování místního kulturního dědictví) a environmentální (ochrana životního prostředí, odpovědné využívání přírodního dědictví).¹³¹

Agroturismus (též agrární cestovní ruch, dovolená na statku)

Jednou ze součástí venkovského cestovního ruchu je agroturismus. Z hlediska udržitelnosti je velmi vhodnou formou cestovního ruchu v chráněných územích, která nemá výrazné negativní dopady na území. Jedná se o „turistické nebo rekreační pobyty na venkově na rodinných farmách, jejichž hlavní náplní je poznávání alternativního způsobu života v blízkém kontaktu s přírodou, přímá spoluúčast na zemědělských činnostech a aktivní odpočinek, pěší turistika a cykloturistika, poznávání původních technik výroby potravin, jízda na koni, chov hospodářských zvířat a podobně.“¹³²

Ekoagroturismus

Ekoagroturismus je formou cestovního ruchu, „jejíž účastníci jsou motivováni pobytem na rodinných farmách zabývajících se alternativním zemědělstvím. Mezi aktivity návštěvníků patří zejména konzumace alternativně pěstovaných a upravovaných potravin ze zdrojů farmy, práce na farmě, jízda na koni, blízký kontakt s přírodou - pěší turistika, cykloturistika, pozorování zvířat a péče o ně.“¹³³ Z hlediska udržitelnosti opět vhodná a perspektivní forma cestovního ruchu v chráněných územích.

---

¹³⁰ ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. (str. 601)

¹³¹ ŠIMKOVÁ, E. *Aktuální témata rozvoje venkovského cestovního ruchu v ČR*.

¹³² ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. *Výkladový slovník cestovního ruchu*.

¹³³ tamtéž

Ekoturismus

Ekoturismus je další formou cestovního ruchu, která je k životnímu prostředí šetrná. „Účastníci jsou motivováni využitím chráněných výtvorů přírody, přírodních rezervací, kulturních památek a akcí, národních parků a dalších přírodních atraktivit.“¹³⁴

---

¹³⁴ ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. *Výkladový slovník cestovního ruchu.*

3.5. Žďárské vrchy¹³⁵

Žďárské vrchy patří k těm malebným místům, do kterých se lidé rádi vracejí. Rozsáhlé lesy, rulová skaliska na vrcholcích kopců, malebné květnaté louky, osady a samoty posazené do svahů i do údolí potoků a řek, půvabné roubenky i věže kostelů, stáda pasoucích se krav, ovcí i koní, to vše můžeme vidět během putování touto nádhernou krajinou.

Charakteristika oblasti

Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy byla vyhlášena výnosem Ministerstva kultury ČSR č. j. 8908/70-II/2 ze dne 25. 5. 1970 na území okresů Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod, Chrudim a Svitavy.

Území chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy nezaujímá pouze vlastní Žďárské vrchy, zasahuje v severní části do Železných hor, v západní části do Hornosázavské pahorkatiny a v jižní části do Křižanovské vrchoviny. Největší část území patří do Hornosvratecké vrchoviny. Žďárské vrchy představují vrcholově kulminační část celého tohoto území, proto se chráněná krajinná oblast jmenuje podle nich.

Rozkládá se v nadmořských výškách 490 – 836 m n. m. (nejvyšší vrchol Devět skal) a díky příjemnému klimatu a harmonicky utvářené krajině ji každoročně navštěvuje velké množství turistů. Je zde mnoho kilometrů značených turistických tras a cyklotras. Je ideální oblastí jak pro letní tak pro zimní turistiku.

Místní krajina se stala mozaikou lesů, políček, luk a pastvin, kterou harmonicky doplňují roubené chalupy a další prvky původní lidové architektury. Typickými krajinnými prvky jsou rulové skalní útvary, rašeliniště a rašelinné louky a rozsáhlá rybníční soustava.

V CHKO Žďárské vrchy se nachází 51 maloplošných zvláště chráněných území – 4 národní přírodní rezervace, 10 přírodních rezervací a 37 přírodních památek. Jmenný výčet maloplošných zvláště chráněných území je uveden v příloze č. 2. Na území CHKO je také vyhlášeno 32 samostatných památných stromů, 3 skupiny stromů a 3 aleje.

---

¹³⁵ Tato kapitola je zpracována s využitím následujících zdrojů:
SOUKUP & DAVID *Průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku – svazek 39 Žďárské vrchy*.
RUBÍN, J. a kol. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti*.
Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Charakteristika oblasti* (online).
BUČEK, A. *Žďárské vrchy – putování krajinou chráněné krajinné oblasti*.

Krajinný ráz CHKO

Na utváření vzhledu krajiny se podílí několik faktorů: morfologie terénu, klimatické poměry, voda, vegetace a činnost člověka. Krajinným rázem, ve smyslu § 12 Zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určité oblasti či konkrétního místa. Krajinný ráz je tvořen souborem přírodních i člověkem vytvářených podmínek daného prostoru, které v komplexu tvoří obraz dané krajiny. Jeho ochrana se týká nejen přírody samotné, ale v současné době zejména charakteru využívání zemského povrchu člověkem.

Základním cílem ochrany krajinného rázu je dochování volné krajiny tam, kde se dochovaly přírodní prvky nebo kde je hospodářské využívání prováděno způsoby šetrnými k přírodě a zachování esteticky, kulturně a historicky cenných částí území, včetně jejich dominant, sídel a jejich celkového obrazu v krajině.

Území CHKO Žďárské vrchy je terénně členité. Některé krajinné prostory jsou uzavřené, jiné jsou propojeny průhledy. Členitý reliéf je v údolí řeky Svratky, Fryšávky a na Jimramovsku. Okolí Nového Veselí a Matějova má naopak charakter sníženiny bez větších výškových rozdílů. Území CHKO není od okolní krajiny morfologicky výrazněji odděleno. Na ráz krajiny má vliv lesní zemědělské hospodaření. Krajinný ráz významně ovlivňuje výstavba, zejména průmyslových objektů a výškových staveb.

Na území CHKO je dochováno mnoho historických staveb, které dokumentují historicko-společenský vývoj oblasti, který souvisí s hospodářským využíváním krajiny. Zachování urbanistických, stavebně-architektonických, historických, kulturních a přírodních hodnot a jejich zapojení do krajinného rámce je hlavním důvodem, proč se správy chráněných krajinných oblastí vyjadřují k povolení, umístění či změně užívání stavby.

V období socializace venkova se celkový obraz vesnic a venkovského prostoru zásadně změnil. Byly budovány a nevhodně situovány velkokapacitní zemědělské objekty, stavěny městské typy obytných domů, rušeny návesní prostory, masivně se stavěly chaty a rekreační objekty. Chráněná krajinná oblast v těchto letech neměla téměř žádné legislativní nástroje k usměrňování charakteru výstavby. Negativní vliv na vývoj venkovského prostoru se bohužel projevuje i v současné době. Například majitelé zemědělských pozemků, získaných většinou v restituci, mají snahu je využít pro výstavbu rekreačních objektů nebo pro budování plošně rozsáhlých sídlišť rodinných domů, které nemají vazbu na stávající

urbanistickou strukturu. Dalším negativním jevem je snaha o realizaci nepřiměřených podnikatelských záměrů výrobního či podnikatelského charakteru.

Cílem usměrňování stavebního vývoje v CHKO Žďárské vrchy je zachování charakteru sídel i jejich historické, kulturní a přírodní hodnoty, protože venkovský prostor tvoří jedinečnou a nenahraditelnou alternativu k prostoru městskému.

Historie osidlování

Zmínky o prvním osidlování oblasti sahají do 11. a 12. století, k souvislejšímu osídlení došlo ve 13. století. Lidé nejdříve osidlovali níže položená území kraje, podél řek a obchodních stezek, která byla vhodná pro zemědělství. To zde bylo díky půdě plné kamení a hornaté krajině jen velmi těžko provozovatelné. Obživu obyvatelům poskytovala domácí výroba, především tkalcovské a ševcovské dílny. Jednou z důležitých možností obživy byl les a těžba dřeva. Vesnice v lesnatých horských částech vznikaly mnohem později, pravděpodobně v 18. století jako osady lesních dělníků. Centrem oblasti bylo nynější město Žďár nad Sázavou, kde byl ve 13. století postaven klášter. Vliv na rychlost kolonizace území měla také těžba stříbra a železné rudy. Ta se zpracovávala v místních hamrech, které vznikaly nejvíce podél řeky Sázavy. V 15. století zde vznikaly také sklárny. Postupné modernizaci hutí a skláren bránil nedostatek kvalitních komunikací, které by umožňovaly obchodní spojení s okolím, a byl to i jeden z důvodů, který urychlil jejich zánik během 18. a 19. století. Postupně, jak se měnily životní podmínky obyvatel, docházelo k dalšímu průmyslovému rozvoji oblasti, vznikaly nové stavby, které ovlivňovaly vzhled krajiny a životní prostředí. Jak se postupně začala modernizovat obydlí, začalo docházet k zániku původní místní lidové architektury, zděná architektura začala nahrazovat původní roubenou architekturu, která je v současné době předmětem ochrany.

Geologie

Po geologické stránce náleží celá oblast CHKO Žďárské vrchy k Českému masivu. Během geologického vývoje prošla oblast mnoha přeměnami, byla několikrát zaplavena mořem, vystavena velkému tlaku a teplotě, usazeniny prostoupeny vyvřelinami, několikrát vyzdviženy, rozlámány a zvrásněny.

Jihozápadní část území tvoří starohorní krystalické břidlice moldanubika, dnes zastoupené zejména biotitickými pararulami.

Centrální a severovýchodní část oblasti zaujímá tzv. svratecká antiklinála, v minulosti prostoupená vyvřelými masivy. Jedná se o hluboko pod povrchem přeměněné krystalické břidlice, které vytvářejí nejvyšší hřbety Žďárských vrchů s typickými skalními bloky ortorul a migmatitů na vrcholcích. Na svrateckou antiklinálu navazuje na severovýchodě poličské krystalinikum složené hlavně z parabřidlic a vyvřelin, zastoupených převážně žulami a granodiority.

Na západním okraji oblasti vznikl v místech křížení zlomů ranský masiv, jehož hlubinné horniny obsahují příměsi železných rud, které se zde dříve těžily.

V ledových dobách panovalo ve zdejší oblasti velmi drsné klima a uplatňovalo se mrazové zvětrávání skalního podkladu, při kterém vznikaly desítky vrcholových izolovaných skalisek (místně nazývaných kazatelny) a skalních srubů. Mnohdy bizarní tvary skal jsou častým cílem turistů. Zároveň poskytují specifické podmínky pro lesní porosty, flóru a faunu, a tak byla řada z nich vyhlášena za přírodní památky, např. Milovské perničky, Lisovská skála, Dráteničky a jiné.

Geomorfologie

CHKO Žďárské vrchy se rozkládá v severovýchodní části Českomoravské vrchoviny. Vrásová tektonika granitizovaných rul a migmatitů podmiňuje průběh hlavních rozvodních hřbetů, které jsou rozděleny široce rozevřenými postupně se zahlubujícími údolními s plochými úvalovitými uzávěry. Na hřbetech jsou typickými krajinnými prvky skalní útvary. K neznámějším patří Devět skal, Čtyři palice, Malinská skála a Dráteničky. Nacházejí se zde svislé skalní stěny o výšce až 35 m. Jejich povrch bývá často pokryt vroubenými tvary, jako jsou například voštiny (Devět skal), skalní výklenky (Lisovská skála) a pseudoškrapy (Milovské perničky). Ojediněle jsou zastoupeny i puklinové jeskyně (Štarkov, Malinská skála) a skalní tunely (Dráteničky). Díky procesu zvětrávání vznikly na temenech skal vzácné skalní mísy, místně nazývané perničky (Čtyři palice, Milovské a Rybenské perničky).

Ve východní části oblasti mají Žďárské vrchy členitý georeliéf s hluboce zaříznutými údolními s největším relativním převýšením 250 m. Na jejich hřbetech se vyskytují skaliska dominující okolní krajině (Prosíčka, Pasecká skála).

Jihozápadní část území náleží ke geomorfologickému podcelku Bítešská vrchovina. Zde tvoří významný krajinný prvek zařezávající se tok Sázavy doprovázený příkrými svahy se skalním útvarem Rozštípené skály.

Geomorfologicky významná je zlomovými svahy omezená sníženina Dářské brázdy s rybníky a rašeliništi, na niž navazuje údolí řeky Doubravy.

Hydrologie

Chráněnou krajinnou oblastí prochází hlavní evropská rozvodnice, která oblast dělí na severozápadní část (54 % území), odvodňovanou řekami Chrudimkou, Sázavou a Doubravou do Severního moře, a jihovýchodní část (46 % území), z níž jsou odváděny vody řekou Svratkou a Oslavou do Černého moře. Všechny tyto uvedené řeky pramení v nevelké vzdálenosti od sebe.

Kromě těchto hlavních toků zde pramení mnoho drobnějších potoků, které vytváří hustou říční síť této oblasti. Na vodních tocích byly už od středověku budovány rybníky, kterých je zde velké množství. Rozlohou 205 ha je největší z nich Velké Dářko, které je zároveň největším rybníkem Českomoravské vrchoviny. Jeho okolí je vyhledávanou rekreační oblastí. Byly zde vybudovány i přehradní nádrže Hamry (66 ha) na řece Chrudimce, Strž (24 ha) a Staviště (15,3 ha) na Stržském potoce, které slouží jako zásobárny pitné vody a vodní nádrž Pilská (65 ha) na Pilském potoce. Poslední jmenovaná nádrž se nachází v bezprostřední blízkosti města Žďár nad Sázavou a slouží převážně k rekreačním účelům.

Klimatické poměry

Průměrná roční teplota oblasti se pohybuje mezi 6,8 °C v nejnižších částech a 5 °C v nejvyšších polohách. Vegetační období trvá přibližně 200 dnů. Průměrný roční úhrn srážek je 650 – 975 mm, avšak v polohách nad 800 m n. m. dosahuje až 1 100 mm.

Sněhová pokrývka leží v CHKO průměrně od začátku listopadu do začátku dubna, dosahuje převážně do 35 cm pokrývku. Ve vrcholových partiích je vyšší, výjimečně přesahuje i 100 cm.

Vegetace a flóra

Do 13. století pokrývaly převážnou část území (s výjimkou skal a rašelinišť) smíšené lesy. Nyní lesy zaujímají přibližně 40 % území chráněné krajinné oblasti. V malé míře si uchovaly původní ráz a jsou předmětem ochrany v síti zvláště chráněných území (vrchol Žákovy hory a Tisůvky). Původní skladbu lesů tvořily bučiny a jedlové bučiny se smrkem.

Nyní jsou zde převážně smrkové lesy, ale vyskytují se tady i jedle, borovice, buky, modřiny a břízy. V nižších polohách se vyskytují jasanové olšiny.

Oblast dnes představuje harmonickou krajinu, kde se střídají lesní komplexy s poli, loukami, pastvinami a rybníky. Pro oblast jsou charakteristická společenstva vlhkých až trvale zamokřených a rašelinných luk, kde se vyskytují silně ohrožené druhy ostřic.

Z květeny jsou zde zastoupeny jak rostliny vysloveně horské, tak ojediněle i zástupci květeny dealpínské, sudetské a karpatské. Ze severu sem v dávných dobách pronikly s ledovcem i některé severské druhy rostlin, např. sedmikvítek evropský. Ve smrkových monokulturách nyní převažují borůvka, brusnice, a ostružiníky. Na květnatých loukách rostou běžné druhy květin a trav, na podmáčených a rašelinných loukách např. suchopýr úzkolistý, starček potoční, vachta třílistá a také vzácný srstnatec májový. Kamenité stráně zdobí trsy mateřídoušky, svízele, třezalky a dalších. Na hladinách rybníků ojediněle roste i leknín bělostný a stulík žlutý. Z nižších rostlin jsou na rašeliništích významně rozšířeny mechorosty. V důsledku negativních změn životního prostředí dochází ke kvalitativnímu i kvantitativnímu ochuzení a ohrožení flóry zájmového území.

Fauna

Zvířenu zde zastupují běžné druhy, s kterými se setkáváme i v jiných oblastech, jde zejména o zvěř vysokou (jakou jsou srnci a jeleni), dále o lišky, tchoře a vzácně i jezevce. Na polích žijí křečci a syslové, ve stále menší míře i zajíci. Na skalnatých místech a vřesovištích se objevují zmiže. Z ptáků jsou zastoupeni šplhavci a sýkorovití, výjimečně i kurovití, jako je tetřívka lesní. Ve skalách se vyskytuje například pušтік obecný, jestřáb lesní a místy i výr velký. Velmi ubývá bažantů obecných a koroptví polních. U rybníků se vyskytují také různé druhy vodních ptáků.

Tekoucí vody patří převážně do pstruhového pásma, na řece Svatce je vyvinuté i lipanové pásmo. Mezi významné druhy zde žijících živočichů patří například ježek západní, datel černý, čáp černý, slepýš křehký, modrásek bahenní či bělopásek topolový.

Cennými biotopy z hlediska výskytu živočišstva jsou vlhké rašelinné louky a vřesoviště, a vodní biotopy s břehovými porosty, kde žije mnoho druhů pavouků a střevlíkovitých brouků, ale také například ohrožená mihule potoční a vydra říční.

Lesnictví

Lesy jsou významným krajinným prvkem oblasti. Jak již bylo napsáno výše, v části Vegetace a flóra, do 13. století pokrývaly převážnou část území (s výjimkou skal a rašelinišť) smíšené lesy. Při postupné kolonizaci území se díky žďáření (vypalování lesních porostů), pastvě dobytka a hlavně zvyšující se potřebě dřeva pro provoz železářských hamrů a hutí, později také pro potřebu provozů sklářské výroby, výměra lesa poměrně rychle snižovala a měnila se jeho skladba. Původně jedlobukové lesy byly vytěženy a nahrazovány hlavně smrkem. V současné době zabírají smrkové porosty 86 % území chráněné krajinné oblasti. Dále se zde vyskytují borovice (5,5 %), jedle (1 %), modřín a ostatní jehličnany (1,3 %). Zastoupení buku se snížilo na pouhých 2 %, olše tvoří 2 % zdejších lesů, bříza 1,3 % a ostatní listnaté dřeviny 0,8 %. Celková lesnatost činí 46 %. Oblast patří mezi nadprůměrně zalesněná území v rámci České republiky.

Na podmáčených stanovištích dochází k vývratům porostů, na kvalitu lesa také škodlivě působí severozápadní a jihovýchodní větry a zejména ve vyšších polohách dochází k poškozování stromů vlivem sněhu a námrazy. Velká část porostů je také poškozována loupáním, ohryzem a okusem jelení zvěří s následným rozvojem hnilob. Ve vrcholových a inverzních polohách se projevuje imisní znečištění ovzduší a 43,6 % výměry lesů je zařazeno do pásma C ohrožení imisemi.

Správa CHKO Žďárské vrchy prosazuje trend obnovy lesa se zvýšeným podílem přirozených dřevin a uplatňování podrostního hospodářského způsobu k vytvoření věkově i prostorově vyhovujících smíšených porostů s větší ekologickou stabilitou.

Zemědělství

Původní charakter krajiny se vyznačoval maloplošným střídáním jednotlivých kultur s množstvím mezí, cest a remízků. Vyskytovaly se zde mokřadní a rašelinné louky. Při poválečné kolonizaci se poměry změnilly. Vlhké louky byly odvodňovány a rekultivovány a maloplošná území se slučovala do rozsáhlých půdních celků. Po roce 1989 začalo postupně docházet k nápravě, velké zemědělské celky se díky navrácení půdy do soukromého vlastnictví začaly rozdělovat, některé erozí ohrožené plochy začaly být zatravněny, do krajiny se vrátil volně pasoucí se skot a ovce.

Významnou pomocí pro udržení zemědělství – a tím i posílení funkce krajiny – jsou dotační programy v rámci Programu rozvoje venkova.

Kulturní památky

V oblasti Žďárských vrchů se nacházejí významné kulturní památky. Nejznámější je barokní kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře, dílo Jana Blažeje Santiniho-Aichela, který je zapsán do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Dalším jeho zdejším dílem je barokní úprava dříve proslulého kláštera na zámek ve Žďáru nad Sázavou. Turisty lákají i méně známé památky, jako například zámek v Jimramově, Novém Městě na Moravě nebo zřícenina hradu Štarkov. Původní lidová architektura je zachována ve skanzenu na Veselém kopci u Hlinska, zejména se jedná o roubené stavby.

4. EMPIRICKÁ ČÁST

4.1. Charakteristika a průběh výzkumu

Dotazníkové šetření bylo provedeno za účelem zjištění informací potřebných k následnému zodpovězení stanovených výzkumných otázek. Konkrétně tedy obsahovalo otázky související s tematikou životního stylu, udržitelného cestovního ruchu a hodnot a postojů návštěvníků CHKO Žďárské vrchy k ochraně životního prostředí.

Dotazník obsahoval celkem 22 otázek a skládal se ze tří částí. První část (otázky č. 1 – 4) byla zaměřena na základní charakteristiku každého z respondentů, část druhá (otázky č. 5 – 21) se týkala tří oblastí (cestovního ruchu, životního stylu návštěvníků CHKO Žďárské vrchy a jejich postojů k ochraně životního prostředí, přičemž tato témata se do jisté míry prolínají) a třetí část (otázka č. 22) směřovala ke zjištění důležitosti jednotlivých hodnot v životě respondentů.

Cílem bylo získat 100 vyplněných dotazníků. Postupně byla kontrolována jejich úplnost, ty dotazníky, které byly vyplněny pouze zčásti, nebyly v závěrečném hodnocení použity (velká většina dotazníků byla ovšem vyplněna správně, vyřazeny byly pouze tři neúplné dotazníky).

Každému z oslovených návštěvníků byl vysvětlen smysl dotazníkového šetření a jeho zaměření. Respondenti byli před samotným vyplňováním dotazníku informováni, že je šetření anonymní a že získané informace budou použity pouze pro účel zpracování diplomové práce. Každý poté obdržel jeden výtisk dotazníku, který následně samostatně vyplnil. Zodpovězení otázek trvalo maximálně 10 minut.

Zmíněné dotazníkové šetření proběhlo ve dnech 14. – 29. května 2016 na třech různých místech Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. V prvním případě se konkrétně se jednalo o trasu z obce Herálec k nejvyššímu vrcholu Žďárských vrchů, k Devíti skalám, a dále přes Žákovu horu zpět do Herálce. Podruhé byli návštěvníci oslovováni na turistické trase vedoucí z obce Milovy směrem na Dráteničky, Malinskou a Lisovskou skálu opět k vrcholu Devět skal a přes Křižánky zpět do Milov. Třetím místem, kde dotazníkové šetření probíhalo, byla trasa z Křižánek na Čtyři Palice a Milovské Perničky.

Spolupráci s oslovenými návštěvníky Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy je možné zhodnotit jako bezproblémovou, prakticky všichni dotázaní byli velmi vstřícní a

dotazník ochotně vyplnili, přičemž pozitivním faktem byl též jejich zájem o tematiku, kterou se diplomová práce zabývá.

Informace získané z dotazníků byly vyhodnoceny, zaznamenány do tabulek, graficky zpracovány v programu Microsoft Excel 2007 (viz. příloha č. 4) a taktéž doplněny o slovní komentář. Absolutní četnost hodnot je uvedena v tabulkách, zatímco hodnoty, které jsou součástí grafického vyjádření, jsou převedeny na procenta (zobrazena je tedy relativní četnost hodnot). Každá otázka je vyhodnocena nejprve zvlášť, v kapitole č. 4.3. poté následuje vyhodnocení otázek jako celku dle stanovených výzkumných otázek.

Dotazník je součástí této diplomové práce jako příloha č. 3.

4.2. Interpretace výsledků výzkumu a diskuze

Otázka č. 1: Pohlaví

Úvodní část dotazníku byla zaměřena na osobní profil respondentů, tedy na základní charakteristiku zkoumaného souboru. Zhodnocen byl nejprve poměr pohlaví dotazovaných respondentů.

Ze získaných údajů vyplývá, že se počet mužů a žen nijak výrazně nelišil, z celkového počtu dotázaných 100 osob tvořili muži 54 %, ženy 46 %, z čehož vyplývá, že návštěvnost a oblíbenost CHKO Žďárské vrchy je na stejné úrovni mezi muži a ženami.

Otázka č. 2: Věk

Cílem následující otázky bylo zjistit věkové rozvrstvení dotazovaných návštěvníků a poměr pohlaví v jednotlivých věkových kategoriích.

Nejvíce respondentů spadalo do věkové kategorie 21 – 40 let (celkem 41 %), druhou nejčastěji zastoupenou kategorií byla ta od 41 do 60 let (32 %). 18 % dotázaných uvedlo věk 61 let a více a nejméně početnou kategorií byli respondenti ve věku do 20 let (9 %). Je však nutné zmínit, že v rámci této věkové kategorie byl dotazník distribuován především mezi osoby ve věku přibližně 16 – 20 let, děti do 15 let věku nebyly do tohoto výzkumu zařazeny.

Zastoupení mužů a žen v jednotlivých věkových kategoriích bylo následující: 1 žena a 8 mužů v kategorii do 20 let, 18 žen a 23 mužů v kategorii 21 – 40 let, 18 žen a 14 mužů v kategorii 41 – 60 let, 9 žen a 9 mužů v kategorii 61 let a více.

Z odpovědí respondentů na tuto otázku lze usuzovat, že pěší turistiku nejvíce provozují lidé v produktivním věku v období 21 – 40 let. V této věkové kategorii bylo zastoupeno 23 mužů a 18 žen.

Otázka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Další otázka z úvodní části, která byla zaměřena na osobní profil respondentů, se týkala jejich nejvyššího dosaženého vzdělání.

Z dotazníku vyplynulo, že největší část dotázaných dosáhla středního vzdělání s maturitou – celkem 42 %. Vysokoškolské vzdělání získalo 21 % osob, vyšší odborné 19 %.

Následuje vyučení a střední vzdělání bez maturity, které uvedlo 17 % respondentů, 1 osoba poskytla informaci, že její nejvyšší dosud získané vzdělání je základní.

Otázka č. 4: V jak velké obci (městě) bydlíte?

Cílem poslední otázky úvodní části dotazníku bylo zjistit, z jak velké obce (města) oslovení návštěvníci CHKO Žďárské vrchy pocházejí.

Co se týče menších obcí, vesnici s méně než 1000 obyvateli uvedla jako své bydliště 3 % dotázaných, v obci s 1 000 až 2 000 obyvateli bydlí 8 % respondentů a z větší obce, která má 2 000 až 5 000 obyvatel, pochází 18 % oslovených osob. Města byla rozdělena podle velikosti do několika kategorií, přičemž z malého města s 5 000 až 10 000 obyvateli pochází 32 %, z většího města s 10 000 až 50 000 obyvateli 22 % a z velkého města s 50 – 100 000 obyvateli 8 % dotázaných. Z města s počtem obyvatel nad 100 000 obyvatel (nikoliv však z Prahy) pochází 4 % dotázaných, Prahu uvedlo jako své bydliště 5 % respondentů.

Z této otázky vyplývá, že lidé z větších měst (5 a více tisíc obyvatel) častěji volí aktivity spojené s přírodou než obyvatelé menších měst, což potvrzuje domněnku, že lidé z vesnic jsou s přírodou více spjatí. Na příklad práce na vesnicích je převážně v oboru zemědělství a lesnictví.

Otázka č. 5: Jak důležité jsou pro Vás při výběru destinace pro Vaši dovolenou (výlet) následující faktory?

Cílem této otázky bylo zjistit, do jaké míry návštěvníci zohledňují vybrané faktory, jako jsou atraktivita oblasti, poměr ceny a kvality, kvalita životního prostředí a dopravní dostupnost, při rozhodování o místě své dovolené, případně svého výletu.

Níže jsou uvedena zjištěná data:

Tabulka 2 - Důležitost konkrétních faktorů při výběru destinace

Atraktivita oblasti	Absolutní četnost	Poměr ceny a kvality	Absolutní četnost
Velmi důležité	14	Velmi důležité	29
Spíše důležité	55	Spíše důležité	48
Spíše nedůležité	24	Spíše nedůležité	23
Zcela nedůležité	7	Zcela nedůležité	0
Kvalita ŽP	Absolutní četnost	Dopravní dostupnost	Absolutní četnost
Velmi důležité	44	Velmi důležité	26
Spíše důležité	53	Spíše důležité	67
Spíše nedůležité	3	Spíše nedůležité	7
Zcela nedůležité	0	Zcela nedůležité	0

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Výsledky ukázaly, že při výběru dovolené jsou pro respondenty do určité míry důležité všechny vybrané faktory. Ačkoliv uvedli, že je pro ně důležitá jak atraktivita oblasti, poměr ceny a kvality i dopravní dostupnost, jako nejdůležitější faktor se dle odpovědí respondentů jeví kvalita životního prostředí. Pro trávení volného času o dovolené jednoznačně upřednostňují taková místa, kde je životní prostředí v lepším stavu než v místě jejich bydliště. Z tohoto pozitivního zjištění je možné vyvodit, že pokud dotázaní v takové míře zohledňují kvalitu životního prostředí při výběru místa pro svoji dovolenou či výlet, budou pravděpodobně i ve svém každodenním životě věnovat tomuto tématu pozornost. Do jaké míry tomu tak je, bude posouzeno z odpovědí na další položené otázky.

Otázka č. 6: O kolikátou Vaši návštěvu CHKO Žďárské vrchy se jedná?

Tato otázka se zaměřuje na zjištění toho, kolikrát dotazovaní navštívili danou oblast, případně zda ji navštěvují pravidelně.

Tabulka 3 - O kolikátou Vaši návštěvu CHKO Žďárské vrchy se jedná?

Odpověď	Absolutní četnost
První	9
Druhou až třetí	27
Byl jsem zde už vícekrát	38
Tuto oblast navštěvuji pravidelně	26

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Z odpovědí je patrné, že většina respondentů navštívila CHKO Žďárské vrchy vícekrát nebo sem jezdí pravidelně. Oblast je pro ně atraktivním místem a rádi se sem vrací. Skupina návštěvníků, která odpověděla, že byla na místě již dvakrát až třikrát, v případě, že místo pro ně bude atraktivní, je vysoká pravděpodobnost, že se na místo znovu vrátí. Svědčí to také o oblíbenosti trávit svůj volný čas v místech se zachovanými přírodními krásami.

Oblast je pro turisty velmi oblíbenou lokalitou. S velkou návštěvností souvisí ale i negativní dopady na životní prostředí, protože ne všichni se v chráněné oblasti chovají dle pravidel. Jedná se o táboření v místech, která nejsou pro tuto činnost vyhrazena, což koresponduje s názorem některých respondentů, kteří uváděli, že jim zde dostatek tábořišť chybí. Dalším porušením pravidel chování v oblasti je zajištění motorovými vozidly mimo silnici, rozdělování ohňů mimo povolená místa, což se stává hlavně v místech poblíž oblíbených skalních útvarů. Častým prohřeškem je sbírání borůvek v oblastech národních přírodních rezervací, kde jsou pravidla pro ochranu přírody přísnější a platí zde zákaz vstupovat a vjíždět mimo vyznačené cesty.¹³⁶

¹³⁶ ZELENÁ KŘÍŽOVÁ H. *Zákazy v chráněné krajinné oblasti nerespektují táborníci, motoristé, houbaři a borůvkáři.* (online)

Otázka č. 7: Co bylo Vaší motivací k návštěvě CHKO Žďárské vrchy?

Další otázka se zabývá posouzením motivace jednotlivých respondentů k návštěvě CHKO Žďárské vrchy, zjištěním, co je pro návštěvníky zajímavé a co je do této oblasti přivedlo.

Tabulka 4 - Co bylo Vaší motivací k návštěvě CHKO Žďárské vrchy?

Odpověď	Absolutní četnost
Poznání oblasti – historie, kulturních památek a folkloru	46
Poznání oblasti – přírody a chráněných území	68
Turistika	62
Návštěva kulturní nebo sportovní akce	17
Jiné	10

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Výsledky ukázaly, že hlavní motivací k návštěvě CHKO Žďárské vrchy je pro největší část oslovených osob poznání oblasti, zejména přírody a chráněných území, jako druhá v pořadí se poté umístila turistika. Svědčí to o velkém zájmu dotázaných o pobyt v nenarušené přírodě. Pro poměrně velkou část respondentů je jejich hlavní motivací k návštěvě oblasti poznání historie, kulturních památek a folkloru, což dokládá také značný zájem o místní kulturu.

V oblasti je značný počet míst, která zájemci o historii kraje mohou navštívit, na příklad zámek ve Žďáru nad Sázavou, kostel Svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Horácké muzeum v Novém Městě na Moravě, hrad Pernštejn či zříceniny hradů Zubštejn nebo Dalečín.¹³⁷

Získání detailních informace o historii oblasti a představu zejména o zdejším venkovském životě umožňuje skanzen na Veselém kopci u Hlinska. V současné době je zde možná prohlídka téměř třiceti objektů. Tvoří samostatnou osadu, která přináší svědectví o životě, práci a zábavě rolníků 19. a 20. století. K vidění jsou budovy jako špýchar, ovčín, výměnek, čtyřboká stodola pokrytá šindelem nebo zvonice.¹³⁸

Zbýlý počet dotázaných zmínil jinou motivaci k návštěvě, na příklad návštěvu příbuzných či přátel, dále aktivity jako horolezectví nebo projížďky na koních.

¹³⁷ SOUKUP, V., DAVID, P. *Žďárské Vrchy: Průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku.*

¹³⁸ Veselý kopec. *Založení skanzenu.* (online)

Otázka č. 8: Jak často se věnujete letní turistice v přírodě?

Důležitou součástí dotazníků je shromáždění údajů pro posouzení toho, zda je pobyt v přírodě významnou součástí životního stylu respondentů, k tomuto cíli tedy směřuje i následující otázka.

Tabulka 5 - Jak často se věnujete letní turistice v přírodě?

Odpověď	Absolutní četnost
Vícekrát týdně	16
1 x týdně	24
1 x za 14 dní	27
1 x za měsíc	23
Jiný interval	10

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Pozitivním zjištěním je, že letní turistika v přírodě je součástí životního stylu respondentů. Ze zjištěných dat uvedených v tabulce vyplývá kolik procent oslovených a jakou intenzitou se této aktivitě věnuje. Lidé si uvědomují, že pohybová aktivita je základní složkou zdravého životního stylu a její nedostatek má negativní dopad na naše zdraví. Četnost této pohybové aktivity je ovlivněna věkem respondentů. Z tohoto hlediska se vícekrát týdně věnují letní turistice hlavně oslovení z věkové skupiny do 20 let a z věkové skupiny 21-40 let. S postupujícím věkem se četnost této pohybové aktivity snižuje a platí to i pro její pravidelnost. Právě odpověď nepravidelně byla použita výhradně oslovenými z věkové kategorie 61 let a více. Z hlediska pohlaví se žádné výrazné rozdíly neprojevíly.

Z odpovědí respondentů na tuto otázku dále můžeme soudit, že turistika je oblíbenou volbou pro trávení volného času, což je pozitivní výsledek, protože je mnoho aktivit, které lze provozovat a které se mohou zdát v porovnání s turistikou v přírodě atraktivnější.

Otázka č. 9: Součástí CHKO Žďárské vrchy jsou naučné stezky (např. Žákova hora, Dářská rašeliniště). Máte v plánu je navštívit?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda se dotazované osoby blíže zajímají o přírodní či kulturní zajímavosti oblasti, ve které pobývají, zda jsou pro ně naučné stezky jedním z cílů jejich návštěvy.

Tabulka 6 - Máte v plánu navštívit naučné stezky?

Odpověď	Absolutní četnost
Ano	80
Ne	20

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Výsledky jednoznačně potvrzují, že převážná většina dotázaných (80 %) má v plánu během svého pobytu navštívit naučné stezky a projevují tím zájem o detailnější poznání oblasti. Čtyři z nich jsou přímo ve správě sídla CHKO a v informačních centrech je možné si k nim vzít vytištěné propagační materiály. Ostatní naučné stezky zřizují obce nebo místní sdružení. Návštěvníci tak mají možnost se díky textům na informačních tabulích seznámit s přírodou, historií a zajímavostmi oblasti. Podrobné informace lze také nalézt na internetových stránkách Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky.¹³⁹ Propagačních materiálů přímo o chráněné krajinné oblasti však v informačních centrech v Novém Městě na Moravě a Žďáru nad Sázavou mnoho nebylo. Na vyžádání byly poskytnuty, ale volně k dispozici nebyly. Tématem k zamyšlení je, zda by nebylo vhodné, aby v těchto centrech nebyl speciální stojan s informacemi pouze o CHKO, takto je nutné je hledat v záplavě všech jiných materiálů. Také letáky upozorňující na pravidla chování v chráněné oblasti chyběly.

Pětina dotázaných uvedla, že návštěvu naučných stezek nyní v plánu nemá. Z odpovědí na jednu z předchozích otázek vyplynulo, že návštěvy oblasti bývají opakované a u mnoha respondentů pravidelné, je zde tedy možnost, že se na tato místa vydají při některém dalším pobytu v této turisticky oblíbené oblasti. K takovému rozhodnutí by mohly přispět právě snadno dosažitelné materiály k jednotlivým stezkám, pokud by byly v informačních centrech zájemcům volně k dispozici.

¹³⁹ Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Naučné stezky*. (online)

Otázka č. 10: Jaké činnosti v této oblasti máte v plánu?

Zjišťovány byly také činnosti, které se návštěvníci CHKO Žďárské vrchy během svého pobytu v oblasti chystali uskutečnit. Respondentům byly k výběru nabídnuty následující možnosti: pěší turistika, cykloturistika, jezdecká turistika a projížďky na koních, horolezectví a rekreace u vody. Kromě těchto možností mohli dotázaní uvést také další činnosti, které v oblasti měli v plánu.

Tabulka 7 - Jaké činnosti v této oblasti máte v plánu?

Odpověď	Absolutní četnost
Pěší turistika	84
Cykloturistika	45
Jezdecká turistika, projížďky na koni	10
Horolezectví	4
Rekreace u vody	6
Jiné	20

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Nejvíce respondentů odpovědělo, že jejich prvotním plánem je pěší turistika. V CHKO Žďárské vrchy je velké množství značených turistických tras různé náročnosti, takže je pouze na nich, jak obtížné či jak dlouhé trasy zvolí. Mnohé vedou i na vyhlídková místa, rozhledny či na známé skalní útvary. Je zde také možnost využít pro své cesty poznávací naučné stezky, které jsou podrobněji popsány u hodnocení otázky číslo 9.

Tyto výsledky nejsou překvapivé z důvodu finanční náročnosti a možných pořizovacích nákladů na vybavení. Pro pěší turistiku je nutná pouze vhodná obuv, ostatní aktivity jsou finančně i logisticky náročnější.

Podle oblíbenosti dále následuje cykloturistika, k níž lze využít hustou síť cyklotras, které jsou znázorněné na mnohých mapách a v propagačních materiálech, které si mohou návštěvníci vyzvednout v informačních centrech. Další v pořadí je zájem o projížďky na koních, rekreace u některého z místních rybníků a horolezectví, které oslovuje hlavně návštěvníky prvních dvou věkových kategorií. V oblasti existují koňské stanice a koňské stezky, takže zájemci o tuto činnost zde mají poměrně velkou nabídku k využití.

Dosti početná je skupina lidí, která uvedla jiné činnosti, a to na příklad nordic walking, dále také návštěvu Žďáru nad Sázavou nebo výlet na nedalekou Zelenou horu. Někteří

z respondentů kromě zmíněných činností uvedli, že mají v plánu také pasivní odpočinek a relaxaci.

Otázka č. 11: Jaký typ ubytování upřednostňujete?

Cílem této otázky bylo zjistit, jaký typ ubytování v této oblasti jednotliví respondenti upřednostňují.

Tabulka 8 - Jaký typ ubytování upřednostňujete?

Odpověď	Absolutní četnost
Hotel	23
Penzion	38
Chata, chalupa	15
Farma	12
Kemp	4
Jiný typ	8

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Největší část dotázaných uvedla, že preferuje ubytování v penzionu, druhou nejčastější volbou respondentů bylo ubytování v hotelu. Těchto typů ubytování je v oblasti dostatečná nabídka. Chalupu nebo chatu, kterých je v CHKO Žďárské vrchy velké množství, preferuje desetina dotázaných. Často se jedná o původní staré roubené chalupy či zemědělské usedlosti. Lidé je využívají jednak jako jejich majitelé nebo je nabízejí k pronájmu, o který je hlavně v období prázdnin velký zájem a jsou dlouho dopředu rezervované, protože umožňují celým rodinám a uzavřeným skupinám trávit společně volný čas. Ubytování na farmách volí zhruba stejné množství lidí jako chaty a chalupy. Jen minimum dotázaných vybralo možnost „jiný typ“, zmíněno bylo konkrétně ubytování v soukromí, ubytování u příbuzných a využití tábořiště.

Na území CHKO Žďárské vrchy se nacházejí farmy, které nabízejí ubytování a vlastní produkty. Jako příklad jsou uvedeny tři z nich.

Farma Kadeřávek ve Věcově - jedná se o ekologickou farmu, jejíž majitelé poskytují ubytování v apartmánech v Penzionu Kadeřávek a v Chalupě u potoka včetně zahradního posezení. K prodeji nabízí tyto vlastní produkty: jehněčí bio maso, skopové maso, med, medovinu, v sezóně (od června do září) domácí ovčí a kozí sýry, vyčíněné ovčí kůže, surové ovčí rouno. K prodeji nabízí také jehňata k chovu. Je zde možnost domluvy hodinových exkurzí, během které majitelé seznámí návštěvníky s životem na ekologické farmě. Součástí

je seznámení s historií farmy, prohlídka ovčína, ukázka chovu ovcí a koní, v případě zájmu také svezení dětí traktorem. Hostům nabízí upečení klasických českých buchet.¹⁴⁰

Rodinná farma u Vojtků v Křižánkách - farma leží přímo u Kyšperského rybníka, je zde soukromá pláž, k dispozici je lodička, ohniště a místo pro rybáře. Přímo kolem farmy vede trasa na nejvyšší vrchol oblasti Devět skal. Ubytování je poskytováno jednak na farmě a také v hájence. Majitelé zde chovají koně, ovce, kozy, slepice a malá Gottingenská černá prasátka. K prodeji nabízí tyto vlastní produkty: domácí vejce, kozí sýry a kozí mléko (od června do září). Pro hosty nabízí vyjížďky na koních, jak pro začátečníky, tak pro zkušené jezdce. O koně se v případě zájmu mohou zájemci celý den starat – kartáčovat je, čistit jim kopyta, nosit vodu a seno.¹⁴¹

Penzion Na Čechách v Lačnově - penzion se nachází poblíž řeky Svratky. Jeho jméno Na Čechách zvolili majitelé proto, že zde Svratka odděluje Čechy od Moravy a oni chtěli zachovat tento místopisný název. Penzion je od okolních stavení oddělený loukami, řekou Svratkou a Bílým potokem a zvěř je oddělena od penzionu ohradami, takže hosté zde mají soukromí a klid. Chovají zde ovce, kozy, muflona, koně, králíky a slepice. Jejich specialitou je, že hostům nabízejí veganská jídla, k snídani kromě jiné nabídky kaši z ovesných vloček či dříve oblíbené bramborové placky.¹⁴²

Farmáři potřebují doplnit svůj příjem prostřednictvím nezemědělských činností, jednou z takových činností je pro ně venkovský cestovní ruch. Rostoucí povědomí o důležitosti environmentálních témat vede ke zvýšenému zájmu o takové formy cestovního ruchu, které nemají negativní dopad na životní prostředí, a konkrétně venkovský cestovní ruch je považován za jednu z forem cestovního ruchu, které jsou k životnímu prostředí šetrné.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Penzion Kadeřávek a Chalupa U Potoka. *Ubytování*. (online)

¹⁴¹ Farma u Vojtků Křižánky. *Úvod*. (online)

¹⁴² Penzion Na Čechách. *Vítejte na Vysočině!* (online)

¹⁴³ McMAHON F. *Rural and agri-tourism in Central and Eastern Europe*.

Otázka č. 12: Pokud je Vaší volbou farma, co je pro Vás na tomto typu ubytování zajímavé?

Úkolem těch respondentů, kteří uvedli, že preferují ubytování na farmě, bylo přiblížení důvodů, proč je právě tento typ ubytování jejich prioritou.

Tabulka 9 - Pokud je vaší volbou farma, co je pro Vás na tomto typu ubytování zajímavé?

Odpověď	Absolutní četnost
Pobyt v klidné lokalitě	12
Příležitost starat se o zvířata	3
Možnost stravování – místní produkty	10
Jiné	3

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Z výsledků se ukázalo, že oslovení volí ubytování na farmě hlavně proto, že chtějí trávit dovolenou či volný čas v klidné lokalitě a mít své soukromí. Oceňují také specifickou možnost stravování (produkty místních farmářů). Jedná se o potraviny ze surovin pěstovaných bez chemických hnojiv, domácí vejce, mléko, maso. Některé farmy nabízejí možnost starat se o chovaná zvířata, zejména o koně nebo ovce. Právě z tohoto důvodu část oslovených ubytování na farmě volí. Dále také využívají možnost projížděk na koních přírodou nebo na jezdeckých stezkách. Další část oslovených upřednostňuje bydlení v tomto prostředí z toho důvodu, že chce odpočívat, využít k tomu venkovní posezení, možnost trávit čas na přilehlých zahradách a pozemcích. Jedna z farem (konkrétně se jedná o farmu u Vojtků v Křížánkách) nabízí k rekreaci i vlastní rybník. Zde mohou návštěvníci alespoň ve svém volném čase a během dovolené žít tzv. venkovským životním stylem, což je často pro lidi trvale žijící ve městě ojedinělá možnost. Tím, že tuto možnost využívají, se podílejí na udržitelném cestovním ruchu této oblasti.

Možnost sledovat činnosti na farmě a podílet se na nich uvedli také jako jeden z hlavních důvodů cestování do venkovských oblastí a pobytu na farmách respondenti výzkumu, který provedli autoři Dan Bernardo, Luc Valentin a John Leatherman v roce 2004. Kromě tohoto důvodu bylo v rámci jejich výzkumu zjištěno, že další motivací je pro respondenty užívat si pohled na venkovskou scenérii či navštívit rodinu a přátele.¹⁴⁴

¹⁴⁴ BERNARDO, D., VALENTIN, L., LEATHERMAN, J. *Agritourism: If We Build it, Will They Come?*

Otázka č. 13: Jak často nakupujete potraviny z produkce místních farem?

Další otázka obsažená v dotazníku byla zaměřena na stravování návštěvníků CHKO Žďárské vrchy, konkrétně na to, zda (a jak často) v oblasti využívají možnost nákupu místních produktů.

Tabulka 10 - Jak často nakupujete potraviny z produkce místních farem?

Odpověď	Absolutní četnost
Často	25
Občas	29
Výjimečně	31
Nenakupuji	15

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Výsledky ukázaly, že nákup potravin z místní produkce většina respondentů využívá, čímž podporují činnost místních obyvatel, přispívají tím k zaměstnanosti v dané oblasti a udržitelnosti výroby tradičních místních potravin. Svědčí to také o tom, že hodnota zdraví je pro tyto oslovené důležitá. Zároveň je pro ně důležitý původ a složení potravin.

V kraji Vysočina se udělují místním potravinám dvě regionální značky – Regionální potraviny kraje Vysočina a VYSOČINA regionální produkt®. Cílem je pomoci prosadit kvalitní, tradiční a speciální české potraviny a podpořit zaměstnanost v konkrétním regionu.¹⁴⁵ Takto certifikované potraviny mají být v daném regionu považovány za tradiční, vyrobené z místních surovin a měly by být nějakým způsobem výjimečné. Zohledňuje se i podíl ruční práce a šetrnost k životnímu prostředí.¹⁴⁶

¹⁴⁵ CHALUPOVÁ M., PROKOP M., ROJÍK S. *Znalost regionálních značek potravin v kraji Vysočina.*

¹⁴⁶ ČADILOVÁ K. *Regionální značení v České republice a na Slovensku.*

Otázka č. 14: Je v oblasti dostatek ubytovacích kapacit, které odpovídají Vašemu životnímu stylu?

Cílem této otázky bylo ověřit, zda se v dané oblasti nachází dostatek ubytovacích kapacit, které odpovídají životnímu stylu respondentů, případně získat informace o tom, zda jim nějaký konkrétní typ ubytování v oblasti chybí.

Tabulka 11 - Je v oblasti dostatek ubytovacích kapacit, které odpovídají Vašemu životnímu stylu?

Odpověď	Absolutní četnost
Ano	94
Ne	6

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Jak je možné vyčíst z tabulky, naprostá většina respondentů uvedla, že ubytovacích kapacit odpovídajících jejich životnímu stylu se v oblasti nachází dostatek. Jsou zde jednak klasické typy ubytování v hotelech a penzionech, ale i takové možnosti ubytování, kde je pro návštěvníky možné se alespoň o dovolené přiblížit venkovskému životnímu stylu, pokud o to mají zájem. V letním období je také možnost využít nabídku kempů, kde je možné bydlet v karavanech, chatkách nebo stanech. Kempování není jen levnou variantou ubytování, ale hlavně variantou, která umožňuje bezprostřední kontakt s přírodou a potkávání nových lidí. To odpovídá životnímu stylu lidí, kteří o tento typ ubytování projevují zájem. Několik respondentů, zejména z věkové kategorie do 20 let uvedlo, že jim chybí větší nabídka právě tohoto typu ubytování v kempech a veřejných tábořištích a přivítali by možnost využít tento typ ubytování na více místech v chráněné krajinné oblasti.

Otázka č. 15: Zajímáte se o informace týkající se životního prostředí?

Zjišťováno bylo také to, zda se návštěvníci CHKO Žďárské vrchy zajímají o informace vztahující se k problematice životního prostředí obecně.

Tabulka 12 - Zajímáte se o informace týkající se životního prostředí?

Odpověď	Absolutní četnost
Rozhodně se zajímám	17
Spíše se zajímám	57
Spíše se nezajímám	20
Rozhodně se nezajímám	6

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Z vyhodnocení odpovědí lze vypočítat poměrně značný zájem o informace týkající se životního prostředí. Celkem tři čtvrtiny respondentů toto aktuální téma oslovuje, což svědčí o tom, že uznávání environmentálních hodnot a kladné postoje k ochraně životního prostředí jsou u nich v popředí zájmu. Je u nich patrná snaha získávat o současném stavu nové informace a je tak předpoklad, že budou nějakým způsobem přispívat k ochraně životního prostředí i prakticky. Zájem o tyto informace roste se stupněm dosaženého vzdělání. Zhruba čtvrtina respondentů uvedla, že se o tyto informace nezajímá. Což je poměrně velké množství lidí a je otázkou, jak u nich, vzhledem k současné situaci, vzbudit o takovéto informace zájem.

Snaží se o to na příklad Česká informační agentura životního prostředí (CENIA), která se věnuje environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě, které vedou k myšlení a jednání, které je v souladu s životním prostředím tak, aby se udržela jeho kvalita i pro budoucí generace. Cílovou skupinou jsou všichni obyvatelé České republiky, bez ohledu na věk nebo vzdělání. Obsahem environmentálního vzdělávání je informovat o stavu a vývoji životního prostředí. Děje se tak hlavně formou přednášek, školení, odborné literatury, médií a zpravodajů. Agentura tím přispívá k vytváření pozitivních postojů k životnímu prostředí a motivuje lidi, aby se k němu začali chovat šetrně. Jednou z jejich činností je, že zájemce seznamuje přímo s konkrétními činnostmi, které jsou přínosné pro udržitelný způsob života.¹⁴⁷

¹⁴⁷ CENIA. *O environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě.*

V souvislosti s obecným právem na informace přiznává Listina základních práv a svobod každému člověku právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. Tato oblast je komplexně upravena zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí a zákonem č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Státní orgány i právnické a fyzické osoby mají povinnost informace týkající se životního prostředí poskytovat, důležitá je zejména včasnost a úplnost poskytovaných informací. Každý člověk má právo vyhledávat, přijímat a šířit takové informace, které mají orgány veřejné správy k dispozici.¹⁴⁸

Toto právo zaručuje dostupnost informací o životním prostředí, přičemž právě dobrá informovanost je pro následné rozhodování a chování každého člověka klíčová.

---

¹⁴⁸ DAMOHORSKÝ M. *Právo životního prostředí*.

Otázka č. 16: Pokud jste odpověděl/a kladně, jaké zdroje informací využíváte?

V případě projeveného zájmu o informace týkající se životního prostředí bylo následně úkolem respondentů zaznamenat, jaké zdroje pro získání informací využívají.

Tabulka 13 - Jaké zdroje informací využíváte?

Odpověď	Absolutní četnost
Internet	88
Noviny, časopisy	21
Pořady v TV	23
Knihy, odborná literatura	19
Jiné	12

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Jak vyplývá z výsledků, většina dotázaných uvedla jako svůj zdroj informací internet, ostatní možnosti jsou poměrně vyrovnané. V počtu odpovědí následuje jako zdroj televize, noviny a časopisy a odborná literatura. Zbylí respondenti uvádí jako jeden z možných zdrojů návštěvy besed a přednášek, které se stavem a ochranou životního prostředí zabývají. Tuto možnost uvedli především lidé bydlící ve městech s počtem obyvatel větším než 10 000 napříč všemi oslovenými věkovými kategoriemi.

Otázka č. 17: Učinil/a jste během posledních pěti let některou z těchto věcí?

Další otázkou bylo zjišťováno, zda se respondenti k problematice životního prostředí vyjádřili na příklad podepsáním petice, jejímž obsahem bylo téma ochrany životního prostředí, zda finančně podpořili některou z organizací, která se ochranou životního prostředí zabývá, případně zda se aktivně účastnili protestu (demonstrace).

Tabulka 14 - Podpis petice týkající se ochrany životního prostředí

Odpověď	Absolutní četnost
Ano	13
Ne	87

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Petici s tematikou ochrany životního prostředí podepsalo během posledních pěti let 13 % dotázaných. V porovnání s následujícími dvěma podotázkami (podpora ekologické organizace finančním příspěvkem a účast na protestu nebo demonstraci týkající se ochrany životního prostředí) je podpis petice relativně nejméně náročným úkonem (tzv. vykonavatel při něm „ztrácí“ nejméně, teoreticky jen čas potřebný k podpisu petice, při finančním příspěvku nebo dokonce účasti na demonstraci je potřeba vynaložit výrazně větší úsilí), proto i procento lidí, kteří v posledních pěti letech petici podepsali, je větší než procento lidí podporujících libovolnou ekologickou organizaci finančně nebo osobní účastí na protestech či demonstracích.

Listina základních práv a svobod zaručuje každému člověku právo petiční. Každý má v záležitostech, které se týkají veřejného nebo jiného společenského zájmu, právo se sám nebo s jinými obracet na orgány státní správy či územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi. A právě v případech, které se vztahují k ochraně životního prostředí, je toto právo mnohdy uplatňováno.¹⁴⁹

¹⁴⁹ DAMOHORSKÝ M. *Právo životního prostředí*.

Tabulka 15 - Finanční příspěvek na podporu ekologické organizace

Odpověď	Absolutní četnost
Ano	5
Ne	95

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Některou z ekologických organizací podpořilo *finančním příspěvkem* pouze malé procento respondentů. Dá se usuzovat, že člověk, který vyjádří podporu určité organizaci ve formě finančního příspěvku, se ve velké míře ztotožňuje s její ideologií a také v ni vyjadřuje důvěru. Existuje značné množství nevládních neziskových organizací zaměřených svou oblastí působení na environmentální tematiku a jejich cílem je systematická činnost ve prospěch ochrany životního prostředí. Zřejmě by byla potřebná jejich větší propagace a osvěta mezi obyvateli České republiky, aby měli informace k tomu, jak se mohou stát jejich příznivci či členy a jak se zapojit do aktivní spolupráce.

K těm nejvýznamnějším patří v českém kontextu:

Greenpeace Česká republika – největší mezinárodní ekologická organizace působící ve více než 40 zemích světa, jejímž cílem je chránit životní prostředí a také nenásilnými metodami upozorňovat na případy jeho poškozování.¹⁵⁰

Český svaz ochránců přírody – největší česká nevládní organizace, která si klade za cíl ochranu a obnovu přírodního dědictví, ekologickou výchovu a podporu trvale udržitelného života.¹⁵¹

Děti Země – organizace chránící přírodu a životní prostředí člověka a snažící se o posilování pouta mezi člověkem a krajinou. Soustřeďuje se na regionální činnost a na podporu těch, kteří chtějí aktivně hájit své životní prostředí.¹⁵²

Hnutí DUHA – organizace, která prosazuje zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku.¹⁵³

ARNIKA - nezisková organizace, která spojuje lidi usilující o lepší životní prostředí. Základem jejich činnosti je zapojení veřejnosti, odborné argumenty a komunikace s médii.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Greenpeace Česká republika. *O nás*. (online)

¹⁵¹ Český svaz ochránců přírody. *O ČSOP*. (online)

¹⁵² Děti Země. *Kdo jsou Děti Země*. (online)

¹⁵³ Hnutí DUHA. *O nás*. (online)

¹⁵⁴ ARNIKA. *O nás*. (online)

Tabulka 16 - Účast na protestu nebo demonstraci týkající se ochrany životního prostředí

Odpověď	Absolutní četnost
Ano	4
Ne	96

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

V posledních pěti letech se protestu nebo demonstrace týkající se ochrany životního prostředí zúčastnila jen velmi malá část respondentů, což není až tak překvapivé, neboť účast na protestu nebo demonstraci s sebou přináší náklady jak časové, tak finanční (na příklad doprava) a v neposlední řadě také určitou míru rizika – možný střet se zastánci jiných názorových skupin.

Jako aktuální případ je možné uvést demonstraci a podpisy petic proti stavbě přehrady na řece Berounce. Demonstrace proběhla v dubnu letošního roku v obci Roztoky u Křivoklátu, kde se sešlo přibližně 500 lidí, kteří tuto stavbu odmítají.¹⁵⁵

Z hlediska věku na tyto tři otázky kladně odpovídají návštěvníci ve věkové kategorii do 20 let a kategorie 21 – 40 let, žijící ve velkých městech.

---

¹⁵⁵ SVACINA P. *Desítky domů by musely pryč. Na Křivoklátsku bojují proti přehradě.* (online)

Otázka č. 18: Jak dalece jste Vy osobně ochoten/ochotna platit vyšší daně v zájmu ochrany životního prostředí?

Tato otázka směřovala ke zjištění, zda je kvalita životního prostředí pro respondenty důležitá natolik, že u nich převáží ochota platit vyšší daně ve prospěch jeho ochrany.

Tabulka 17 - Ochota platit vyšší daně v zájmu ochrany životního prostředí

Odpověď	Absolutní četnost
Velmi ochoten/ochotna	6
Spíše ochoten/ochotna	55
Spíše neochoten/neochotna	28
Velmi neochoten/neochotna	11

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

V mírné převaze jsou na tuto otázku pozitivní odpovědi, spíše negativně ale reaguje také poměrně velký počet respondentů. Ti s kladnou reakcí si uvědomují, že je třeba k ochraně životního prostředí nějakým způsobem přispět. Jsou ochotni se na tomto podílet finanční částkou ve formě vyšších daní ze svého příjmu. Ochota k placení vyšších daní v zájmu ochrany životního prostředí roste se stupněm dosaženého vzdělání, projevují ji hlavně lidé s vysokoškolským vzděláním, kteří pochází větších měst, což je předpokladem toho, že mají vyšší úroveň svého příjmu. Co se týká hlediska věku, nejvíce kladných odpovědí se objevilo ve věkové kategorii 41- 60 let.

Otázka č. 19: Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky?

Vyjádření k následujícím výroky mají ukázat, jaké jsou postoje návštěvníků CHKO Žďárské vrchy k ochraně životního prostředí.

Výrok č. 1: Pro člověka, jako jsem já, je dost těžké něco dělat pro ochranu životního prostředí.

Tabulka 18 - Výrok č. 1

Odpověď	Absolutní četnost
Rozhodně souhlasím	7
Spíše souhlasím	27
Spíše nesouhlasím	46
Rozhodně nesouhlasím	20

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Výrok č. 2: Dělán, co je dobré pro životní prostředí, i když to stojí více peněz nebo to zabírá více času.

Tabulka 19 - Výrok č. 2

Odpověď	Absolutní četnost
Rozhodně souhlasím	15
Spíše souhlasím	60
Spíše nesouhlasím	24
Rozhodně nesouhlasím	1

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Výrok č. 3: Nemá cenu, abych něco dělal/a pro ochranu životního prostředí, pokud to nebudou dělat také ostatní lidé.

Tabulka 20 - Výrok č. 3

Odpověď	Absolutní četnost
Rozhodně souhlasím	6
Spíše souhlasím	19
Spíše nesouhlasím	47
Rozhodně nesouhlasím	28

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Ze zhodnocení odpovědí na výroky č. 1 až 3 je patrné, že kladný postoj k životnímu prostředí a uznávání environmentálních hodnot je pro respondenty na předním místě jejich hodnotového žebříčku. Rozumí tomu, že i činnost jednotlivce přispívá k ochraně a zlepšení životního prostředí a má smysl. Jsou o tom přesvědčeny tři čtvrtiny dotázaných. Jsou ochotni této činnosti věnovat svůj volný čas i část svých peněz a dělají to, co považují pro zlepšení situace za prospěšné.

S tím, že je těžké pro ně samotné něco dělat pro ochranu životního prostředí rozhodně nebo spíše nesouhlasí 66 % respondentů, což svědčí o jejich informovanosti o tom, jak je v praktickém životě možné se na tomto podílet.

Z hlediska dokončeného vzdělání se k ochotě kloní především ti s vyšším dosaženým stupněm a zároveň jsou převážně z věkové kategorie 21 – 40 let.

Zjištěné výsledky byly porovnány s Tiskovou zprávou Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. týkajícího se ekologického chování domácnosti, provedeného v listopadu roku 2009.

U výroků č. 1 a č. 3 je ve výzkumu pro účel této diplomové práce zhruba o 20 % vyšší počet respondentů, kteří s výroky nesouhlasí a projevují ve větší míře ochotu pro životní prostředí něco dělat. U výroku č. 2 je v porovnání s výzkumem Centra pro výzkum veřejného mínění počet lidí, kteří jsou ochotni investovat ve prospěch životního prostředí svůj čas i peníze, přibližně o 10 % nižší.

Výrok č. 4: Mnohá tvrzení o ekologických hrozbách jsou zveličena.

Tabulka 21 - Výrok č. 4

Odpověď	Absolutní četnost
Rozhodně souhlasím	4
Spíše souhlasím	37
Spíše nesouhlasím	44
Rozhodně nesouhlasím	15

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

O ekologických hrozbách je potřebné veškeré obyvatelstvo informovat, každý občan má na pravdivé a úplné informace o stavu životního prostředí právo. V době, kdy informační

média podávají zprávy ve velkém množství o veškerých tématech, je však složité si tyto informace ověřovat a zaujmout k nim stanovisko. Ze zjištěných výsledků je patrné, že mírně převažuje názor lidí, kteří si myslí, že hrozby zveličovány nejsou, tento názor má při součtu obou kladných odpovědí 59 % dotázaných. To koresponduje s výsledky výše citovaného výzkumu z roku 2009, kdy byly kladné odpovědi zjištěny u 52 % dotázaných.

Výrok č. 5: Je pro mě těžké rozeznat, zda je můj způsob života prospěšný nebo škodlivý pro životní prostředí.

Tabulka 22 - Výrok č. 5

Odpověď	Absolutní četnost
Rozhodně souhlasím	5
Spíše souhlasím	30
Spíše nesouhlasím	57
Rozhodně nesouhlasím	8

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

K tomuto výroku zaujímají nesouhlasné stanovisko přibližně dvě třetiny dotázaných. Na základě získaných informací o vlivech různých činností na životní prostředí umí posoudit, zda jejich způsob života je pro životní prostředí prospěšný nebo škodlivý. To je důležitým předpokladem pro to, aby se činnostem s negativními dopady na životní prostředí vyhýbali a nahrazovali je činnostmi nebo způsoby, které jsou naopak k životnímu prostředí šetrné. Z hlediska dokončeného vzdělání takto odpovídali nejčastěji lidé se středním vzděláním s maturitou, vyšším odborným a vysokoškolsky vzdělaní respondenti ve všech věkových kategoriích kromě kategorie 61 let a více.

Zbývají respondenti (což je přibližně třetina oslovených) považují hodnocení vlastního způsobu života ve vztahu k životnímu prostředí za obtížné. Tito lidé zřejmě nemají dostatek informací ohledně toho, jak je možné svůj způsob života změnit ve prospěch ochrany životního prostředí. Z hlediska věku mají nejčastěji pocit, že toto nedokážou rozeznat, lidé ve věkové kategorii nad 61 let. Co se týká vzdělání, převážně takto odpovídali lidé, kteří jsou vyučení nebo mají střední vzdělání bez maturity.

Výrok č. 6: *Environmentální problémy mají přímý dopad na můj běžný život.*

Tabulka 23 - Výrok č. 6

Odpověď	Absolutní četnost
Rozhodně souhlasím	20
Spíše souhlasím	63
Spíše nesouhlasím	13
Rozhodně nesouhlasím	4

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Z údajů v tabulce vyplývá, že více než 80 % dotázaných vnímá, že environmentální problémy mají přímý dopad na jejich běžný život. Posouzení vlivu těchto problémů je podmíněno dostatečnou informovaností o této oblasti, protože jedině po získání znalostí o environmentálních problémech lze hodnotit jejich dopad. Ten se nejčastěji projevuje vlivem na zdraví – a toho jsou si lidé vědomi. Zde je patrná souvislost se zájmem o informace, které se týkají životního prostředí. Zhruba stejný počet respondentů (74 %) projevil o jejich získávání zájem, což dokládá, že tito lidé dokážou lépe rozpoznat dopady environmentálních problémů na běžný život. Zbylí respondenti nejsou přesvědčeni o tom, že by environmentální problémy přímo ovlivňovaly jejich životy.

Otázka č. 20: Kterou z těchto činností děláte?

Tato otázka byla zaměřena na několik konkrétních činností respondentů v jejich každodenním životě a cílem bylo zjistit, do jaké míry je kladný postoj k ochraně životního prostředí a uznávání environmentálních hodnot součástí životního stylu respondentů.

Třídění běžného odpadu se dle získaných odpovědí stalo běžnou součástí života většiny respondentů. Význam třídění odpadů byl totiž v minulosti zdůrazňován jak reklamními kampaněmi v médiích, tak osvětou, především na úrovni základního i středního vzdělávání. O této problematice je veřejnost již delší dobu cíleně informována. Při srovnání procentuální míry třídění odpadů návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (dle průzkumu třídí běžný odpad 77 % respondentů) s celorepublikovým průměrem, který činí 72 %¹⁵⁶, můžeme konstatovat, že návštěvníci CHKO Žďárské vrchy onen celorepublikový průměr mírně převyšují. Tento výsledek může být způsoben faktem, že člověk, který aktivně vyhledává pobyt v chráněné krajinné oblasti, bude v otázce ochrany přírody a krajiny, se kterou problematika třídění odpadů úzce souvisí, vnímavější.

Tabulka 24 - Třídění běžného odpadu

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	33
Často	44
Výjimečně	15
Nikdy	8

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Nebezpečný odpad třídí vždy nebo často naprostá většina respondentů, zbytek ho pak třídí jen výjimečně. Volba odpovědi výjimečně nemusí ovšem nutně znamenat to, že daný respondent nebezpečný odpad třídí zřídka a většinou ho vyhazuje bez třídění, ale odpověď je možné interpretovat i tak, že respondent odpad například po delší časové období shromažďuje doma a posléze ho hromadně odveze na místo k tomu určené (zpravidla na takzvaný sběrný dvůr). Velmi pozitivně je pak možno hodnotit fakt, že možnost Nikdy ne zvolil ani jeden z respondentů.

¹⁵⁶ EKO-KOM. *Přehled dosahovaných výsledků*. (online)

Tabulka 25 - Třídění nebezpečného odpadu

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	56
Často	37
Výjimečně	7
Nikdy	0

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Co se týká *šetření elektrické energie*, téměř tři čtvrtiny respondentů odpověděly kladně (za kladnou považujeme možnost vždy nebo často). U této otázky je důležité zmínit jednak její význam ekologický, a neméně důležitý význam ekonomický. Z hlediska ochrany životního prostředí však není stěžejní, jestli je pro respondenty hlavním motivem hledisko ekologické či ekonomické, důležité je, že šetření elektrické energie věnují svoji pozornost. Značná část osob šetří elektrickou energií jen výjimečně, takto se jich vyjádřilo 23 %. Zbýlých 6 % se touto činností nezabývá a nikdy elektrickou energii nešetří. Šetření elektrickou energií je propagováno jak přímo (kampaně v médiích, i když méně intenzivní, než v oblasti třídění odpadů, výchova na školách), tak také nepřímo, na příklad regulacemi Evropské unie omezujícími prodej klasických žárovek, které byly v porovnání s novými typy (LED žárovky, halogenové zářivky) značně neúčinné a způsobovaly tak poměrně vysoké ztráty elektrické energie.

Tabulka 26 - Šetření elektrickou energií

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	19
Často	52
Výjimečně	23
Nikdy	6

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Ze zhodnocení zatržených možností vyplývá, že *vodou šetří* vždy a často 80 % z celkového počtu oslovených osob. Opět můžeme jako důvod úspor uvažovat dva hlavní důvody: ekologický a ekonomický. Vzhledem k tomu, že cena vody neustále poměrně

značným tempem roste¹⁵⁷, lze zaznamenat zvýšenou snahu domácností i podniků o úsporu této komodity (například snižováním kapacity zásobníků splachovací vody, jímáním a následným využíváním dešťové vody například k zalévání, používáním technologicky vyspělejších spotřebičů, které vyžadují pro svůj provoz menší množství vody). Výjimečně šetří vodu 15 % dotázaných. Pouhá 4 % osob vodou nešetří nikdy.

Tabulka 27 - Šetření vodou

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	35
Často	45
Výjimečně	16
Nikdy	4

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Nákup výrobků šetrných k životnímu prostředí preferuje opět většina oslovených respondentů, v tomto případě jsou to tři čtvrtiny respondentů. Lze usuzovat, že tento výsledek je způsoben zvýšenou mírou pozitivního vztahu k životnímu prostředí a zájmu o jeho ochranu, pramenící pravděpodobně z pocitu určité zodpovědnosti návštěvníků chráněných krajinných oblastí (v případě této práce CHKO Žďárské vrchy). Na druhou stranu čtvrtina respondentů nakupuje výrobky šetrné k životnímu prostředí výjimečně nebo nikdy, což může být způsobeno ekonomickým aspektem rozhodování spotřebitele nebo jeho nezájmem. Cena výrobků šetrných k životnímu prostředí nemusí být vždy nutně vyšší než cena klasických výrobků, někdy naopak může být i nižší. Seznam ekologicky šetrných výrobků a služeb je možné nalézt na příklad na internetových stránkách České informační agentury životního prostředí (CENIA).¹⁵⁸

Tabulka 28 - Nákup výrobků šetrných k životnímu prostředí

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	15
Často	59
Výjimečně	22
Nikdy	4

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

¹⁵⁷ Pražské vodovody a kanalizace. *Vývoj cen vodného a stočného v Praze.* (online)

¹⁵⁸ CENIA. *Ekologicky šetrné výrobky.* (online)

Biopotraviny nakupuje vždy nebo často čtvrtina respondentů. Více než polovina oslovených je nakupuje výjimečně, 56 % a zbylých 17 % biopotraviny nenakupuje.

S těmito zjištěnými výsledky nekorespondují data Ministerstva zemědělství ČR z roku 2013, kdy byl podíl biopotravin na českém trhu zjištěn pouze ve výši 0,7 %.¹⁵⁹

Odpovědi byly porovnány s tiskovou zprávou Centra pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR, který zjišťoval údaje ohledně nákupu biopotravin ve výzkumu nazvaném *Postoje a aktivity české společnosti vzhledem k životnímu prostředí* v květnu 2016. Zde je z výsledků patrné, že biopotraviny nakupuje vždy nebo často 17 % respondentů a výjimečně 46 % a nikdy 33 % respondentů. Byl tedy zjištěn větší podíl negativních odpovědí týkajících se nákupu biopotravin než ve výzkumu provedeném v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Z toho je možné vyčíst, že pro návštěvníky CHKO je zdraví uznávanou hodnotou a více dbají na složení a původ konzumovaných potravin.

Tabulka 29 - Nákup biopotravin

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	17
Často	47
Výjimečně	26
Nikdy	10

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Potraviny vypěstované a vyrobené v České republice preferují vždy a často zhruba dvě třetiny oslovených (65 %), výjimečně je upřednostňuje 30 % respondentů a nikdy původ potravin neřeší jen malá část oslovených, a to 5 % z nich. Pro velkou část spotřebitelů je ale původ potravin důležitým vodítkem při jejich nákupu. Tyto potraviny nemusí být z důvodu dlouhé přepravy speciálně chemicky ošetřeny, což oceňují hlavně ti, pro něž je hodnota zdraví na předních místech hodnotového žebříčku. Nákupem potravin českého původu nejen, že myslí na svoje zdraví, ale také vyjadřují podporu českým zemědělcům.

Srovnatelné výsledky vyplynuly i z výzkumu, který vypracovala agentura I.N.Global pro Ministerstvo zemědělství ČR. Při tomto výzkumu 67 % dotázaných uvedlo, že se zajímají o původ potravin víc než dříve.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Ústav zemědělské ekonomiky a informací. *Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2013*. (online)

Výsledky pocházející z České republiky korespondují i s průzkumem Evropské organizace spotřebitelů, který probíhal v roce 2013 ve Francii, Rakousku, Polsku a Švédsku, a jehož výsledky kopírují trend v celé Evropě. Bylo zjištěno, že domácí země původu je důležitým faktorem při nákupu pro 70 % dotázaných.¹⁶¹

Tabulka 30 - Preference potravin vypěstovaných a vyrobených v ČR

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	16
Často	49
Výjimečně	30
Nikdy	5

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Podobně jako u předchozího výroku, který se týkal zohledňování původu potravin při jejich nákupu, i při hodnocení odpovědí, zda respondenti *nahrazují chemické přípravky jejich přírodními alternativami*, bylo zjištěno, že dvě třetiny z nich k tomu mají kladný postoj a o náhradu se snaží. Je zřejmé, že pro tyto návštěvníky je stav životního prostředí důležitou hodnotou a mají zájem se podílet na zmírnění jeho poškozování. Přemýšlejí o tom, aby jejich činnosti neměly negativní dopad na životní prostředí, což je pozitivním zjištěním. V běžném životě je tyto náhrady možné uplatňovat zejména při používání čisticích prostředků, pracích prášků, volbou typu barvy, která je vodou ředitelná, nákupem textilií z přírodních vláken, čištěním oděvů nechemickou cestou či nahrazováním umělých hmot přírodními materiály jako je dřevo nebo sklo.

Výjimečně se tím, aby nahradili chemické prostředky přírodními alternativami, zabývá zhruba třetina respondentů. Toto zjištění dokládá, že je velký prostor pro to, více informovat obyvatele ČR o možnostech náhrad a také o dopadech používání přemíry chemických prostředků na životní prostředí.

¹⁶⁰ Ministerstvo zemědělství. *Výzkum: Češi dávají přednost domácím potravinám.* (online)

¹⁶¹ BOJČEV, N., KOZMOVÁ K. *Lidé v Evropě chtějí znát přesný původ potravin. Označení EU jim nestačí.* (online)

Tabulka 31 - Nahrazování chemických přípravků přírodními alternativami

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	8
Často	60
Výjimečně	28
Nikdy	4

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Veřejnou dopravu využívá často polovina respondentů a odpověď vždy vybralo 8 % dotázaných. Tito návštěvníci jsou si vědomi toho, že doprava je významným znečišťovatelem ovzduší, což má vliv na jejich zdraví.

Přestože Češi často úroveň veřejné dopravy kritizují, ve srovnání s dalšími evropskými státy ji využívají poměrně často. V roce 2014 ujel každý Čech veřejnou dopravou průměrně 3 120 km a díky tomu se Česká republika řadí na druhé místo v Evropě. Přispívá k tomu poměrně hustá železniční síť včetně velkého počtu kilometrů regionálních tratí. Tyto údaje jsou výsledkem průzkumu Rakouského dopravního klubu, který porovnával celkovou vzdálenost, kterou lidé v Evropě překonají pomocí veřejné dopravy.¹⁶²

Poměrně velký počet respondentů, a to 38 % z nich, veřejnou dopravu využívá výjimečně a 5 % nikdy. I zde je prostor pro větší informování obyvatel ČR ohledně vlivu dopravy na zdraví a stav životního prostředí.

Tabulka 32 - Využívání veřejné dopravy

Odpověď	Absolutní četnost
Vždy	8
Často	49
Výjimečně	38
Nikdy	5

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

¹⁶² KERLES M. Češi jsou vicemistry Evropy v jízdách veřejnou dopravou. (online)

Otázka č. 21: Které z následujících opatření by podle Vašeho názoru nejlépe přimělo lidi a jejich rodiny v České republice, aby chránili životní prostředí?

Cílem této otázky bylo zjistit, která opatření by podle názoru respondentů přiměla obyvatele České republiky chránit životní prostředí.

Tabulka 33 - Které z následujících opatření by nejlépe přimělo lidi a jejich rodiny v ČR, aby chránili ŽP?

Odpověď	Absolutní četnost
Vysoké pokuty pro ty, kteří znečišťují či poškozují životní prostředí.	51
Pomocí daňového systému odměňovat ty, kteří chrání životní prostředí.	23
Více informovat a vzdělávat veřejnost o důležitosti ochrany životního prostředí.	26

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

Zhruba polovina oslovených osob se domnívá, že nejlépe by přiměly lidi a jejich rodiny v České republice k tomu, aby chránili životní prostředí, vysoké pokuty pro ty, kteří životní prostředí znečišťují či poškozují. Myslí si tedy, že tím hlavním, co pomůže, bude nástroj negativní stimulace. Použití formu pozitivní stimulace považuje za vhodné zhruba čtvrtina respondentů, čímž myslí pomocí daňového systému odměňovat ty, kteří chrání životní prostředí.

Ekonomické nástroje používané v ochraně životního prostředí jsou na základě nepřímého uplatňování vlivu státu označovány jako nástroje nepřímé regulace. Tyto nástroje je možné dělit na nástroje pozitivní a negativní stimulace (pozitivní nebo negativní je způsob působení nástroje, ne stanovený cíl, ten je pozitivní vždy – je jím zlepšení stavu životního prostředí). Co se týče nástrojů pozitivní stimulace, jedná se o ekonomické zvýhodnění varianty, která je vzhledem k životnímu prostředí vhodnější, příkladem může být daňové zvýhodnění, dotace, dar nebo zvýhodněná půjčka. Záměrem státu je v tomto případě pozitivně ovlivnit volbu znečišťovatele na příklad ve prospěch šetrnější technologie. Co se týče naopak nástrojů negativní stimulace, principem je znevýhodnění takové činnosti, která není s ohledem na životní prostředí vhodná.¹⁶³

¹⁶³ DAMOHORSKÝ M. *Právo životního prostředí*.

Zbylá čtvrtina dotázaných je přesvědčena o tom, že nejlepším způsobem je více vzdělávat a informovat veřejnost o důležitosti ochrany životního prostředí. Poté, co lidé budou mít detailní informace a znalosti o možnostech ochrany životního prostředí, může se to pro ně stát motivací k tomu, aby začali životní prostředí chránit. Přičemž důležité je hlavně to, aby byli informováni o tom, jak oni sami mohou ve svém běžném životě konkrétně změnit určité druhy činnosti tak, aby neměly negativní dopad na životní prostředí a změnit i tímto způsobem svůj životní styl.

Otázka č. 22: Vyznačte prosím, jak jsou pro Vás důležité následující hodnoty.

Seznam hodnot, který tvoří poslední položku dotazníku, vychází z dotazníku, který byl použit Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, který jeho pomocí v červnu 2014 zkoumal hodnotovou orientaci české společnosti v rámci projektu Naše společnost, a to konkrétně na vzorku 1049 dotázaných ve věku nad 15 let. Údaje byly pořizované formou rozhovoru s každým respondentem. Výsledky budou porovnány s výsledky výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění.

V tiskové zprávě, která výsledky výzkumu prezentuje, jsou hodnoty rozdělené do sedmi skupin – všeobecnějších hodnotových orientací:

- hodnoty spojené se soukromým osobním životem (rodina, děti, bydlení, hezké prostředí, zdravý život, vlastní přesvědčení, přátelé, pomoc těm, kteří to potřebují),
- práce jako hodnota sama o sobě, práce jako zdroj prostředků pro život, potřeba dobré práce (jakákoliv práce, zajímavá práce, smysluplná práce, práce v dobrém kolektivu, vydělat hodně peněz),
- pracovní a životní kariéra (významné postavení, řídicí funkce, vlastní firma, inovace, mít hezké věci),
- občanská angažovanost (náboženské zásady, politika strany, ochrana přírody, rozvoj obce, rozvoj demokracie),
- hedonistický rozměr života (koníčky, nerušené soukromí, užívat si, mít hezké věci),
- kulturnost a vzdělání (být informován, mít všeobecný přehled),
- sociální kapitál (oblíbenost mezi lidmi, užiteční přátelé).

Všeobecně je možné konstatovat, že v obou případech získali jednotlivé položky

(hodnoty) velmi podobné hodnocení. Z výsledků obou výzkumů je zřejmé, že na nejvyšších příčkách hodnotového žebříčku obyvatel České republiky jsou hodnoty spojené se soukromým osobním životem, primárně rodina a přátelé. Přestože obklopený fungující rodinou a dobrými přáteli, je i pro Čechy významným předpokladem spokojeného a naplněného života, což nepochybně pramení především ze základní potřeby člověka cítit oporu a mít se na koho obrátit a spolehnout.

Žít ve spokojené rodině je podle našeho výzkumu velmi důležité pro 73 % a spíše důležité pro 18 % oslovených. Velmi podobný podíl dotázaných, konkrétně 70 %, resp. 22 %, takto odpověděli respondenti v dotazníku Centra pro výzkum veřejného mínění. Dále bylo

zjištěno, že spíše nedůležitá je tato hodnota jen pro 6 % a zcela nedůležitá pro 3 % respondentů, což odpovídá situaci z června 2014, kdy každou z těchto možností označili 4 % dotázaných.

V české společnosti jsou mimořádně významnou hodnotou děti a jejich výchova. Mít děti považuje v obou výzkumech za velmi důležité přibližně 60% respondentů a jako spíše důležitou tuto položku označilo shodně téměř 30 % dotázaných. Nezmiňuje záporně odpovědi – jejich množství. Pouze 10 % dotázaných považuje skutečnost mít děti za spíše nedůležité nebo zcela nedůležité.

Jednou z hodnot, které nás vzhledem na zaměření diplomové práce zajímaly nejvíc, je důležitost života ve zdravém životním prostředí a tím i zjištění toho, na jakých místech hodnotového žebříčku se kladný postoj k ochraně životního prostředí a uznávání environmentálních hodnot nachází. V našem výzkumu se tato položka dostala hned za hodnoty, které souvisí s rodinou a přáteli, a to na páté místo, kdy ji jako velmi důležitou označilo 58 % a jako spíše důležitou 36 % respondentů. Je tedy patrné, že zdravé životní prostředí je pro oslovené návštěvníky cennou hodnotou. Centrum pro výzkum veřejného mínění zjistilo, že žít ve zdravém životním prostředí je velmi důležité pro 53 % a spíše důležité pro 38 % účastníků jejich výzkumu.

Žít zdravě a starat se o své zdraví považuje za důležitou hodnotu 85 % respondentů, což svědčí o tom, že se tito oslovení přiklání ke zdravému životnímu stylu, čímž z velké části ovlivňují svůj zdravotní stav. Součástí zdravého životního stylu je také pohybová aktivita, zejména aktivita v přírodě, jejíž intenzita byla zjišťována jednou z dřívějších otázek. Bylo zjištěno, že letní turistika je oblíbenou činností návštěvníků, které se v různé četnosti všichni oslovení věnují.

Hodnotám spojeným s prací obyvatelé České republiky, rovněž přikládají velkou důležitost. Ze vzorku sta oslovených považuje 55 % za velmi důležité a 34 % za spíše důležité mít práci, která by je bavila. Ve výzkumu, který je použit pro porovnání, získaly tyto možnosti 51 % a 31 %. V situaci, kdy lidé většinou tráví v práci poměrně značnou část dne, je takového hodnocení pochopitelné. S tím souvisí i potřeba pracovat v kolektivu sympatických lidí, co považuje za velmi důležité 45 % a spíše důležité 46 % oslovených. Ve výzkumu Centra obě z těchto možností zaškrtno shodně 41 % respondentů.

Vzhledem k potřebě materiálního zabezpečení sebe a své rodiny, stejně jako cítit se užitečný, nepřekvapují ani výsledky, které dosáhla položka „mít jakoukoliv práci, jen abyste byl zaměstnán a nebral podporu“.

Možnost velmi důležité a spíše důležité při této položce označilo 40 % respondentů, ve výzkumu Centra jich bylo 34 % a 39 % dotázaných.

Méně důležité je pro respondenty, kteří se zúčastnili obou výzkumů, mít práci, která umožňuje zkoušet nové věci. Jen 20 ze 100 návštěvníků Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy považuje mít práci za velmi důležité, jako spíše důležité toto vnímá 47 z nich, jako spíše nedůležité 20 a jako zcela nedůležité 13. V porovnání s výzkumem Centra označilo jednotlivé možnosti 28 %, 38 %, 23 % a 8 % oslovených. Co se týká otázek zaměřujících se na pracovní kariéru, mít vlastní firmu, kde může být člověk svým pánem nebo mít práci, která umožňuje řídit činnost jiných lidí, toto není pro respondenty na předních místech hodnotového žebříčku, oba výroky se dle pořadí umístily až ve druhé desítce hodnot.

Z dalších položek jsou pro tuto diplomovou práci zajímavé dvě, které souvisí s občanskou angažovaností. Jednou z nich je podílení se na zlepšování života v místě bydliště respondentů. Mezi návštěvníky zvolené chráněné krajinné oblasti bylo 24 takových, kteří vnímají osobní podíl na zlepšování života v místě, kde bydlí, za velmi důležité. Spíše důležité je to pro 45 z nich. Možnost spíše nedůležité označila více než jedna pětina, konkrétně 23 a zcela nedůležité 8 návštěvníků. Z toho vyplývá, že až 31 % se k této otázce staví více nebo méně lhostejně a nepovažuje za důležité dělat něco pro své okolí. Podobné zjištění přinesl i výzkum, který používáme porovnání výsledků, kdy z celkového počtu 1049 respondentů zvolilo možnost velmi důležité 22 % z nich a další možnosti 50 %, 21 % a 5 % návštěvníků.

Významné bylo zjištění, jakou důležitost připisují dotazovaní aktivní účasti na ochraně životního prostředí. Větší část lidí z našeho vzorku si myslí, že je to důležité (odpověď velmi důležité zvolilo 25 %, spíše důležité 40 %), ale na druhé straně, za nedůležité tyto činnosti považuje až 35 % respondentů (spíše nedůležité 26 % a zcela nedůležité 9 % návštěvníků). Nami zjištěné výsledky korespondují s výsledky výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění, který používáme pro porovnání, aktivně se podílet na ochraně životního prostředí považuje za velmi důležité jen 19 % a za spíše důležité 48 % respondentů. Názor, že je aktivní podíl na ochraně životního prostředí spíše nedůležitý, má 25 % oslovených a pro 8 % z nich je toto zcela nedůležité.

Pozitivní informací je, že více než dvě třetiny respondentů se aktivní účasti na ochraně životního prostředí věnují. Pro tento jejich aktivní podíl je v běžném životě poměrně velký prostor. Každý se může podílet buď individuálně, nebo prostřednictvím některé z organizací, které se ochraně životního prostředí věnují. Aktivní podíl respondentů na ochraně životního prostředí znamená, že environmentální hodnoty jsou pro ně důležitou součástí jejich životního stylu.

S hedonistickým rozměrem života respondentů je možné se seznámit díky jejich vyjádření k tomu, jak jsou pro ně důležité koníčky, nerušené soukromí a užívání si života, tyto tři hodnoty se umístily na 15. až 18. místě v hodnotovém žebříčku oslovených. Vlastnictví hezkých věcí je znatelně v pozadí, až na předposledním místě seznamu hodnot, který dotazník pro potřeby této diplomové práce nabízel.

Co se týká kulturnosti a informovanosti, respondenti se měli vyjádřit k tomu, zda je pro ně dobré být informován o dění u nás a ve světě, pomáhat rozvoji demokracie ve společnosti či mít co nejvšestrannější vědomosti, všeobecný přehled o kultuře, vědě, technice a politice. Ze zjištěných výsledků je patrné, že toto není v popředí zájmu oslovených návštěvníků CHKO Žďárské vrchy. Podle procentuelního vyjádření se odpovědi řadí do druhé a třetí desítky nabídnutého seznamu hodnot.

Oblíbenost mezi lidmi je důležitá pro poměrně velkou část oslovených, přesto se tato hodnota umístila na seznamu hodnot v jeho druhé desítce.

Tabulka 34 - Důležitost jednotlivých hodnot

Hodnota	Velmi důležité	Spíše důležité	Spíše nedůležité	Zcela nedůležité
Žít ve spokojené rodině	73	18	6	3
Pomáhat především své rodině a přátelům	66	25	5	4
Mít přátele, se kterými si dobře rozumíte	64	26	6	4
Mít děti	61	29	6	4
Žít ve zdravém životním prostředí	58	36	4	2
Mít zajímavou práci, která by Vás bavila	55	34	7	4
Žít zdravě, starat se o své zdraví	53	32	9	6
Mít vlastní pěkné bydlení	50	39	9	2
Žít podle svého přesvědčení	49	34	13	4
Mít práci, která má smysl, je užitečná	47	42	6	5
Pracovat v kolektivu sympatických lidí	45	46	7	2
Pomáhat těm, kdo pomoc potřebují	42	47	7	4
Žít v hezkém prostředí	41	43	10	6
Mít jakoukoliv práci, jen abyste byl zaměstnán a nebral podporu	40	40	14	6
Mít vždy své nerušené soukromí	34	40	16	10
Vydělat hodně peněz	33	44	15	8
Mít čas hlavně na své koníčky a zájmy	32	46	20	2
Žít příjemně, užívat si	30	52	14	4
Podávat perfektní profesionální výkon	29	48	16	7
Aktivně se podílet na ochraně přírody	25	40	26	9
Podílet se na zlepšování života v místě Vašeho bydliště	24	45	23	8
Mít přátele, kteří Vám mohou být užiteční	22	54	18	6
Mít práci, která umožňuje zkoušet nové věci	20	47	20	13
Být oblíbený mezi lidmi	19	55	21	5
Být dobře informován o dění u nás a ve světě	17	31	36	16
Mít vlastní firmu, kde můžete být svým pánem	16	31	36	17
Žít zajímavý, vzrušující život	15	64	18	3
Pomáhat rozvoji demokracie ve společnosti	13	37	32	18
Mít co nejvšestrannější vědomosti, všeobecný přehled o kultuře, vědě, technice a politice	12	57	21	10
Žít podle náboženských zásad	11	26	38	25
Mít hezké věci, které nemá každý	9	40	38	13
Dosáhnout významného postavení ve společnosti	9	36	43	12
Mít práci, která umožňuje řídit činnost jiných lidí	8	32	39	21
Prosazovat politiku své strany, hnutí	8	28	42	22

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy

4.3. Odpovědi na výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jaké místo v hodnotovém žebříčku návštěvníků CHKO zaujímá ochrana životního prostředí?

Prostřednictvím dotazníku bylo zjištěno, že životní prostředí je jednoznačně na jednom z předních míst hodnotového žebříčku výrazné většiny návštěvníků Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy, kteří byli zapojeni do výzkumu. Mimořádně pozitivní je, že tito lidé jsou v převážné míře přesvědčeni o tom, že každý z nich může svým zodpovědným přístupem a aktivním zapojením se do ochrany životního prostředí přispět k významnému výsledku v této oblasti. Chápou, že v první řadě je nutné začít od sebe. Každý obyvatel se může v běžném denním životě spolupodílet na zlepšování stavu životního prostředí velkým množstvím činností a zvyšovat tak kvalitu svého života i života ostatních.

Zároveň bylo zjištěno, že osvěta zaměřená na zlepšení povědomí o důležitosti třídění odpadu či šetření vodou a elektrickou energií je úspěšná. Pro mnoho lidí v České republice se tyto aktivity a smýšlení staly běžnou součástí jejich každodenního života.

Lidé, kteří se rozhodnou trávit svůj volný čas pobytem v přírodním prostředí (mnozí z nich navíc volí tuto formu odpočinku pravidelně), k němu zřejmě mají bližší vztah, projevují o něj zvýšený zájem a cítí zodpovědnost za to, jak se chovají k životnímu prostředí.

Někteří z respondentů neváhají vyjádřit svůj názor na záležitosti kladně nebo negativně ovlivňující životní prostředí podepsáním petice. Někteří finančně podporují různé organizace, které se zabývají ochranou životního prostředí. Že je takových respondentů malé množství, může být způsobené nedostatečnou nebo málo přesvědčivou propagací činnosti ze strany organizace, nedůvěrou ze strany občanů či jinými faktory. Lidé obvykle dokážou přesvědčit viditelné výsledky. Jejich lepší prezentace by mohla vést k většímu přílivu finančních prostředků od běžných občanů.

Ochrana životního prostředí v konečném důsledku znamená ochranu sebe samého. Vše okolo nás tvoří naše životní prostředí a my sami jsme jeho součástí. Ať si to uvědomujeme nebo ne, jeho kvalita ovlivňuje kvalitu našeho života. Jeho stav je výsledkem lidské činnosti. Jestliže tedy chceme, aby se zlepšilo, musíme tomu pomoci svým uvědomělým chováním a opravdu aktivním přístupem. To by si měli uvědomit především ti návštěvníci, kteří mají k této problematice lhostejnější postoj, případně se o ni vůbec nezajímají.

Výzkumná otázka č. 2: Je pobyt návštěvníků v přírodě (např. v CHKO) významnou součástí jejich životního stylu?

Aby bylo možné odpovědět na tuto výzkumnou otázku, jeden z dotazů směřoval ke zjištění toho, jak často se návštěvníci věnují letní turistice v přírodě. Pozitivním zjištěním bylo, že v určité míře se všichni respondenti této pohybové aktivitě věnují. Četnost je závislá na věku oslovených. Mladší návštěvníci se jí věnují i několikrát týdně, četnost postupně se stoupajícím věkem klesá a návštěvníci nad 61 let uváděli, že se jí věnují nepravidelně. Respondenti si uvědomují, že pohybová aktivita, zejména v přírodě, je součástí zdravého životního stylu a má přímý dopad na zdraví.

Právě pěší turistika je jednou z oblíbených činností oslovených návštěvníků chráněné krajinné oblasti (takto se vyjádřilo 84 % respondentů). Značených cest je pro pěší turisty v CHKO Žďárské vrchy velké množství. Trasy si zde mohou vybrat dle obtížnosti návštěvníci všech věkových kategorií. Navíc to mohou být trasy s atraktivními cíli. Tím mohou být známé skalní útvary, rozhledny, rekreační vodní plochy či farmy s chovem ovcí nebo koní, některé navíc s vyhlášenou výbornou kuchyní. Nabídka je v této oblasti opravdu velká. Respondenty neoslovuje jen pěší turistika, ale také cykloturistika na mnohých zdejších cyklostezkách či vyjížďky na koních. Mladší věkové kategorie využívá k aktivnímu trávení volného času k horolezectví místní skalní stěny.

To, že respondenti oblast navštívili vícekrát nebo sem jezdí pravidelně a věnují se zde pohybovým aktivitám, svědčí o tom, že pobyt v přírodě je součástí životního stylu většiny návštěvníků.

Výzkumná otázka č. 3: Do jaké míry se návštěvníci CHKO podílejí na udržitelném cestovním ruchu v dané oblasti?

Možností, jak se podílet na udržitelném cestovním ruchu chráněné krajinné oblasti, je několik. Jedná se na příklad o volbu typu ubytování, stravování i výběr způsobu trávení volného času a pohybových aktivit v přírodě. Ve všech těchto případech je třeba zohledňovat dopady na životní prostředí.

Jednou z vhodných forem šetrného cestovního ruchu v chráněných územích je agroturismus, případně ekoagroturismus. Jedná se o využití možnosti nabídky ubytování na farmách (v případě ekoagroturismu na farmách zabývajících se alternativním zemědělstvím). Právě farmy nabízí návštěvníkům možnost, jak se alespoň ve svém volném čase nebo o dovolené přiblížit venkovskému životnímu stylu. Mohou zde podpořit farmáře, kteří potřebují doplnit svoje příjmy i jinou než zemědělskou činností, také nákupem místních potravin a přispět tím ke zvýšení zaměstnanosti místních obyvatel. Tím, že mají zájem o potraviny vypěstované či vyrobené bez chemických přísad, dávají také najevo, že je pro ně důležitou hodnotou zdraví a zdravý životní styl. Tuto formu ubytování ale využila poměrně malá část respondentů. Důvodem může být to, že farmy nejsou velmi propagovány. V informačních centrech o nich nejsou informováni, nemají zde žádné jejich propagační materiály. Námětem ke zlepšení je tak intenzivnější propagace bydlení na farmách, ale i větší nabídka této možnosti ubytování.

Velký počet dotázaných uvedl, že jejich podnětem k návštěvě je zájem o poznání oblasti ve smyslu přírody a chráněných území. Dle odpovědí respondentů je jejich oblíbenou aktivitou v této oblasti pěší turistika, která patří mezi aktivity šetrné k životnímu prostředí, a tedy aktivity vhodné pro chráněná území. Takovou aktivitou je i cykloturistika (v případě, že je vhodně regulovaná). Zjištěn byl také poměrně velký zájem o naučné stezky, v rámci kterých se návštěvníci mají možnost seznámit s podrobnými informacemi o dané lokalitě i o dalších zajímavých místech, která mohou navštívit a trávit zde svůj volný čas. Je tedy patrné, že návštěvníci volí převážně takové aktivity, které nemají příliš velké negativní dopady na životní prostředí a dbají tak na to, aby životní prostředí příliš nezatěžovali.

Udržitelný cestovní ruch také souvisí s respektem návštěvníků k místní kultuře, lidovým tradicím a folkloru. Značná část respondentů uvedla, že je pro ně motivací k návštěvě poznání oblasti z hlediska historie, kulturních památek a folkloru, což svědčí o jejich hlubším

zájmu o oblast, který je předpokladem pro to, že se budou ke krajině chovat s respektem a s ohledem na to, aby jejich chování nemělo negativní dopady na zdejší prostředí.

Co se týče tradiční místní řemeslné výroby, její ukázky mají návštěvníci oblasti několikrát ročně možnost shlédnout na akcích, které pořádá skanzen na Veselém kopci u Hlinska. Lidé si zde řemesla mohou sami vyzkoušet a na trzích si nakoupit místní výrobky.

Většina respondentů navštívila Chráněnou krajinnou oblast Žďárské vrchy více než třikrát, přičemž čtvrtina z celkového počtu navštěvuje tuto oblast pravidelně. Opakované návštěvy oblasti jsou spolu se zodpovědným přístupem ke krajině předpokladem dalšího rozvoje udržitelného cestovního ruchu a rozvoje regionu obecně. Z odpovědí respondentů bylo tedy zjištěno, že většina návštěvníků Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy se do určité míry na udržitelném cestovním ruchu podílí.

5. ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zodpovědět stanovené výzkumné otázky. Zjistit, na jakém místě se v hodnotovém žebříčku návštěvníků Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy nachází ochrana životního prostředí, zda je pobyt návštěvníků v přírodě významnou součástí jejich životního stylu a do jaké míry se podílejí na udržitelném cestovním ruchu v dané oblasti.

Po zpracování teoretické části bylo přistoupeno k práci na části empirické. V dotazníkovém šetření bylo osloveno 100 respondentů, kteří se vyplněním dotazníku vyjádřili k otázkám, které směřovaly ke zjištění odpovědí na výše zmíněné výzkumné otázky.

Bylo zjištěno, že ochrana životního prostředí se nachází na jednom z předních míst hodnotového žebříčku návštěvníků. Pozitivním zjištěním je, že ochrana životního prostředí je pro ně hodnotou, které přikládají velký význam. Velká část respondentů má snahu se na ochraně životního prostředí podílet a také sami vyhledávají informace o jeho stavu. Díky informovanosti jsou pak schopni rozeznat, které jejich činnosti životnímu prostředí prospívají a které na něj naopak mají negativní dopad.

Důležitou hodnotou je pro respondenty také zdraví a zdravý životní styl včetně pobytu a pohybových aktivit v přírodě. Uvědomují si, že pohybová aktivita, zejména v přírodě, má přímý dopad na jejich zdraví. Zahrnují ji tak mezi své pravidelné činnosti a je součástí jejich životního stylu.

Na základě posouzení toho, jaký typ ubytování a jaké aktivity návštěvníci oblasti volí, je možné říci, že se k místní přírodě chovají zodpovědně a udržitelný cestovní ruch, a tím i celkový rozvoj regionu, podporují. K ubytování někteří volí bydlení na farmách, čímž podporují farmáře, kteří potřebují i jiný příjem než ze zemědělské činnosti. Další formou podpory zaměstnanosti místních obyvatel je nákup regionálních potravin. I z hlediska aktivit, kterým se v oblasti věnují, je u většiny dotázaných patrný respekt k životnímu prostředí, a tím naplněn předpoklad rozvoje udržitelného cestovního ruchu.

Na základě hodnocení odpovědí respondentů bylo zjištěno, že určitá část oslovených nemá o stavu životního prostředí dostatek informací. Takoví lidé nebudou jen mezi oslovenými respondenty, ale určitá část jich jistě je i mezi ostatními obyvateli České republiky. Této skupině lidí je potřebné přijatelnou formou informace sdělit a vzbudit v nich tak o tuto problematiku zájem.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Historie ochrany přírody a krajiny v České republice* (online), (citace duben, 3., 2016). Přístup z Internetu: URL:

http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=historie_ochrany&site=zakladni_udaje_cz

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Charakteristika oblasti* (online), (citace duben, 9., 2016). Přístup z internetu: URL: <http://zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/zakladni-udaje-o-chko/charakteristika-oblasti/>

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Velkoplošná chráněná území* (online), (citace duben, 2., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/velkoplosna-chranena-uzemi/>

ARNIKA. *O nás* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL:

<http://arnika.org/o-nas>

BALCAR, K. Realita svědomí: psychologická, nebo existenciální? In: *Kvalita života a zdraví*. Praha: Triton, 2005, s. 70 – 83 ISBN 80-7254-657-0

BERNARDO, D., VALENTIN, L., LEATHERMAN, J. *Agritourism: If We Build it, Will They Come?* (online), (citace červen, 15., 2016). Přístup z Internetu: URL:

<http://www.uvm.edu/tourismresearch/agtour/publications/Kansas%20State%20Study.pdf>

BINKA, B. *Environmentální etika*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 157 s. ISBN 978-80-210-4594-1

BOJČEV, N., KOZMOVÁ K. *Lidé v Evropě chtějí znát přesný původ potravin. Označení EU jim nestačí* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL:

http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/lide-v-evrope-chteji-znat-presny-puvod-potravin-oznaceni-eu-jim-nestaci--1167956

BONIFACE B., COOPER, C. *Worldwide Destinations: The geography of travel and tourism*. 5th Edition, Oxford: Elsevier, 2009, 610 p. ISBN 978-0-7506-8947-2

BUČEK, A. *Žďárské vrchy – putování krajinou chráněné krajinné oblasti*. Brno: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody. Krajská komise cestovního ruchu, 1983, 50 s.

CENIA. *Ekologicky šetrné výrobky* (online), (citace červen, 17., 2016). Přístup z Internetu:

URL: <http://www1.cenia.cz/www/ekoznaceni/ekologicky-setrne-vyrobk>

CENIA. *O environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě* (online), (citace červen, 15., 2016). Přístup z Internetu: URL:

[http://www.cenia.cz/C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFGSJ1VT](http://www.cenia.cz/C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFGSJ1VT)

COOPER C. et al. *Tourism. Principles and Practice*. 4th Edition, Harlow: Financial Times/Prentice Hall, 2008, 736 p. ISBN 978-0-273-71126-1

ČADILOVÁ K. *Regionální značení v České republice a na Slovensku*. Sborník Regionální značení napříč Evropou. 1. vyd., Praha: Asociace regionálních značek o.s., 2011, 152 s. ISBN 978-80-254-9506-3

ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R. *Výchova ke zdraví: Vybrané kapitoly*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, 126 s. ISBN 978-80-247-3213-8

ČELKO A. M. et al. *Vliv životního a pracovního prostředí a životního stylu na lidské zdraví*. In: *Příležitosti a výzvy environmentálního výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015, 310 s. ISBN 978-80-246-2667-3

ČEŘOVSKÝ, J. *Základy ochrany přírody*. 1. vyd., Praha: SPN, 1966, 176 s.

Český svaz ochránců přírody. *O ČSOP* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL: http://www.csop.cz/index.php?cis_menu=1&m1_id=1001&m_id_old=12

Děti Země. *Kdo jsou Děti Země* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://detizeme.cz/organizace.shtml>

DAMOHOŘSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 629 s. ISBN 978-80-7400-338-7

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Příručka pro uživatele. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8

DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6

DUMAZEDIER, J. *Vers une civilisation du loisir?* In: DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, L. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6

EKO-KOM. *Přehled dosahovaných výsledků* (online), (citace červen, 17., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.ekokom.cz/cz/ostatni/vysledky-systemu/vyrocní-shrnutí>

- Farma u Vojtků Křižánky. *Úvod* (online), (citace červen, 9., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.farmauvojtku.eu/>
- GOELDNER, C. R., RITCHIE, J. R. B. *Cestovní ruch. Principy, příklady, trendy*. Přel. L. Schürerová, 1. vyd. Brno: BizBooks ve společnosti Albatros Media a.s., 2014, 545 s. Přel. Z Tourism: Principles, Practices, Philosophies. ISBN 978-80-251-2595-3
- GORE, A. *Země na misce vah: Ekologie a lidský duch*. Přel. MUDr. J. Jařab. 1. vyd. Praha: Argo, 1994, 372 s. Přel. z: Earth in the Balance. Ecology and the Human Spirit ISBN 80-85794-21-7
- Greenpeace Česká republika. *O nás* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.greenpeace.org/czech/cz/O-nas/O-nas---hlavni-stranka/>
- Hnutí DUHA. *O nás* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.hnutiduha.cz/o-nas>
- HONZÍK, K. *Co je životní sloh*. 1. vyd., Praha: Československý spisovatel, 1958, 101 s.
- CHALUPOVÁ M., PROKOP M., ROJÍK S. *Znalost regionálních značek potravin v kraji Vysočina. Trendy v podnikání – Business Trends*. 2012, 72 – 82 (online), (citace červen, 14., 2016). Přístup z Internetu: URL: <https://dspace.zcu.cz/bitstream/handle/11025/16230/Chalupova.pdf?sequence=1>
- KERLES M. *Češi jsou vicemistry Evropy v jízdách veřejnou dopravou* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/doprava/cesi-jsou-vicemistry-evropy-v-jizdach-verejnou-dopravou_356429.html
- KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. 2. přepracované vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 204 s. ISBN 80-85850-86-9
- KOHOUTEK, R. *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství s.r.o., 1998, 181 s. ISBN 80-7204-064-2
- KOHOUTEK, R. *Základy užití psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 2002, 544 s. ISBN 80-214-2203-3
- KOZEL, R. et al. *Moderní marketingový výzkum. Nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, 277 s. ISBN 80-247-0966-X

- KOZEL, R., MYNÁŘOVÁ, L., SVOBODOVÁ, H. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, 304 s. ISBN 978-80-247-3527-6
- KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, 272 s. ISBN 978-80-247-2456-0
- LEOPOLD, A. *Obrázky z chatrče a rozmanité poznámky*. 1. vyd., Tulčák: Abies, 1995, 269 s. ISBN 80-88699-13-4
- LIBROVÁ, H. *Pestří a zelení*. 1. vyd. Brno: VERONICA, ekologické středisko ČSOP a Hnutí DUHA, 1994, 218 s. ISBN 80-85368-18-8
- MACHAR, I. et al. *Chráněné krajinné oblasti a jejich výchovně-vzdělávací potenciál*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 139 s. ISBN 978-80-244-3945-7
- MARKOVÁ, M. *Determinanty zdraví*. 1. vyd., Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2012, 54 s. ISBN 978-80-7013-545-7
- MASLOW, A. H. *Motivation and Personality*. 3rd Edition, Pearson. 1997, 336 p. ISBN 978-0060419875
- MASLOW, A. H. *Toward a Psychology of Being*. 3rd Edition, John Wiley & Sons, 1998, 322 p. ISBN 978-0471293095
- McMAHON F. *Rural and agri-tourism in Central and Eastern Europe* (online), (citace červen, 15., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://arrow.dit.ie/tfschhmtbook/9/>
- MIKO, L., ŠTURSA, J. a kol. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti v České republice*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2010, 71 s. ISBN 978-80-7212-543-2
- Ministerstvo zemědělství. *Výzkum: Češi dávají přednost domácím potravinám* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL: http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2011_vyzkum-cesi-davaji-prednost-domacim.html
- Ministerstvo životního prostředí. *Natura 2000* (online), (citace duben, 2., 2016). Přístup z Internetu: URL: http://www.mzp.cz/cz/natura_2000
- MÜLLEROVÁ, M. *Člověk a prostředí: Globální environmentální problémy*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 129 s. ISBN 978-80-244-2447-7
- NOVÁKOVÁ, I. *Zdravotní nauka 2. díl: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, 204 s. ISBN 978-80-247-3709-6

- PELC, F. *Program rozvoje chráněných krajinných oblastí* (online), 2000 (citace duben, 2., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.ochranaprirody.cz/res/archive/107/014761.pdf?seek=1373448785>
- PELCOVÁ N. O hodnotách a smyslu hodnotové výchovy. In: *Hodnoty ve výchově, umění a sportu: Sborník z mezinárodní konference konané na Univerzitě Karlově v Praze – Pedagogické fakultě dne 3. 5. 2007*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2008, s. 7 – 20 ISBN 80-7290-272-5
- Penzion Kadeřávek a Chalupa U Potoka. *Ubytování* (online), (citace červen, 9., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.chalupa-vysocina.cz/>
- Penzion Na Čechách. *Vítejte na Vysočině!* (online), (citace červen, 9., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.nacechach.cz/>
- Pražské vodovody a kanalizace. *Vývoj cen vodného a stočného v Praze* (online), (citace červen, 17., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.pvk.cz/vse-o-vode/cena-vodneho-a-stocneho/vyvoj-vodneho-a-stocneho-v-praze/>
- REMTOVÁ, K. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009, 66 s. ISBN 978-80-7212-506-7
- RUBÍN, J. a kol. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Olympia, 2003, 204 s. ISBN 80-7033-808-3
- ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. 6.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, 208 s. ISBN 978-8-247-3133-9
- SKÝBOVÁ, M. *Etika a příroda*. 1. vyd. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 193 s. ISBN 978-80-87378-80-9
- SOUKUP, V., DAVID, P. *Žďárské Vrchy: Průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku*. Praha: SOUKUP & DAVID, spol. s.r.o., 2004, 143 s. ISBN 80-86050-60-7
- SPRANGER E. *Lebensformen: Geisteswissenschaftliche Psychologie und Ethik der Persönlichkeit*. In: KOHOUTEK, R. *Základy užití psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 2002, 544 s. ISBN 80-214-2203-3
- STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde, 2006, 591 s. ISBN 80-7201-609-1

- STEJSKAL, V. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, 301 s. ISBN 978-80-87146-65-1
- SVAČINA P. *Desítky domů by musely pryč. Na Křivoklátsku bojují proti přehradě* (online), (citace červen, 19., 2016). Přístup z Internetu: URL: http://praha.idnes.cz/protest-prehrada-berounka-roztoky-du1-/praha-zpravy.aspx?c=A160417_170948_praha-zpravy_mav
- ŠIMKOVÁ, E. *Aktuální témata rozvoje venkovského cestovního ruchu v ČR*. 1. vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, Univerzita Hradec Králové, 2015, 126 s. ISBN 978-80-7435-624-7
- ŠMAJS, J., BINKA, B., ROLNÝ, I. *Etika, ekonomika, příroda*. Praha: Grada, 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-4293-9
- TAYLOR, P. *Respect for Nature: A Theory of Environmental Ethics*. Princeton University Press, 1986, 342 p. ISBN 978-0691077093
- TROUSIL, M., JAŠÍKOVÁ, V. *Úvod do tvorby empirických prací pro cestovní ruch*. 1. vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2009, 110 s. ISBN 978-80-7435-020-7
- UNEP & WTO. *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers* (online), 2005 (citace: červen, 11., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf>
- UNWTO. *International Recommendations for Tourism Statistics* (online), 2008 (citace červen, 11., 2016). Přístup z Internetu: URL: http://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesm/SeriesM_83rev1e.pdf#page=26
- Ústav zemědělské ekonomiky a informací. *Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2013* (online), (citace červen, 17., 2016). Přístup z Internetu: URL: http://eagri.cz/public/web/file/399103/Zprava_trhu_s_biopotravinami_2013_TU_4212.pdf
- Veselý kopec. *Založení skanzenu* (online), (citace červen, 15., 2016). Přístup z Internetu: URL: <http://www.vesely-kopec.cz/skanzen-na-veselem-kopci/zalozeni-skanzenu.php>
- WAHAB S., PIGRAM J. J. *Tourism, Development and Growth: The Challenge of Sustainability*. London: Routledge, 1997, 316 p. ISBN 0-415-16001-4
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí* (online), (citace duben, 2., 2016). Přístup z Internetu: URL:

http://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/5B17DD457274213EC12572F3002827DE/%24file/Z%2017_1992.pdf

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (online), (citace duben, 2., 2016). Přístup z Internetu: URL:

http://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/58170589E7DC0591C125654B004E91C1/%24file/Z%20114_1992.pdf

ZELENÁ KŘÍŽOVÁ H. *Zákazy v chráněné krajinné oblasti nerespektují táborníci, motoristé, houbaři a borůvkáři* (online), (citace červen, 16., 2016). Přístup z Internetu: URL:

<http://www.zdarskevrchy.cz/region/reportaze/6673>

ZELENKA et al. *Udržitelný cestovní ruch: Management cestovního ruchu v chráněných územích*. 1. vyd., Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, 327 s. ISBN 978-80-7435-244-7

ZELENKA, J., PÁSKOVÁ M. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. 2. vyd. Praha: Linde, 2012, 768 s. ISBN: 978-80-7201-880-2

7. SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Přehled národních parků v České republice.....	37
Tabulka 2 - Důležitost konkrétních faktorů při výběru destinace	57
Tabulka 3 - O kolikátou Vaši návštěvu CHKO Žďárské vrchy se jedná?	58
Tabulka 4 - Co bylo Vaší motivací k návštěvě CHKO Žďárské vrchy?	59
Tabulka 5 - Jak často se věnujete letní turistice v přírodě?	60
Tabulka 6 - Máte v plánu navštívit naučné stezky?	61
Tabulka 7 - Jaké činnosti v této oblasti máte v plánu?	62
Tabulka 8 - Jaký typ ubytování upřednostňujete?	64
Tabulka 9 - Pokud je vaší volbou farma, co je pro Vás na tomto typu ubytování zajímavé? ..	66
Tabulka 10 - Jak často nakupujete potraviny z produkce místních farem?	67
Tabulka 11 - Je v oblasti dostatek ubytovacích kapacit, které odpovídají Vašemu životnímu stylu?.....	68
Tabulka 12 - Zajímáte se o informace týkající se životního prostředí?.....	69
Tabulka 13 - Jaké zdroje informací využíváte?.....	71
Tabulka 14 - Podpis petice týkající se ochrany životního prostředí.....	72
Tabulka 15 - Finanční příspěvek na podporu ekologické organizace	73
Tabulka 16 - Účast na protestu nebo demonstraci týkající se ochrany životního prostředí	74
Tabulka 17 - Ochota platit vyšší daně v zájmu ochrany životního prostředí	75
Tabulka 18 - Výrok č. 1	76
Tabulka 19 - Výrok č. 2.....	76
Tabulka 20 - Výrok č. 3	76
Tabulka 21 - Výrok č. 4.....	77
Tabulka 22 - Výrok č. 5.....	78
Tabulka 23 - Výrok č. 6.....	79
Tabulka 24 - Třídění běžného odpadu	80
Tabulka 25 - Třídění nebezpečného odpadu.....	81
Tabulka 26 - Šetření elektrickou energií	81
Tabulka 27 - Šetření vodou	82
Tabulka 28 - Nákup výrobků šetrných k životnímu prostředí.....	82
Tabulka 29 - Nákup biopotravin.....	83
Tabulka 30 - Preference potravin vypěstovaných a vyrobených v ČR	84
Tabulka 31 - Nahrazování chemických přípravků přírodními alternativami	85
Tabulka 32 - Využívání veřejné dopravy	85
Tabulka 33 - Které z následujících opatření by nejlépe přimělo lidi a jejich rodiny v ČR, aby chránili ŽP?	86
Tabulka 34 - Důležitost jednotlivých hodnot	92
Tabulka 35 - Přehled CHKO v ČR.....	107

8. SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Pohlaví respondentů.....	116
Graf 2 - Věk respondentů	116
Graf 3 - Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	117
Graf 4 - V jak velké obci (městě) bydlíte?	117
Graf 5 - Atraktivita oblasti	118
Graf 6 - Poměr ceny a kvality.....	118
Graf 7 - Kvalita životního prostředí	119
Graf 8 - Dopravní dostupnost	119
Graf 9 - O kolikátou Vaši návštěvu CHKO Žďárské vrchy se jedná?	120
Graf 10 - Co bylo Vaší motivací k návštěvě CHKO Žďárské vrchy?.....	120
Graf 11 - Jak často se věnujete letní turistice v přírodě?.....	121
Graf 12 - Součástí CHKO Žďárské vrchy jsou naučné stezky. Máte v plánu je navštívit? ...	121
Graf 13 - Jaké činnosti v této oblasti máte v plánu?.....	122
Graf 14 - Jaký typ ubytování upřednostňujete?.....	122
Graf 15 - Pokud je Vaší volbou farma, co je pro Vás na tomto typu ubytování zajímavé? ...	123
Graf 16 - Jak často nakupujete potraviny z produkce místních farem?.....	123
Graf 17 - Je v oblasti dostatek ubytovacích kapacit, které odpovídají Vašemu životnímu stylu?	124
Graf 18 - Zajímáte se o informace týkající se životního prostředí?	124
Graf 19 - Jaké zdroje informací využíváte?.....	125
Graf 20 - Podpis petice týkající se ochrany životního prostředí.....	125
Graf 21 - Finanční příspěvek na podporu ekologické organizace	126
Graf 22 - Účast na protestu nebo demonstraci týkající se ochrany životního prostředí	126
Graf 23 - Ochota platit vyšší daně v zájmu ochrany ŽP	127
Graf 24 - Výrok č. 1.....	127
Graf 25 - Výrok č. 2.....	128
Graf 26 - Výrok č. 3.....	128
Graf 27 - Výrok č. 4.....	129
Graf 28 - Výrok č. 5.....	129
Graf 29 - Výrok č. 6.....	130
Graf 30 - Třídění běžného odpadu.....	130
Graf 31 - Třídění nebezpečného odpadu	131
Graf 32 - Šetření elektrickou energií	131
Graf 33 - Šetření vodou	132
Graf 34 - Nákup výrobků šetrných k životnímu prostředí.....	132
Graf 35 - Nákup biopotravin	133
Graf 36 - Preference potravin vypěstovaných a vyrobených v ČR	133
Graf 37 - Nahrazování chemických přípravků přírodními alternativami	134
Graf 38 - Využívání veřejné dopravy	134
Graf 39 - Které opatření by nejlépe přimělo lidi chránit životní prostředí?	135

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Přehled chráněných krajinných oblastí v České republice

Tabulka 35 - Přehled CHKO v ČR

Chráněná krajinná oblast	Rok vyhlášení	Rozloha v ha
CHKO Český ráj	1955	18.100
CHKO Moravský kras	1956	9.200
CHKO Šumava	1963	99.624
CHKO Jizerské hory	1967	36.800
CHKO Jeseníky	1969	74.000
CHKO Orlické hory	1969	20.400
CHKO Žďárské vrchy	1970	70.900
CHKO Český Kras	1972	13.000
CHKO Labské pískovce	1972	25.000
CHKO Beskydy	1973	116.000
CHKO Slavkovský les	1974	60.600
CHKO České Středohoří	1976	106.300
CHKO Kokořínsko	1976	27.200
CHKO Lužické hory	1976	26.400
CHKO Pálava	1976	8.300
CHKO Křivoklátsko	1978	63.000
CHKO Třeboňsko	1979	62.800
CHKO Bílé Karpaty	1980	74.600
CHKO Blaník	1981	4.100
CHKO Blanský les	1989	21.200
CHKO Litovelské Pomoraví	1990	9.300
CHKO Broumovsko	1991	41.000
CHKO Poodří	1991	8.100
CHKO Železné hory	1991	28.400
CHKO Český les	2005	47.300

Příloha č. 2 – Seznam maloplošných chráněných území v CHKO Žďárské vrchy

Přírodní památka Bahna
Přírodní památka Bílá skála
Přírodní rezervace Branty
Přírodní památka Brožova skála
Přírodní památka Bučina - Spálený kopec
Přírodní památka Černá skála
Přírodní rezervace Čtyři palice
Přírodní rezervace Damašek
Národní přírodní rezervace Dářko
Přírodní památka Devět skal
Přírodní památka Díly u Lhotky
Přírodní památka Drátenická skála
Přírodní památka Les na dolíku
Přírodní památka Lisovská skála
Přírodní památka Louky u Černého lesa
Přírodní památka Louky v Jeníkově
Přírodní památka Malinská skála
Přírodní památka Milovské Perníčky
Přírodní památka Mlýnský potok a Uhlíčky
Přírodní památka Mlýnský rybník a rybník Rohlík
Přírodní památka Na skále
Přírodní památka Návesník
Přírodní rezervace Olšina u Skleného
Přírodní památka Pasecká skála
Přírodní památka Peperek
Přírodní památka Pernovka
Přírodní rezervace Pod Kamenným vrchem
Přírodní památka Prosička
Národní přírodní rezervace Radostínské rašeliniště
Přírodní rezervace Ranská jezírka
Národní přírodní rezervace Ransko

Přírodní památka Ratajské rybníky
Přírodní památka Rozštípená skála
Přírodní památka Rybenské Perničky
Přírodní rezervace Řeka
Přírodní památka Sklenské louky
Přírodní památka Suché kopce
Přírodní památka Světnovské údolí
Přírodní památka Štarkov
Přírodní rezervace Štíří důl
Přírodní památka Tisůvka
Přírodní památka U Bezděkova
Přírodní památka U Tučkovy hájenky
Přírodní památka Utopenec
Přírodní rezervace Volákův kopec
Přírodní památka Vlčí kámen
Přírodní památka Zadní rybník
Přírodní památka Zkamenělý zámek
Přírodní památka Zlámanec
Národní přírodní rezervace Žákova hora

Příloha č. 3 – Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Olga Faltysová a studuji obor sociální a kulturní ekologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Ráda bych Vás touto cestou poprosila o vyplnění dotazníku, který slouží ke shromáždění dat potřebných k vypracování mé diplomové práce na téma Životní styl, environmentální hodnoty a postoje návštěvníků k ochraně životního prostředí při pěší turistice v CHKO Žďárské vrchy.

Dotazník je anonymní, prosím Vás tedy o co nejpřesnější volbu odpovědí. Veškeré získané informace budou použity pouze pro účely zpracování diplomové práce.

Dotazník se skládá celkem z 22 otázek, jeho vyplnění Vám nezabere více než 10 minut. Pokud není uvedeno jinak, vyberte, prosím, vždy pouze jednu možnost.

Děkuji za Váš čas strávený vyplňováním dotazníku.

1. Pohlaví

- Žena
 Muž

2. Věk

- Do 20 let
 21 – 40 let
 41 – 60 let
 61 let a více

3. Dosažené vzdělání

- Základní
 Vyučení, střední bez maturity
 Střední s maturitou
 Vyšší odborné
 Vysokoškolské

4. V jak velké obci (městě) bydlíte?

- Vesnice s méně než 1 000 obyvateli
 Obec s 1 000 až 2 000 obyvateli
 Větší obec (2 000 až 5 000 obyvatel)
 Malé město (5 000 až 10 000 obyvatel)

- Větší město (10 000 až 50 000 obyvatel)
- Velké město (50 000 až 100 000 obyvatel)
- Město nad 100 000 obyvatel, nikoliv však Praha
- Praha

5. Jak důležité jsou pro Vás při výběru destinace pro vaši dovolenou (výlet) následující faktory?

	Velmi důležité	Spíše důležité	Spíše nedůležité	Zcela nedůležité
Atraktivita oblasti				
Poměr ceny a kvality				
Kvalita životního prostředí				
Dopravní dostupnost				

6. O kolikátou Vaši návštěvu CHKO Žďárské vrchy se jedná?

- První
- Druhou až třetí
- Byl jsem zde už vícekrát
- Tuto oblast navštěvuji pravidelně

7. Co bylo Vaší motivací k návštěvě CHKO Žďárské vrchy?

- Poznání oblasti – historie, kulturních památek a folkloru
- Poznání oblasti – přírody a chráněných území
- Turistika
- Návštěva kulturní nebo sportovní akce
- Jiné .....

8. Jak často se věnujete letní turistice v přírodě?

- Vícekrát týdně
- 1 x týdně
- 1 x za 14 dní
- 1 x za měsíc
- Jiný interval .....

9. Součástí CHKO Žďárské vrchy jsou naučné stezky (např. Žákova hora, Dářská rašeliniště). Máte v plánu je navštívit?

- Ano
- Ne

10. Jaké činnosti v této oblasti máte v plánu?

(lze označit více možností)

- Pěší turistika
- Cykloturistika

- Jezdecká turistika, projížďky na koni
- Horolezectví
- Rekreace u vody
- Jiné.....

11. Jaký typ ubytování upřednostňujete?

- Hotel
- Penzion
- Chata, chalupa
- Farma
- Kemp
- Jiný typ .....

**12. Pokud je vaší volbou farma, co je pro Vás na tomto typu ubytování zajímavé?
(lze označit více možností)**

- Pobyt v klidné lokalitě
- Příležitost starat se o zvířata
- Možnost stravování – místní produkty
- Jiné .....

13. Jak často nakupujete potraviny z produkce místních farem?

- Často
- Občas
- Výjimečně
- Nenakupuji

14. Je v oblasti dostatek ubytovacích kapacit, které odpovídají vašemu životnímu stylu?

- Ano
- Ne (uveďte prosím, jaká možnost ubytování Vám chybí:
.....)

15. Zajímáte se o informace týkající se životního prostředí?

- Rozhodně se zajímám
- Spíše se zajímám
- Spíše se nezajímám
- Rozhodně se nezajímám

**16. Pokud jste odpověděl/a kladně, jaké zdroje informací využíváte?
(lze označit více možností)**

- Internet
- Noviny, časopisy
- Pořady v TV

- Knihy, odborná literatura
- Jiné .....

17. Učinil/a jste během posledních pěti let některou z těchto věcí?

	Ano	Ne
Podpis petice týkající se ochrany životního prostředí		
Finanční příspěvek na podporu ekologické organizace		
Účast na protestu nebo demonstraci týkající se ochrany životního prostředí		

18. Jak dalece jste Vy osobně ochoten/ochotna platit vyšší daně v zájmu ochrany životního prostředí?

- Velmi ochoten/ochotna
- Spíše ochoten/ochotna
- Spíše neochoten/neochotna
- Velmi neochoten/neochotna

19. Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky?

Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
1	2	3	4	
Pro člověka, jako jsem já, je dost těžké něco dělat pro ochranu životního prostředí.				1 2 3 4
Dělám, co je dobré pro životní prostředí, i když to stojí více peněz nebo to zabírá více času.				1 2 3 4
Nemá cenu, abych něco dělal/a pro ochranu životního prostředí, pokud to nebudou dělat také ostatní lidé.				1 2 3 4
Mnohá tvrzení o ekologických hrozbách jsou zveličena.				1 2 3 4
Je pro mě těžké rozeznat, zda je můj způsob života prospěšný, nebo škodlivý pro životní prostředí.				1 2 3 4
Environmentální problémy mají přímý dopad na můj běžný život.				1 2 3 4

20. Kterou z těchto činností děláte?

	Vždy	Často	Výjimečně	Nikdy
Třídím běžný odpad.				
Třídím nebezpečný odpad.				
Šetřím elektrickou energii.				
Šetřím vodou.				
Nakupuji výrobky šetrné k životnímu prostředí.				
Nakupuji biopotraviny.				
Preferuji potraviny vypěstované a				

vyrobené v ČR.				
Nahrazuji chemické přípravky jejich přírodními alternativami.				
Využívám veřejnou dopravu.				

21. Které z následujících opatření by podle Vašeho názoru nejlépe přimělo lidi a jejich rodiny v České republice, aby chránili životní prostředí?

(vyberte, prosím, jen jednu možnost)

- Vysoké pokuty pro ty, kteří znečišťují či poškozují životní prostředí.
- Pomocí daňového systému odměňovat ty, kteří chrání životní prostředí.
- Více informovat a vzdělávat veřejnost o důležitosti ochrany životního prostředí.

22. Vyznačte prosím, jak jsou pro Vás důležité následující hodnoty:

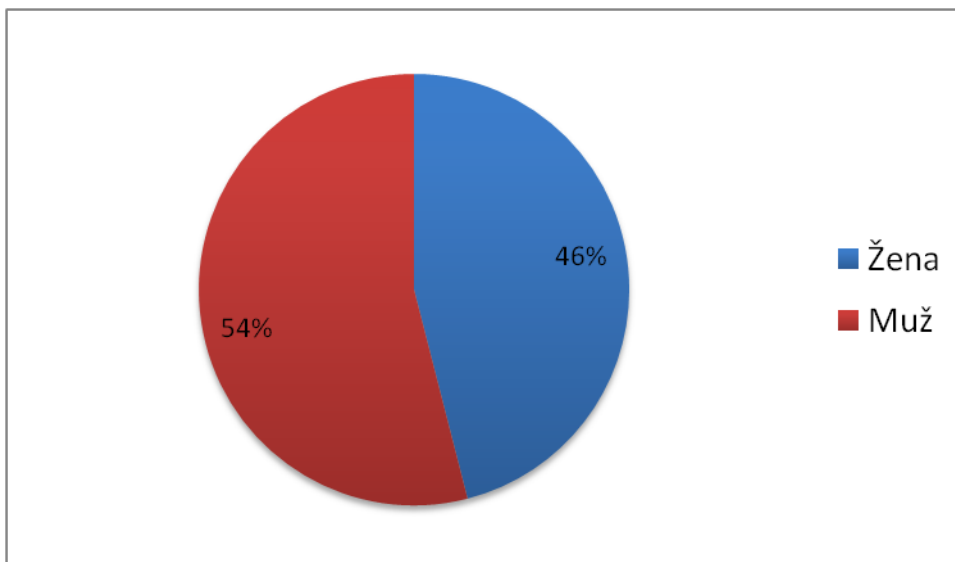
Hodnota	Velmi důležité	Spíše důležité	Spíše nedůležité	Zcela nedůležité
Žít ve spokojené rodině				
Pomáhat především své rodině a přátelům				
Mít děti				
Mít přátele, se kterými si dobře rozumíte				
Mít vlastní pěkné bydlení				
Žít ve zdravém životním prostředí				
Mít zajímavou práci, která by Vás bavila				
Mít práci, která má smysl, je užitečná				
Žít zdravě, starat se o své zdraví				
Žít podle svého přesvědčení				
Žít v hezkém prostředí				
Pracovat v kolektivu sympatických lidí				
Vydělat hodně peněz				
Mít vždy své nerušené soukromí				
Mít jakoukoliv práci, jen abyste byl zaměstnán a nebral podporu				
Pomáhat těm, kdo pomoc potřebují				
Mít přátele, kteří Vám mohou být užiteční				
Podávat perfektní profesionální výkon				
Žít příjemně, užívat si				
Mít práci, která umožňuje zkoušet nové věci				
Mít čas hlavně na své koníčky a zájmy				
Být oblíbený mezi lidmi				
Podílet se na zlepšování života v místě Vašeho bydliště				
Mít co nejvšestrannější vědomosti,				

všeobecný přehled o kultuře, vědě, technice a politice				
Aktivně se podílet na ochraně přírody				
Mít vlastní firmu, kde můžete být svým pánem				
Být dobře informován o dění u nás a ve světě				
Žít zajímavý, vzrušující život				
Pomáhat rozvoji demokracie ve společnosti				
Mít hezké věci, které nemá každý				
Dosáhnout významného postavení ve společnosti				
Mít práci, která umožňuje řídit činnost jiných lidí				
Prosazovat politiku své strany, hnutí				
Žít podle náboženských zásad				

Příloha č. 4 – Grafické vyjádření odpovědí na jednotlivé otázky v dotazníku

Otázka č. 1: Pohlaví

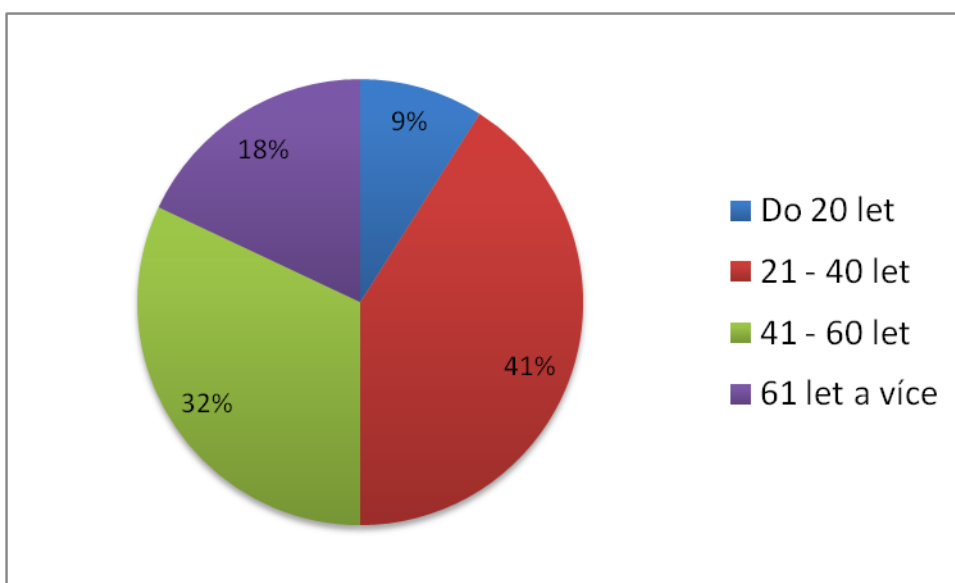
Graf 1 - Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 2: Věk

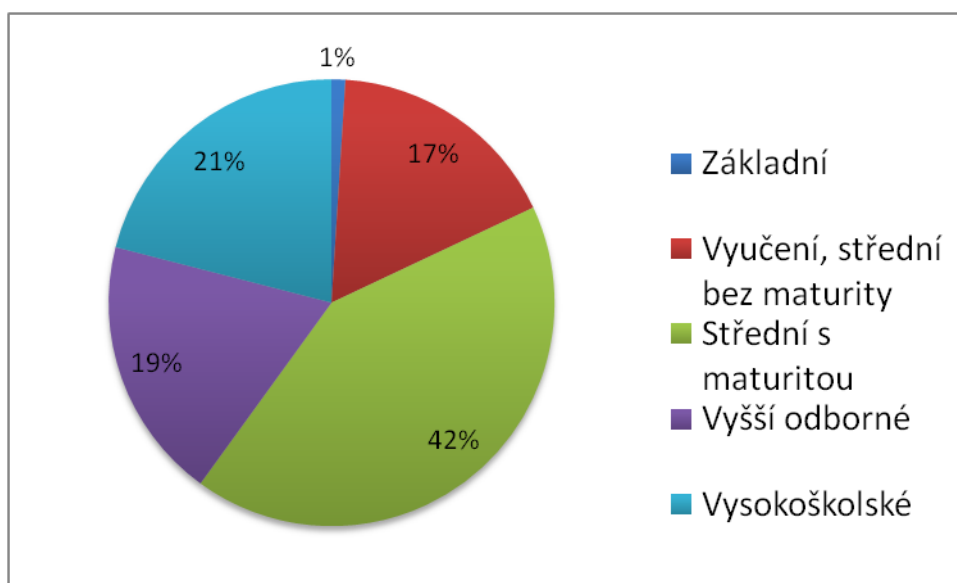
Graf 2 - Věk respondentů

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

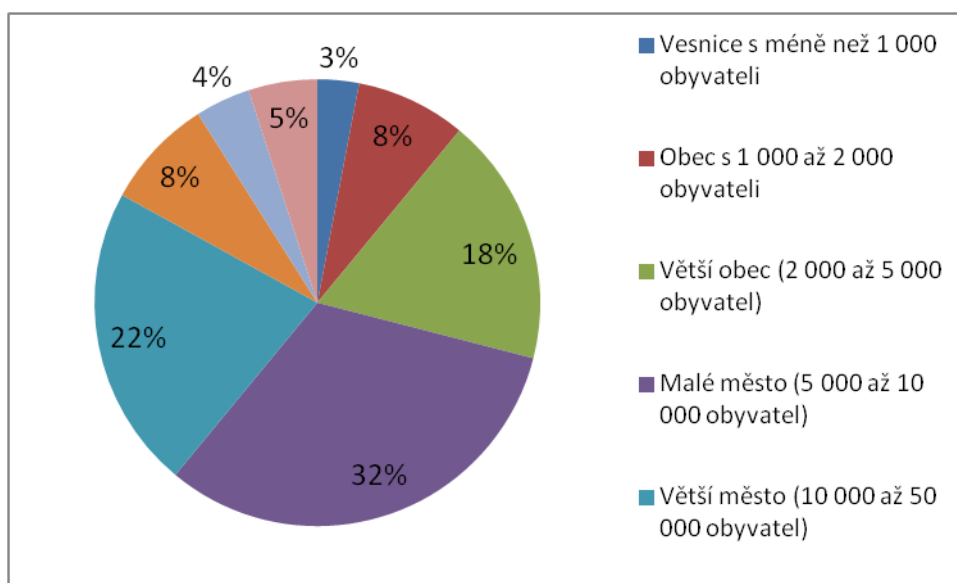
Graf 3 - Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 4: V jak velké obci (městě) bydlíte?

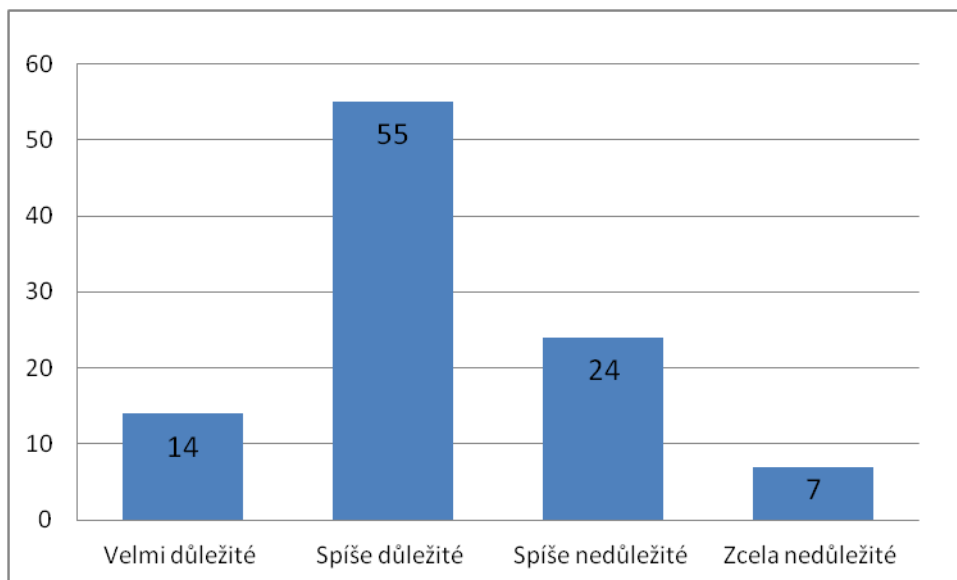
Graf 4 - V jak velké obci (městě) bydlíte?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

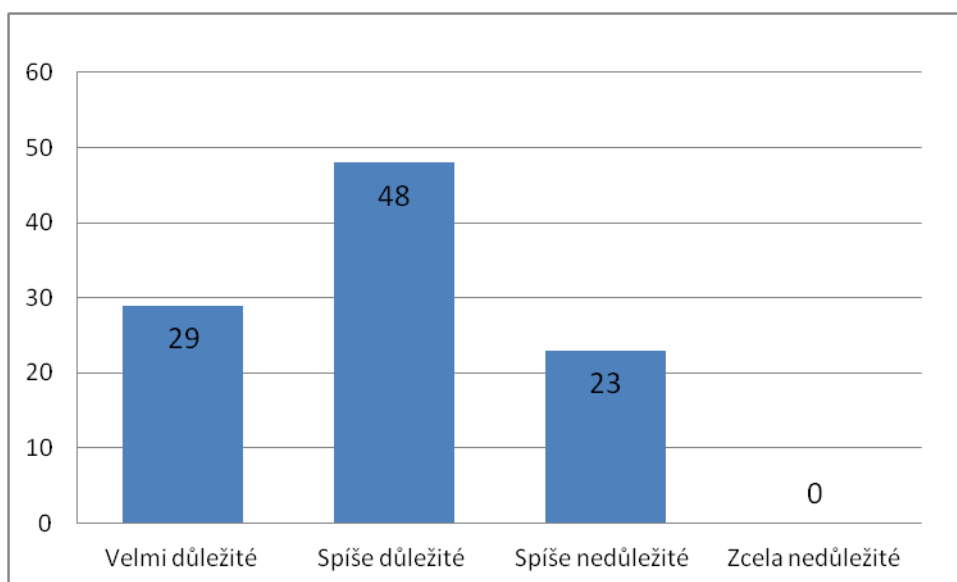
Otázka č. 5: Jak důležité jsou pro Vás při výběru destinace pro Vaši dovolenou (výlet) následující faktory?

Graf 5 - Atraktivita oblasti

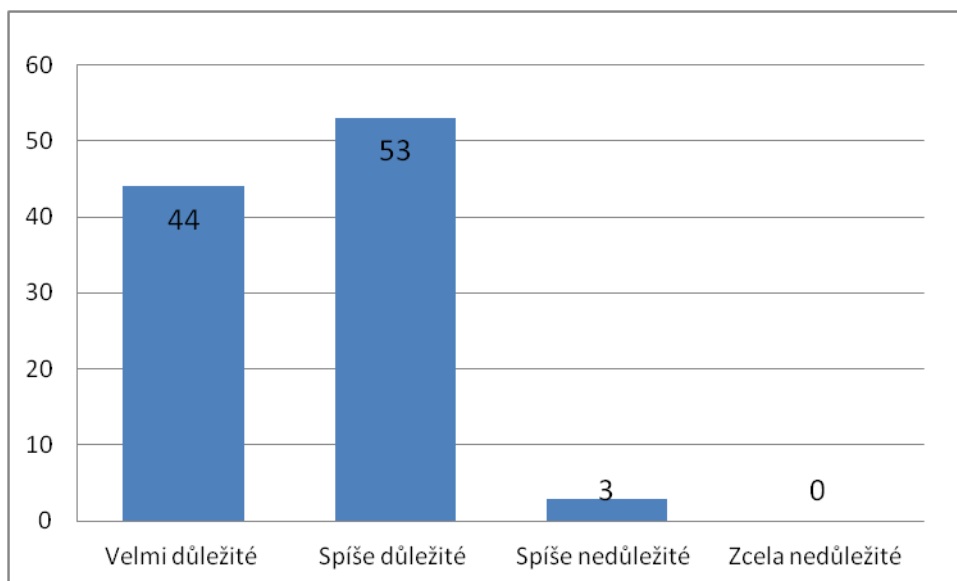
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 6 - Poměr ceny a kvality

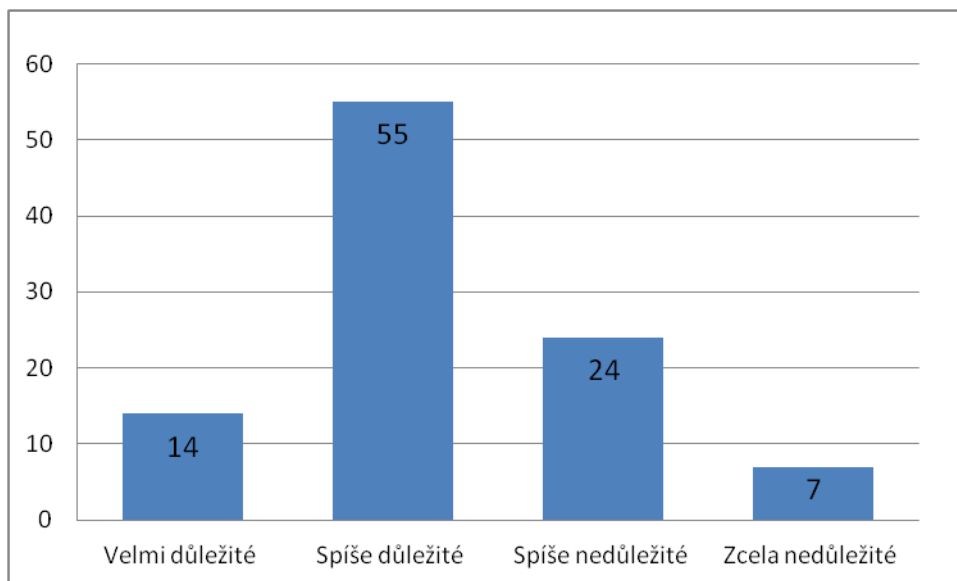
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 7 - Kvalita životního prostředí

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

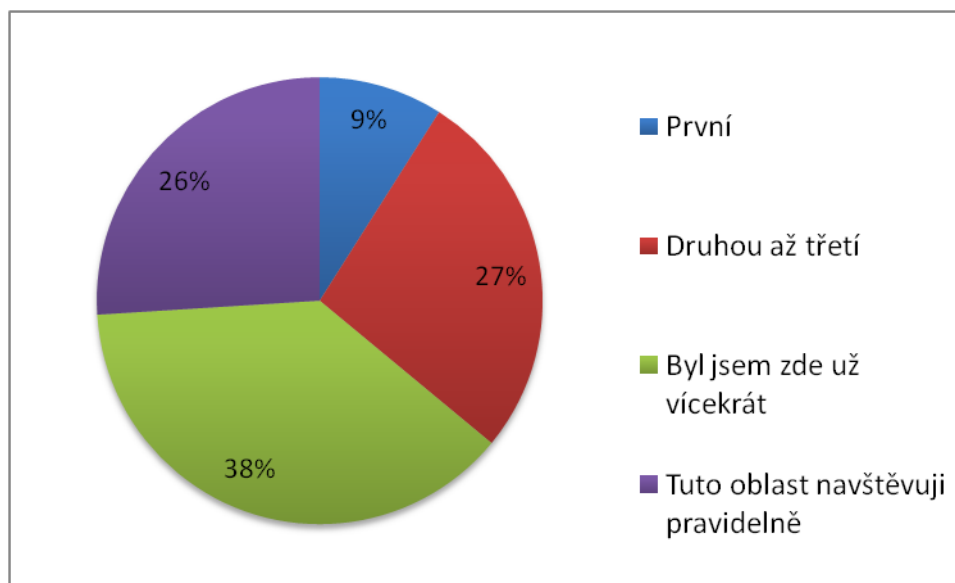
Graf 8 - Dopravní dostupnost

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 6: O kolikátou Vaši návštěvu CHKO Žďárské vrchy se jedná?

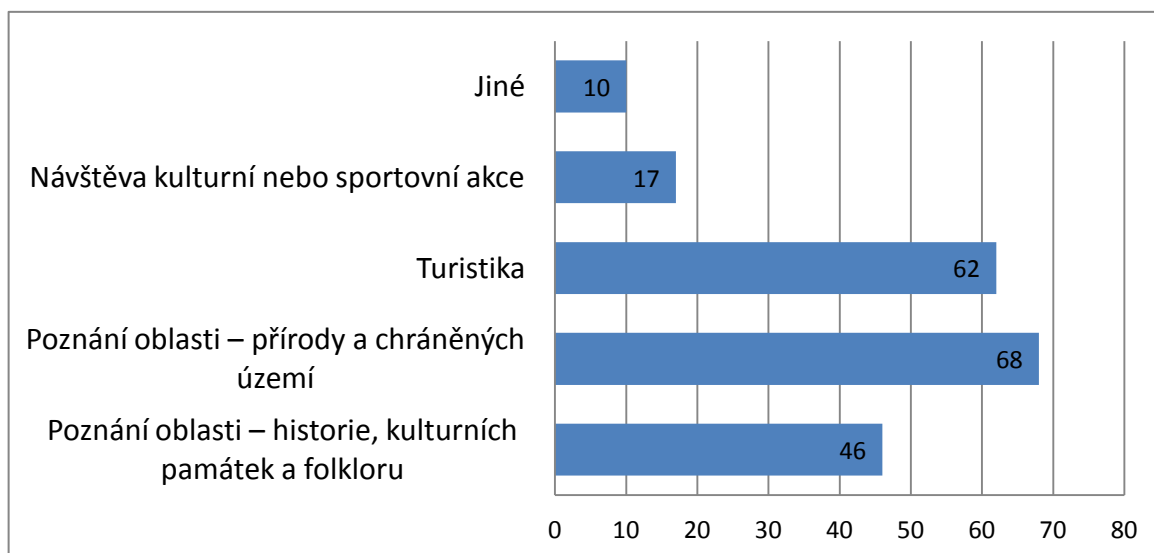
Graf 9 - O kolikátou Vaši návštěvu CHKO Žďárské vrchy se jedná?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 7: Co bylo Vaší motivací k návštěvě CHKO Žďárské vrchy?

Graf 10 - Co bylo Vaší motivací k návštěvě CHKO Žďárské vrchy?

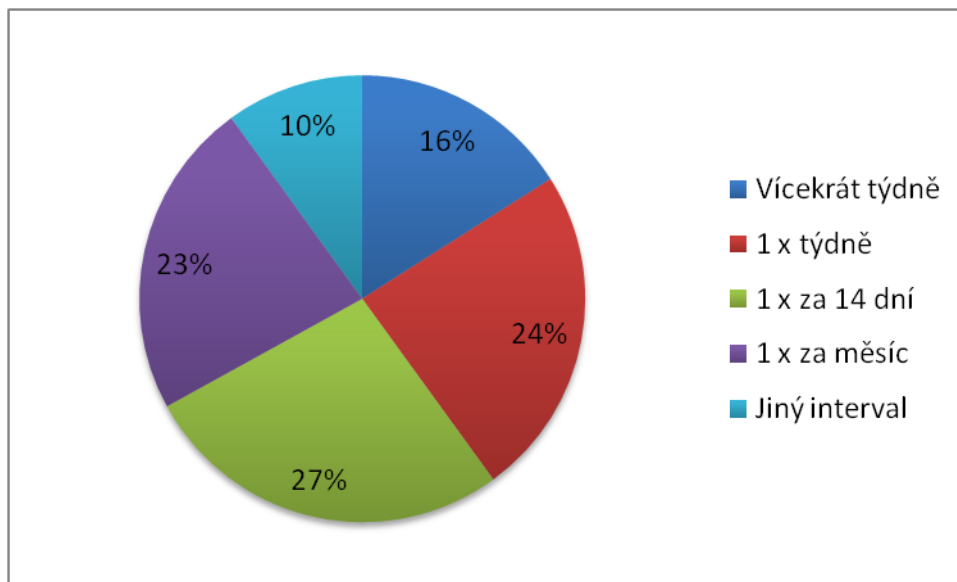

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 8: Jak často se věnujete letní turistice v přírodě?

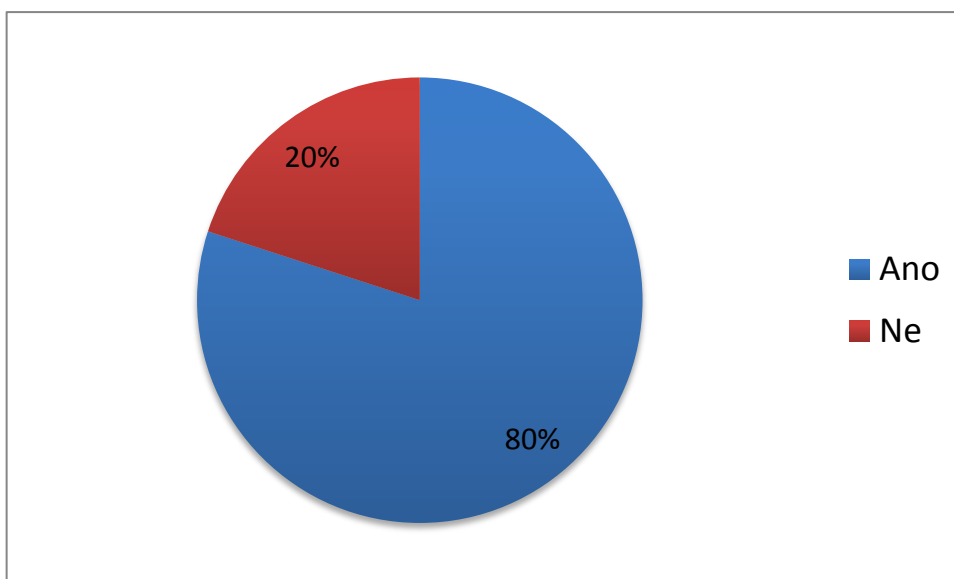
Graf 11 - Jak často se věnujete letní turistice v přírodě?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 9: Součástí CHKO Žďárské vrchy jsou naučné stezky (např. Žákova hora, Dářská rašeliniště). Máte v plánu je navštívit?

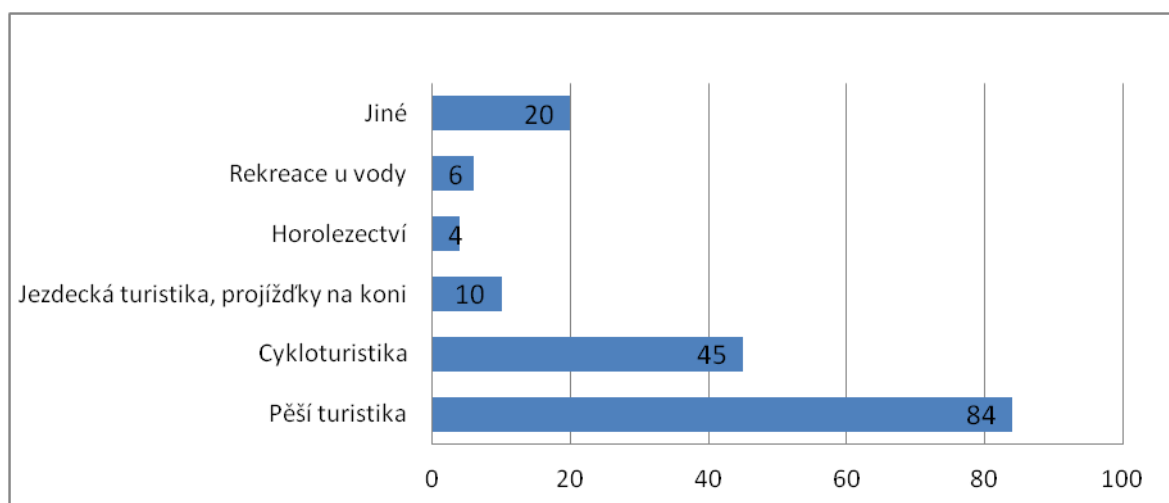
Graf 12 - Součástí CHKO Žďárské vrchy jsou naučné stezky. Máte v plánu je navštívit?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 10: Jaké činnosti v této oblasti máte v plánu?

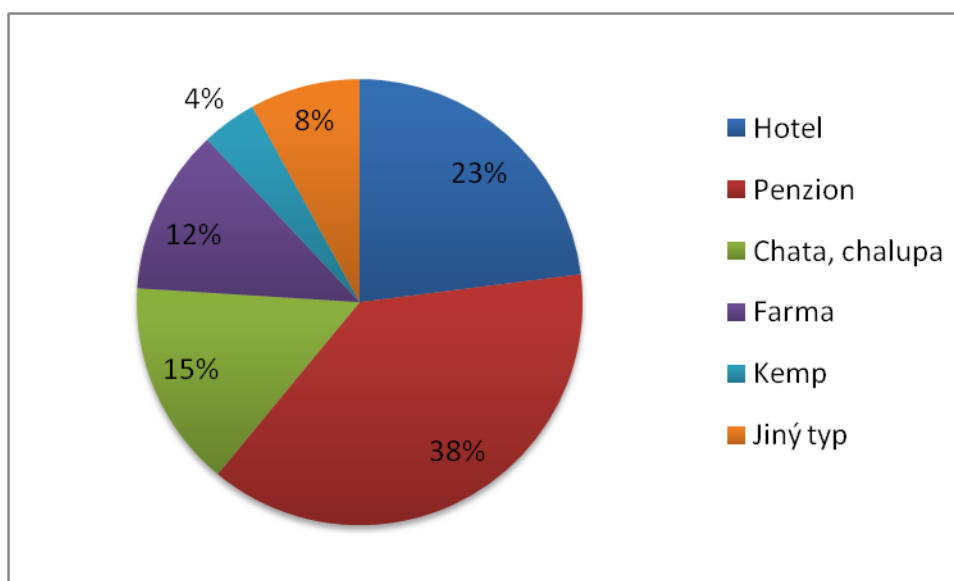
Graf 13 - Jaké činnosti v této oblasti máte v plánu?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 11: Jaký typ ubytování upřednostňujete?

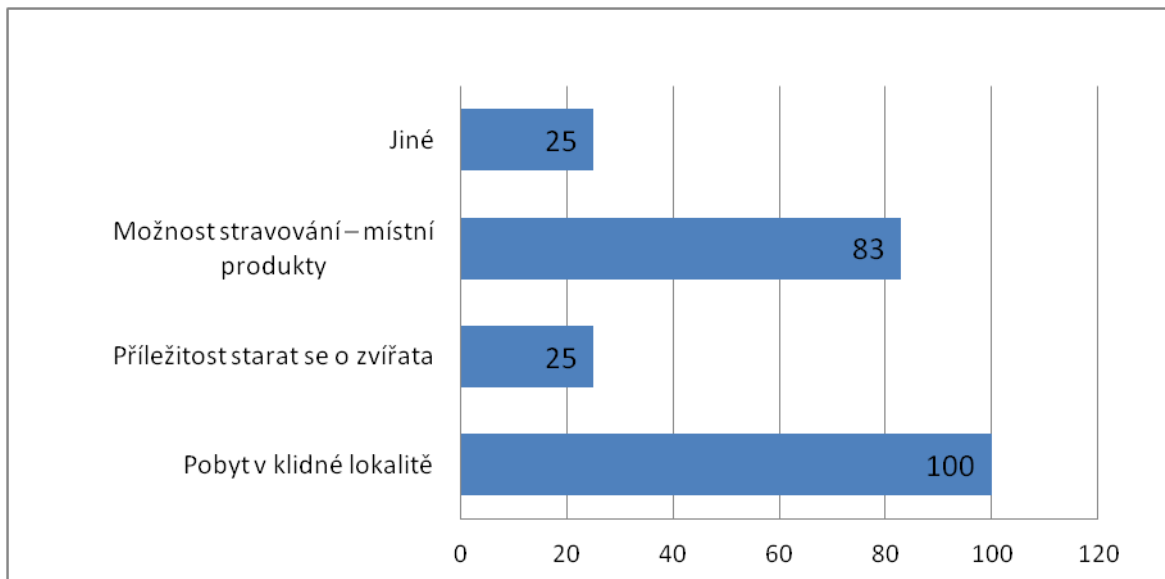
Graf 14 - Jaký typ ubytování upřednostňujete?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 12: Pokud je Vaší volbou farma, co je pro Vás na tomto typu ubytování zajímavé?

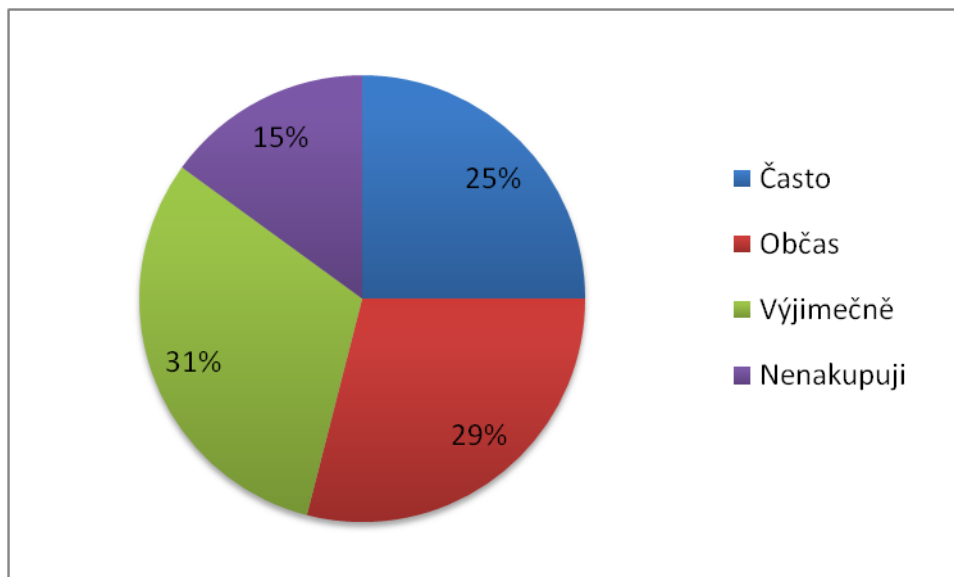
Graf 15 - Pokud je Vaší volbou farma, co je pro Vás na tomto typu ubytování zajímavé?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 13: Jak často nakupujete potraviny z produkce místních farem?

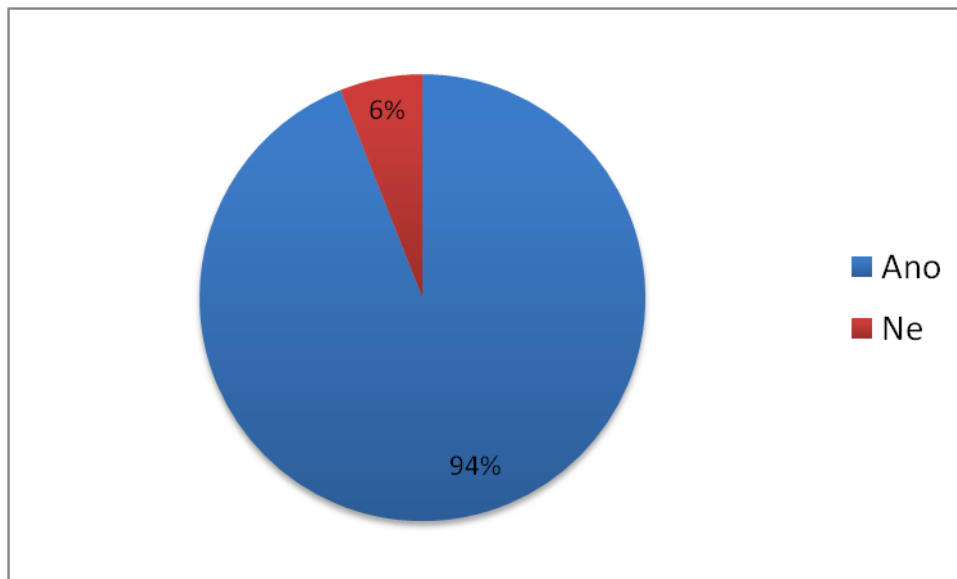
Graf 16 - Jak často nakupujete potraviny z produkce místních farem?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 14: Je v oblasti dostatek ubytovacích kapacit, které odpovídají Vašemu životnímu stylu?

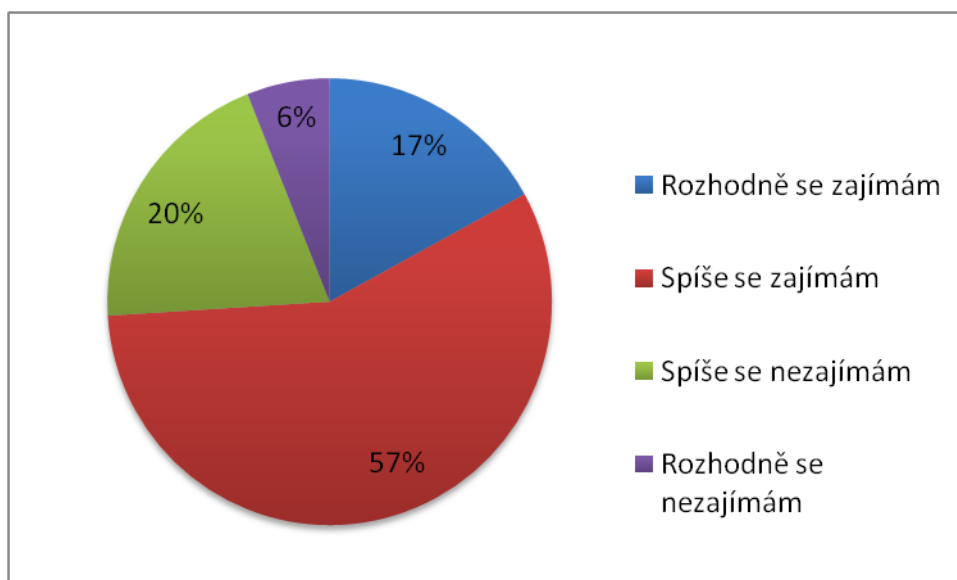
Graf 17 - Je v oblasti dostatek ubytovacích kapacit, které odpovídají Vašemu životnímu stylu?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 15: Zajímáte se o informace týkající se životního prostředí?

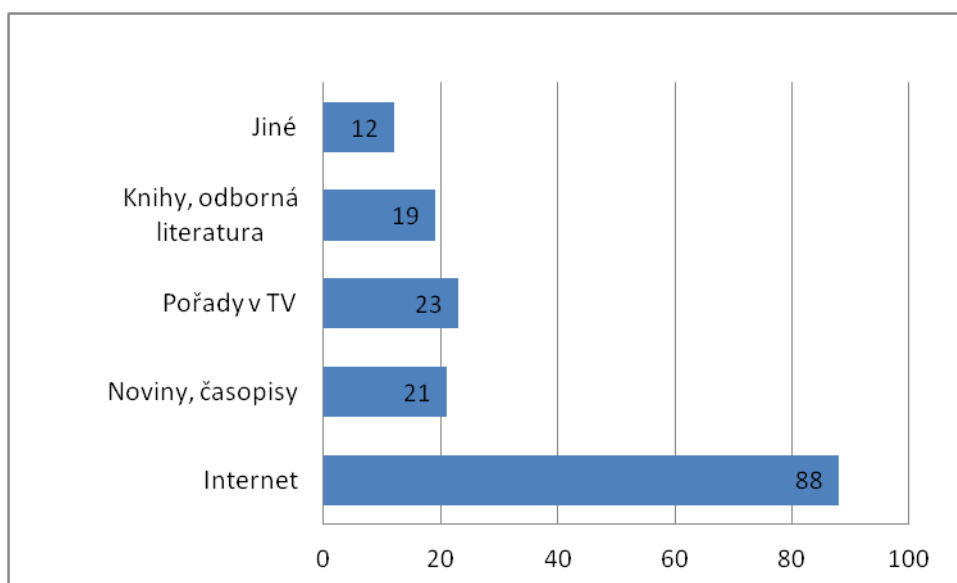
Graf 18 - Zajímáte se o informace týkající se životního prostředí?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 16: Pokud jste odpověděl/a kladně, jaké zdroje informací využíváte?

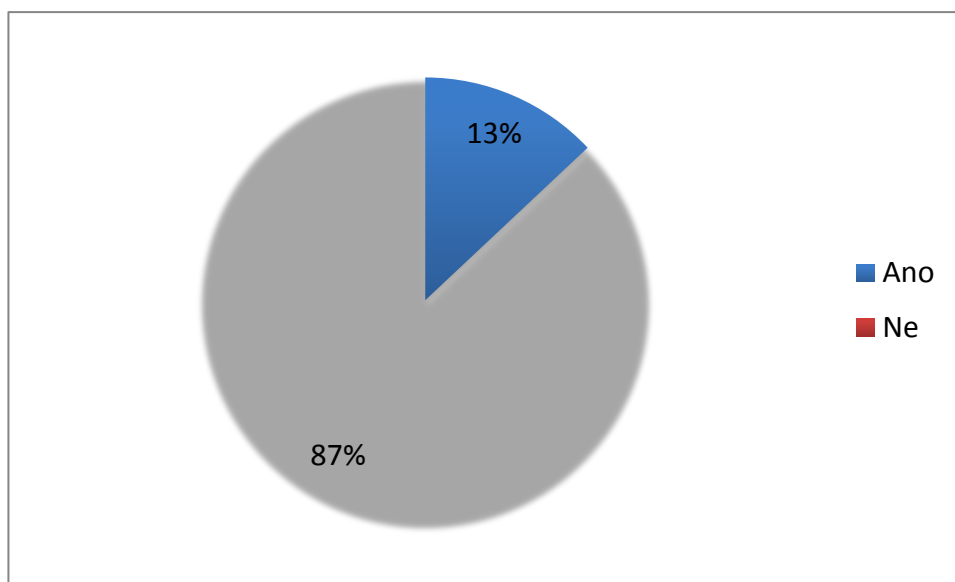
Graf 19 - Jaké zdroje informací využíváte?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

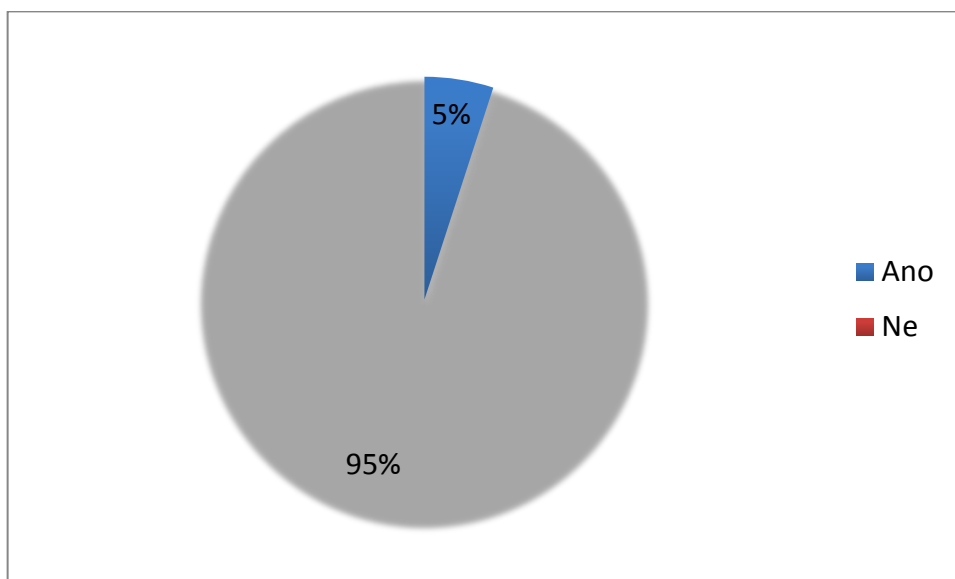
Otázka č. 17: Učinil/a jste během posledních pěti let některou z těchto věcí?

Graf 20 - Podpis petice týkající se ochrany životního prostředí

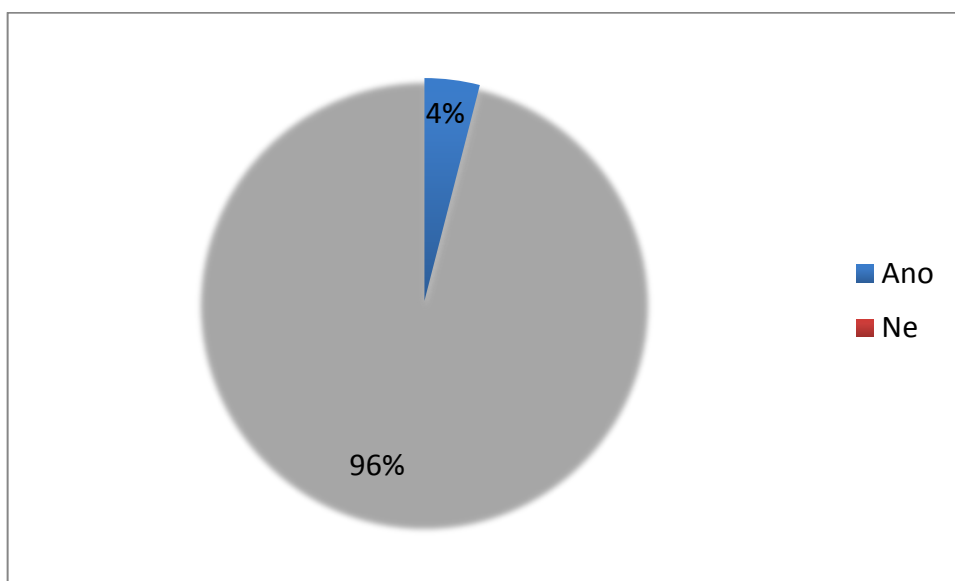
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 21 - Finanční příspěvek na podporu ekologické organizace

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

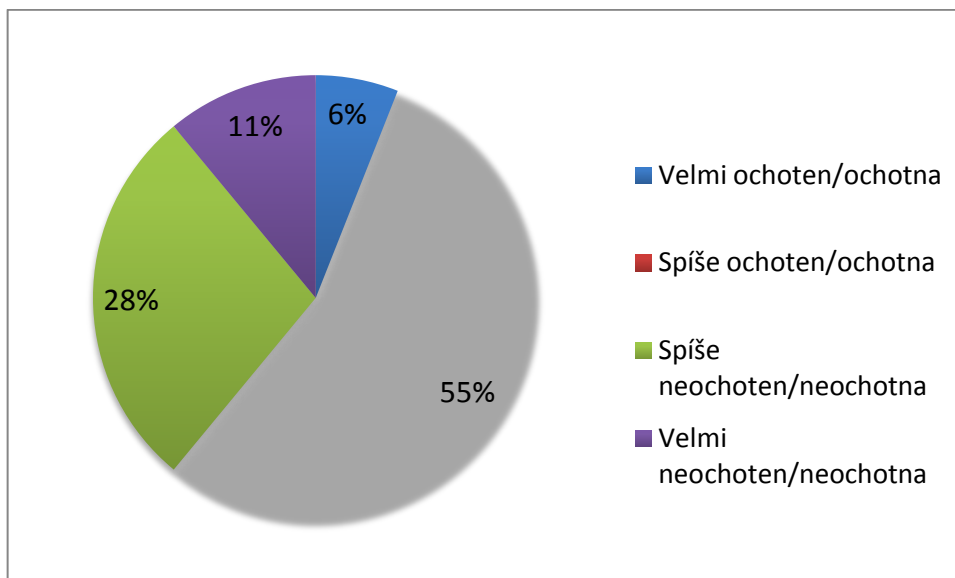
Graf 22 - Účast na protestu nebo demonstraci týkající se ochrany životního prostředí

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 18: Jak dalece jste Vy osobně ochoten/ochotna platit vyšší daně v zájmu ochrany životního prostředí?

Graf 23 - Ochota platit vyšší daně v zájmu ochrany ŽP

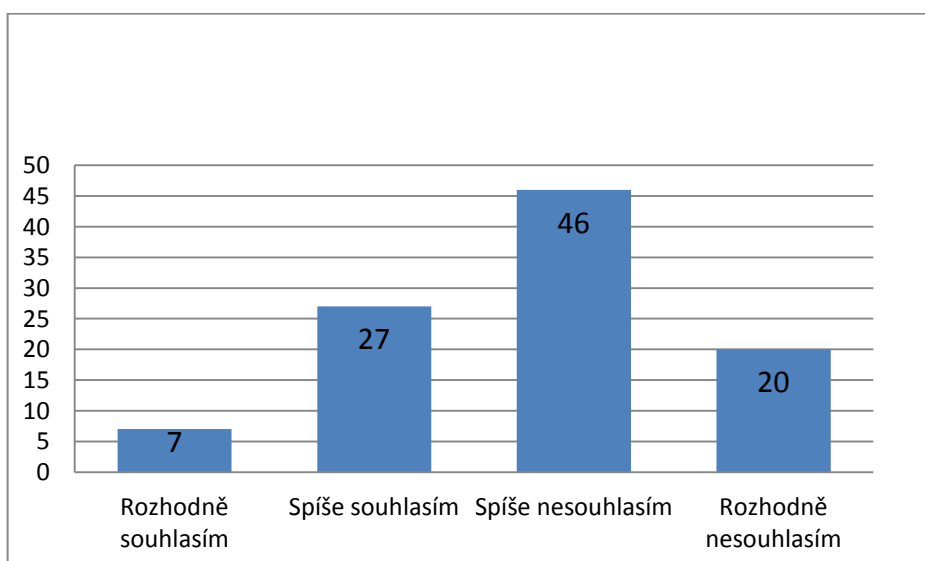

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 19: Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky?

Výrok č. 1: Pro člověka, jako jsem já, je dost těžké něco dělat pro ochranu životního prostředí.

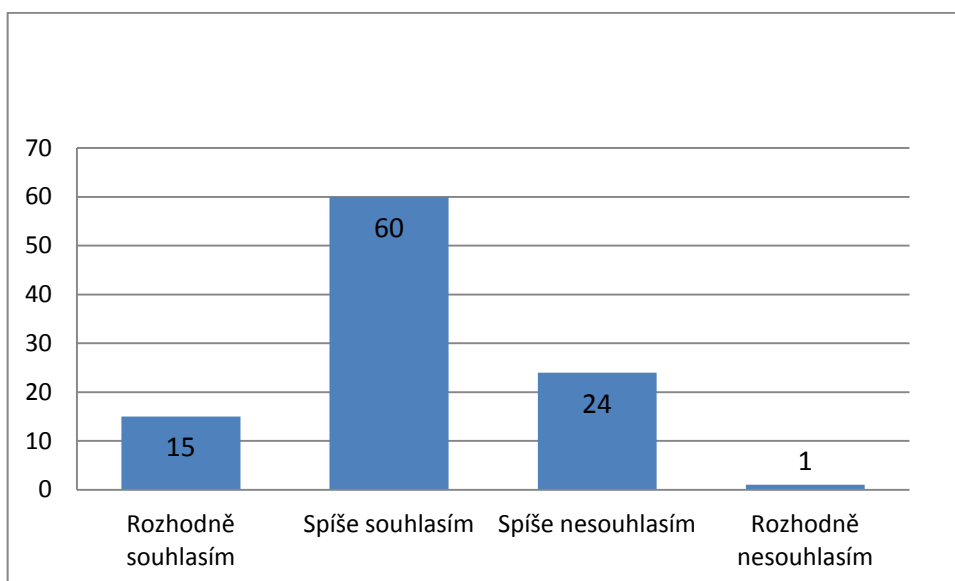
Graf 24 - Výrok č. 1

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Výrok č. 2: Dělán, co je dobré pro životní prostředí, i když to stojí více peněz nebo to zabírá více času.

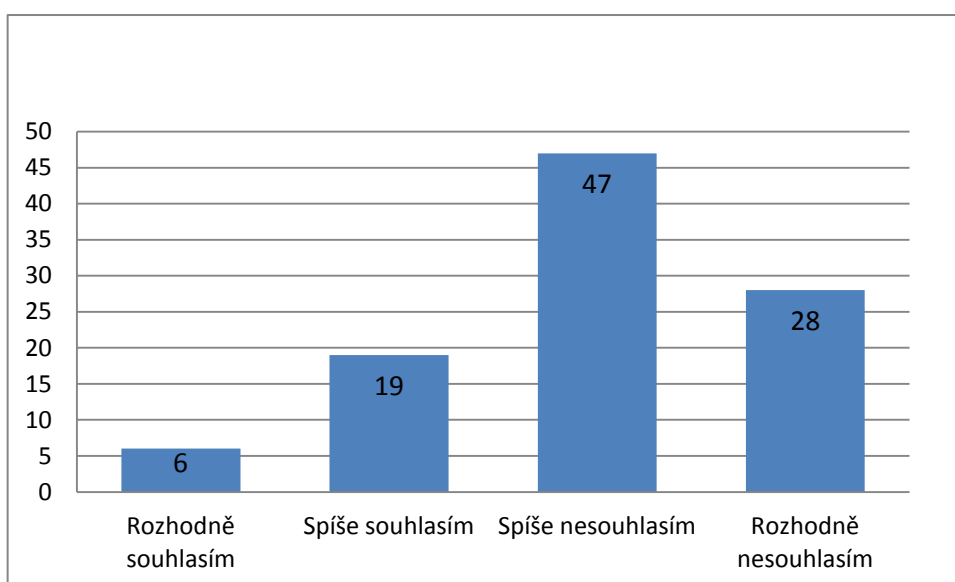
Graf 25 - Výrok č. 2

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Výrok č. 3: Nemá cenu, abych něco dělal/a pro ochranu životního prostředí, pokud to nebudou dělat také ostatní lidé.

Graf 26 - Výrok č. 3

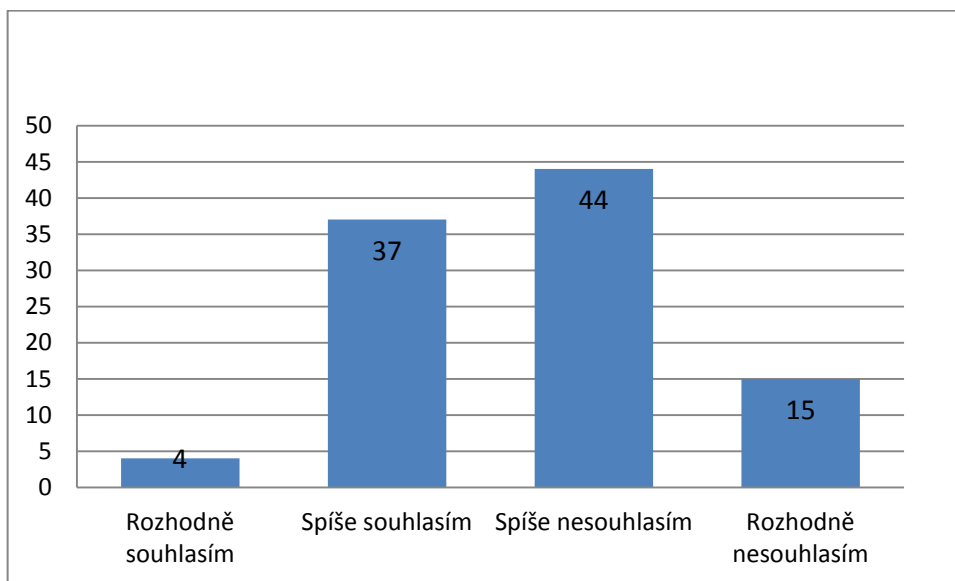

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Výrok č. 4: *Mnohá tvrzení o ekologických hrozbách jsou zveličena.*

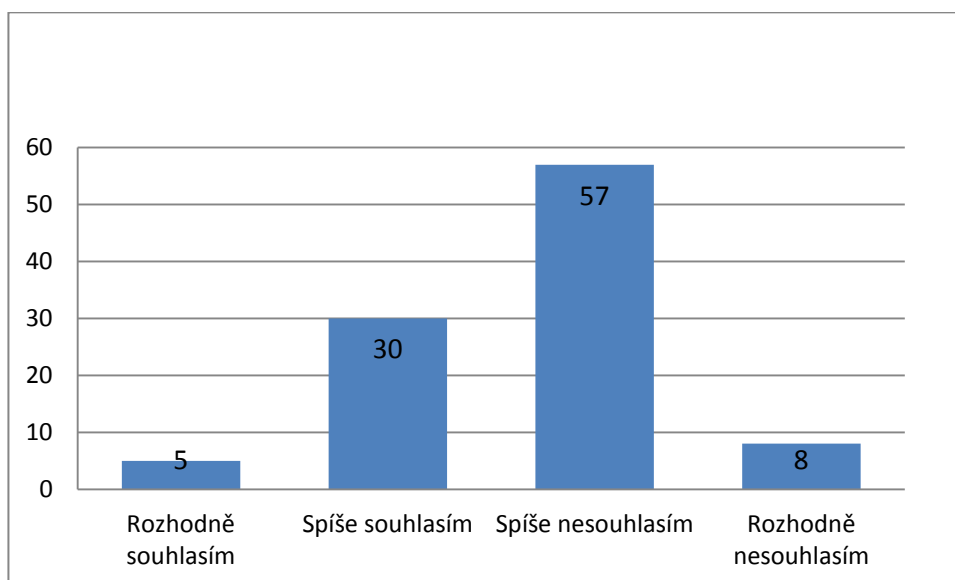
Graf 27 - Výrok č. 4

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Výrok č. 5: *Je pro mě těžké rozeznat, zda je můj způsob života prospěšný nebo škodlivý pro životní prostředí.*

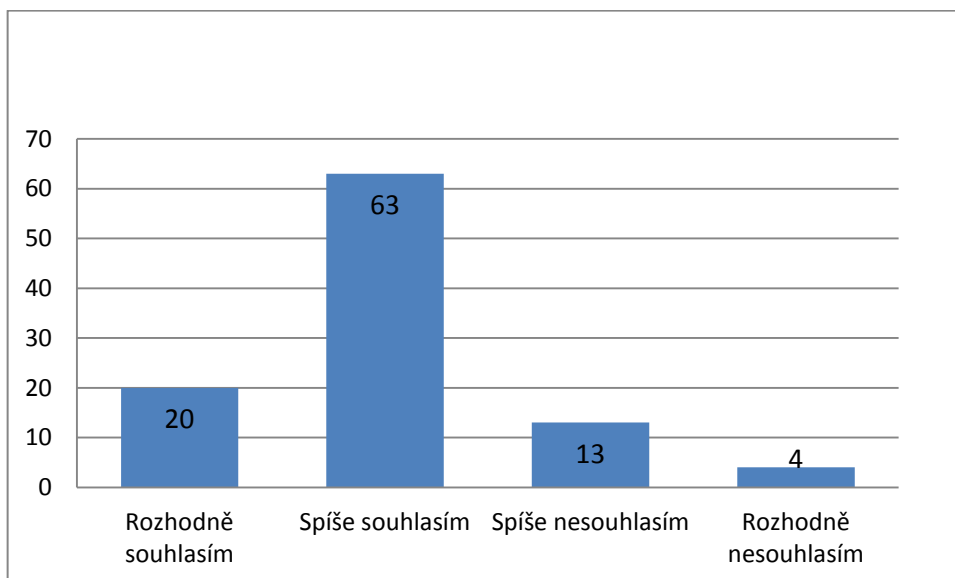
Graf 28 - Výrok č. 5

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Výrok č. 6: *Environmentální problémy mají přímý dopad na můj běžný život.*

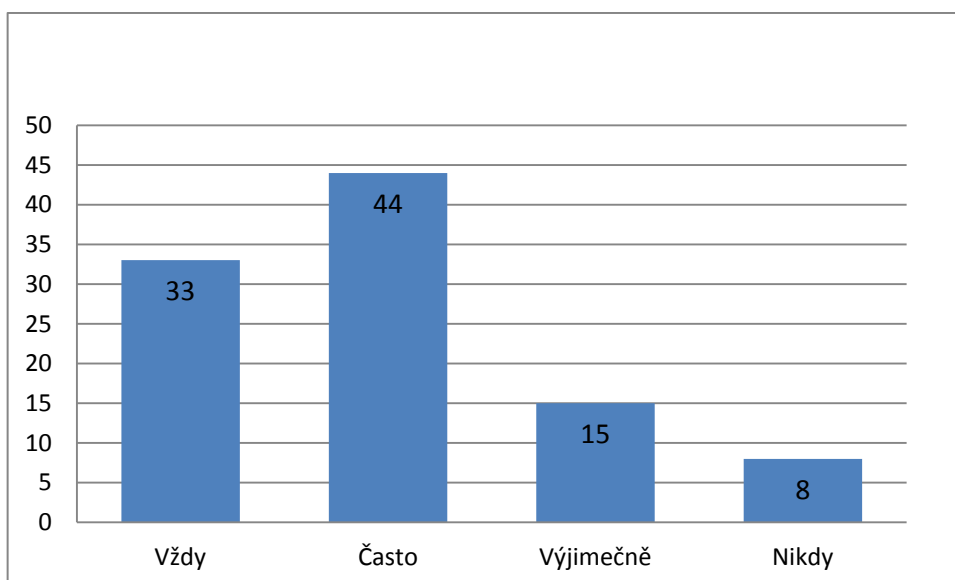
Graf 29 - Výrok č. 6

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

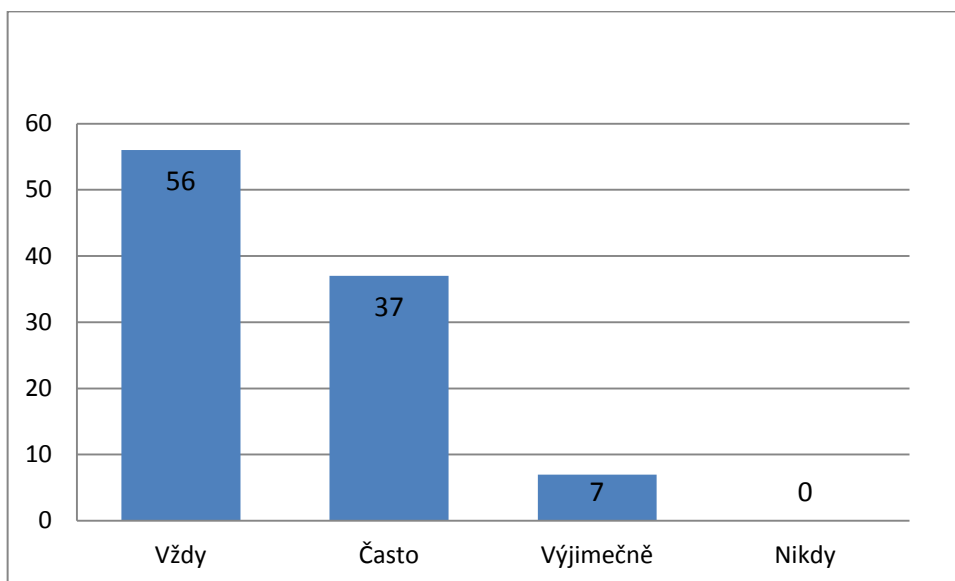
Otázka č. 20: Kterou z těchto činností děláte?

Graf 30 - Třídění běžného odpadu

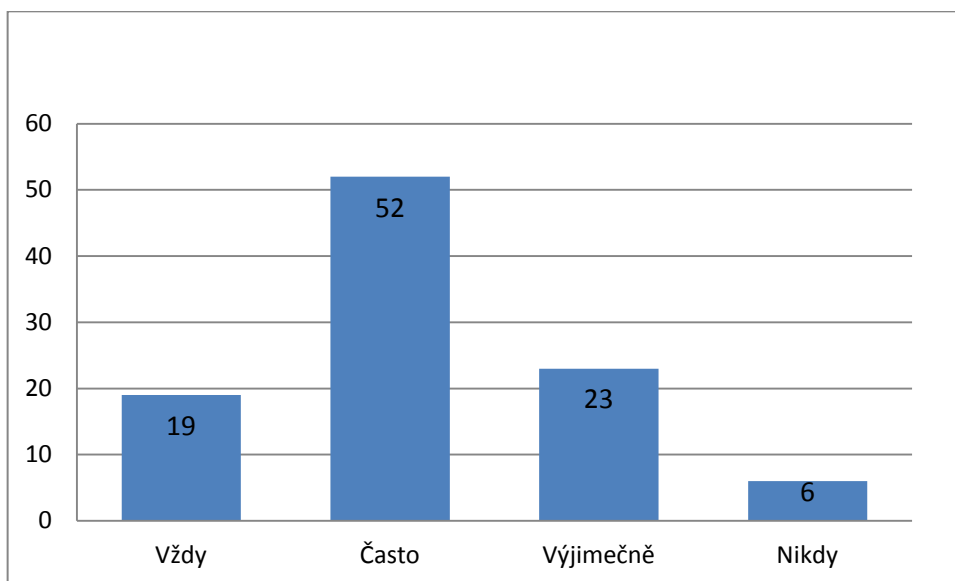
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 31 - Třídění nebezpečného odpadu

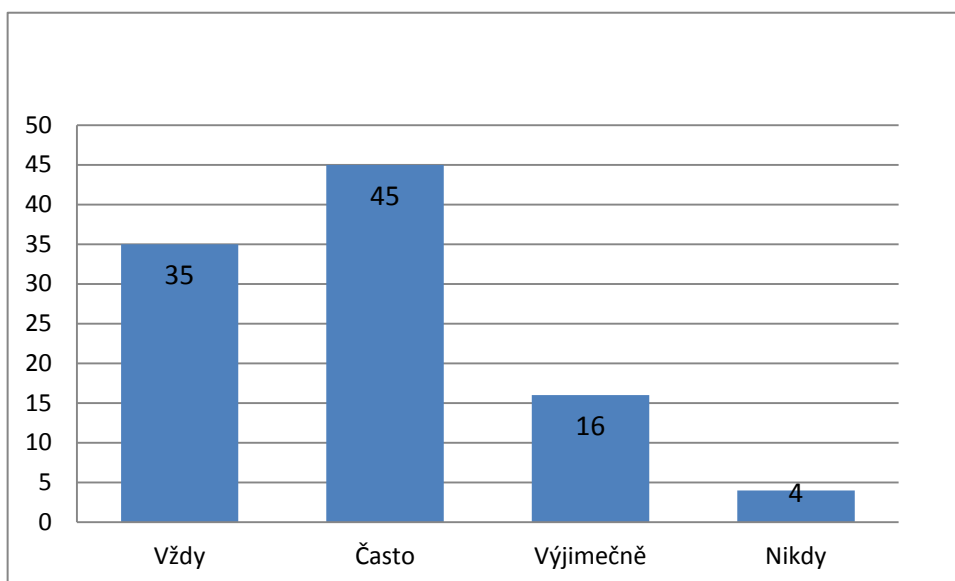
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 32 - Šetření elektrickou energií

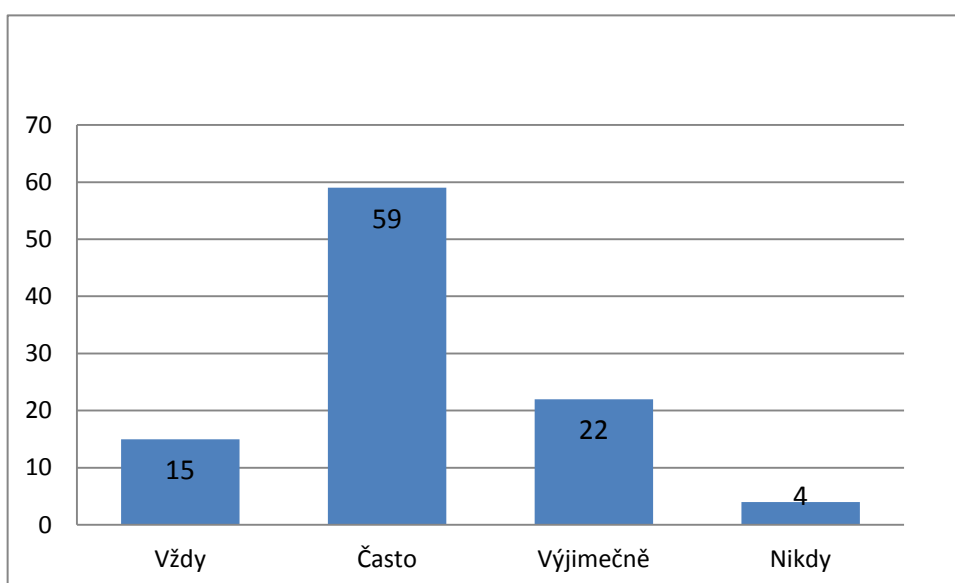
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 33 - Šetření vodou

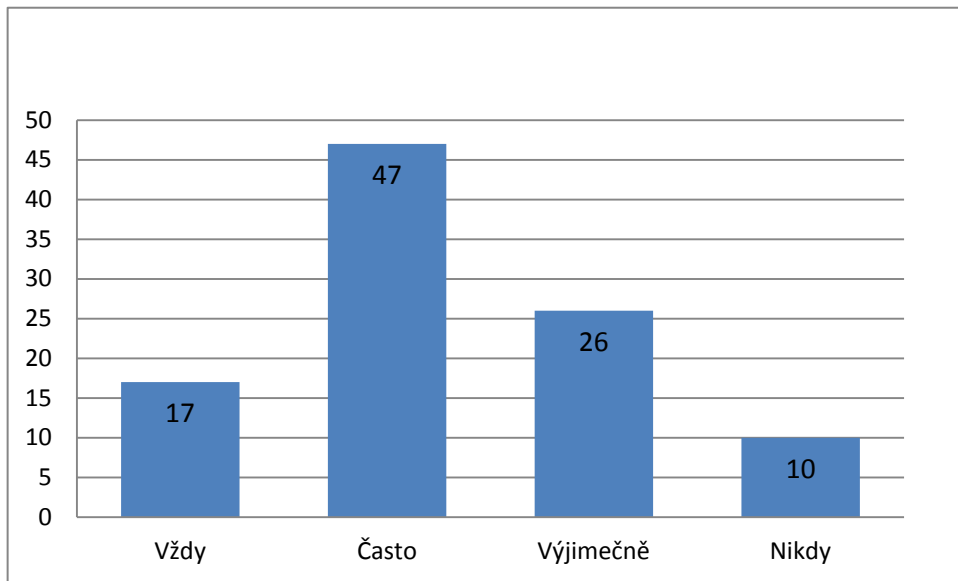
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 34 - Nákup výrobků šetrných k životnímu prostředí

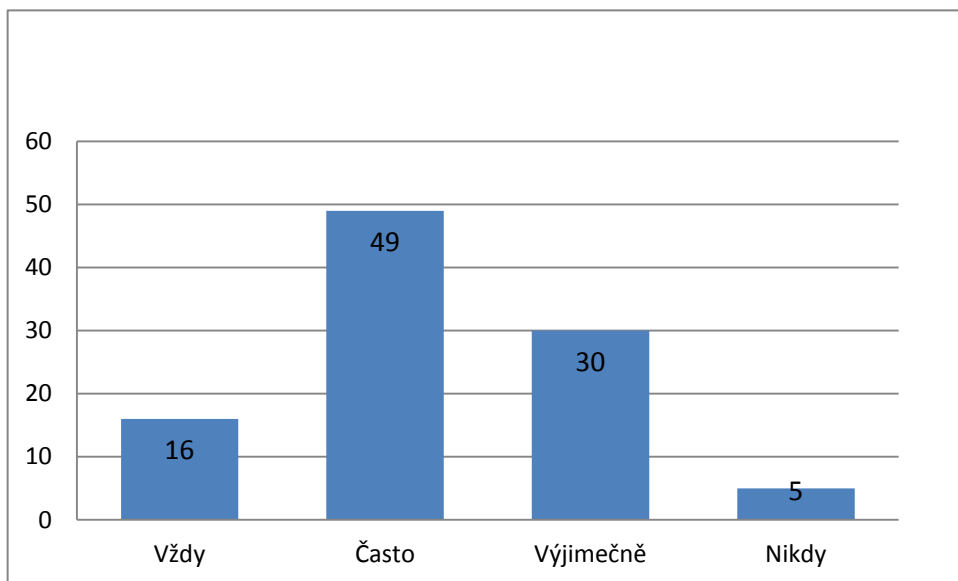
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 35 - Nákup biopotravin

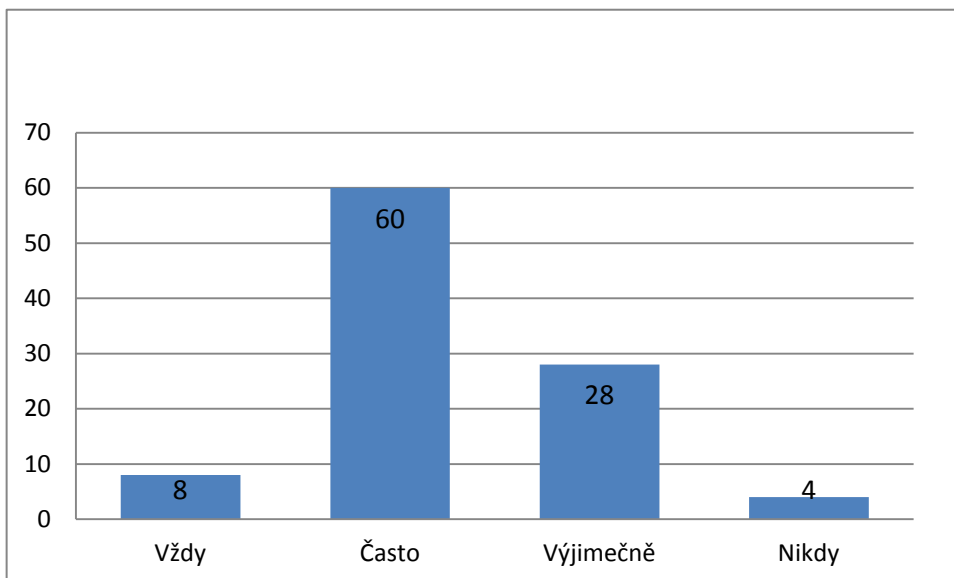
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 36 - Preference potravin vypěstovaných a vyrobených v ČR

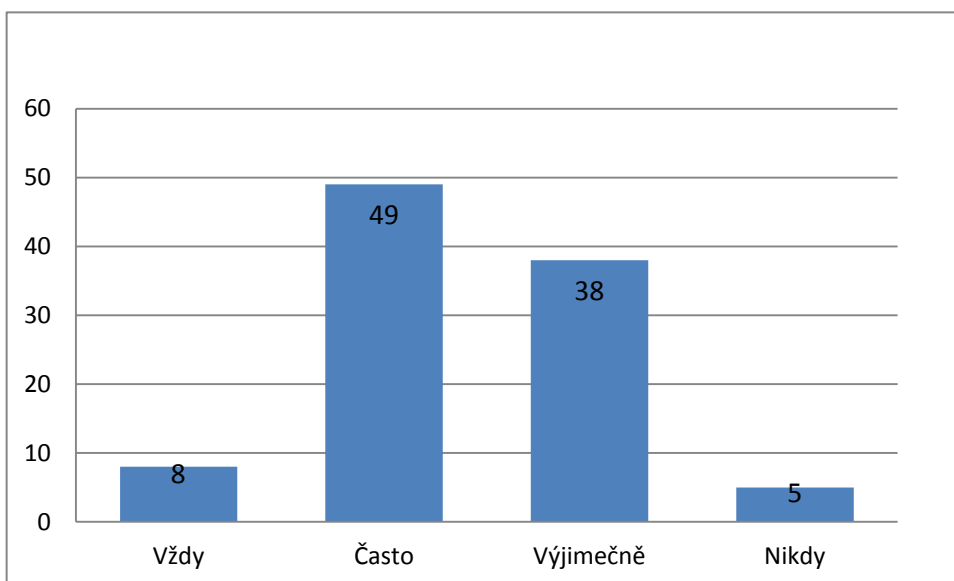
Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Graf 37 - Nahrazování chemických přípravků přírodními alternativami

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

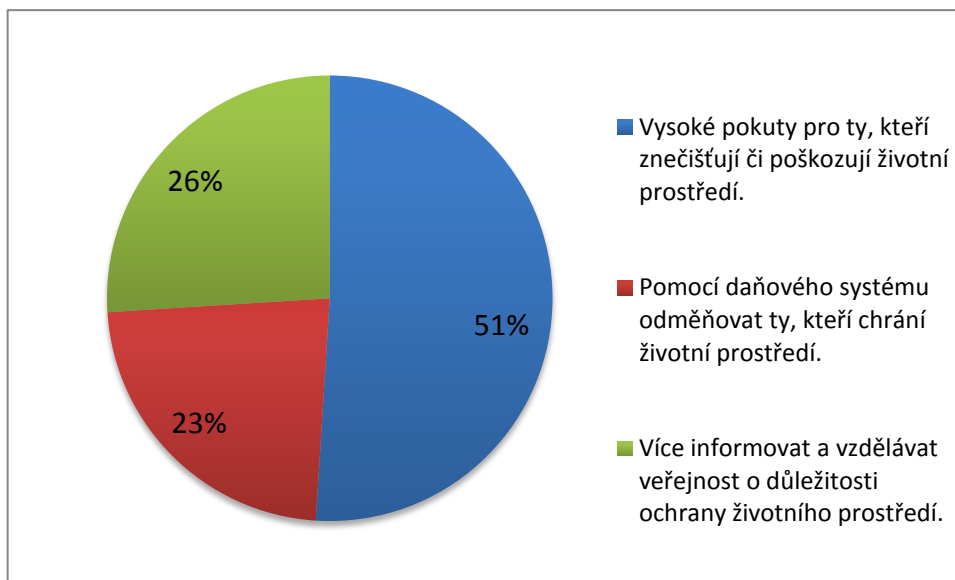
Graf 38 - Využívání veřejné dopravy

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Otázka č. 21: Které z následujících opatření by podle Vašeho názoru nejlépe přimělo lidi a jejich rodiny v České republice, aby chránili životní prostředí?

Graf 39 - Které opatření by nejlépe přimělo lidi chránit životní prostředí?

Zdroj: vlastní výzkum návštěvníků CHKO Žďárské vrchy (pozn. N=100)

Příloha č. 5 – Projekt diplomové práce

1. Jméno studenta, tituly:
Bc. Olga Faltysová, BA
2. Osobní číslo (UČO):
364803
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium):
2011
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok):
27. 09. 2011
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny:
Potenciál cestovního ruchu severního Norska, Univerzita Hradec Králové, Management cestovního ruchu, 2011
6. Předběžný název DP:
Životní styl, environmentální hodnoty a postoje návštěvníků k ochraně životního prostředí při pěší turistice v CHKO Žďárské vrchy
7. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):
V průběhu vývoje lidstva došlo k odtržení od přírodního světa, k situaci, kdy člověk přestal žít v souladu se svým prostředím a dostal se s ním do rozporu.
Začalo docházet ke znečišťování jednotlivých složek životního prostředí, k přeměně krajiny, k nadměrnému čerpání přírodních zdrojů, a tedy postupně k poškozování životního prostředí jako celku.
Začalo být nutné chránit přírodu a celé životní prostředí. První chráněná území vznikala v 19. století, chráněné krajinné oblasti jsou v České republice vyhlášeny od roku 1956. CHKO Žďárské vrchy byla založena v roce 1970.
Aby byla naplněna podstata existence vyhlášených zvláště chráněných území, je klíčové, aby se lidé chovali v souladu s přírodou.
8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):
Předmět zkoumání
Předmětem zkoumání diplomové práce bude životní styl, environmentální hodnoty a postoje návštěvníků CHKO k ochraně životního prostředí. Zodpovězeny budou výzkumné otázky, tj. pozice ochrany životního prostředí v hodnotovém žebříčku

návštěvníků, jejich podíl na udržitelném cestovním ruchu ve zkoumané oblasti a uplatňování zásad ochrany životního prostředí v jejich životním stylu.

Zasazení do vědy

Sociální a kulturní ekologie

Etika

Environmentální etika

9. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:

Výzkumné otázky:

Jaké místo v hodnotovém žebříčku návštěvníků CHKO zaujímá ochrana životního prostředí?

Je pobyt návštěvníků v přírodě (např. CHKO) významnou součástí jejich životního stylu?

Do jaké míry se návštěvníci CHKO podílejí na udržitelném cestovním ruchu v dané oblasti?

10. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Rešerše odborné literatury, která se vztahuje k danému tématu

Empirický výzkum

Kvantitativní výzkumná strategie - dotazníkové šetření

- Příprava dotazníku, výběr vzorku (na základě dostupnosti), předvýzkum, sběr dat, analýza dat a vyhodnocení výsledků

11. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. *praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi* atd.):

Hlavní cíl práce

- zhodnotit životní styl, environmentální hodnoty a postoje návštěvníků CHKO Žďárské vrchy k ochraně životního prostředí

Dílčí cíle

- zjistit, na jakém místě se v hodnotovém žebříčku návštěvníků CHKO nachází ochrana životního prostředí
- posoudit, zda je pobyt návštěvníků v přírodě (např. CHKO) významnou součástí jejich životního stylu
- ověřit, zda se návštěvníci CHKO podílejí na udržitelném cestovním ruchu v dané oblasti

Praktický přínos:

Podnět ke změnám ve vzdělávání návštěvníků o tématu.

12. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):

Budou zjištěny aktuální postoje návštěvníků CHKO k ochraně životního prostředí.

13. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos:

Žádné.

14. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

Teoretická část

Úvod

Metodologie

Literární rešerše

Environmentální etika

Hodnoty a životní styl

Trvale udržitelný rozvoj a cestovní ruch

Ochrana životního prostředí

Charakteristika CHKO Žďárské vrchy

Praktická část

Dotazníkové šetření

Analýza dat

Zhodnocení výsledků

Závěr

Přílohy

15. Předběžná bibliografie k tématu:

Borovičková, H. (2005): Nástroje ochrany přírody a krajiny. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR

David P., Soukup, V., Dobrovolná, V. (2004): Průvodce po Čechách Moravě a Slezsku: Žďárské vrchy. Praha: S&D

Disman, M. (2002): Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. Praha: Karolinum

Duffková J., Urban L., Dubský J. (2008): Sociologie životního stylu. Praha: Aleš Čeněk, s.r.o.

Dvořák L., Vinš A. (1983): Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy. Praha: Svoboda

Friedl, K. (1999): Chráněná území v České republice. Praha: Informatorium

- Friedl, K. (2004): Ochrana přírody se zřetelem k ochraně přírody a krajiny v ČR. Praha: Univerzita Karlova v Praze
- Hendl, J. (2004): Přehled statistických metod zpracování dat. Praha: Portál
- Hindls, R., Hronová, S., Novák, I. (2000): Metody statistické analýzy pro ekonomy. Praha: Management Press
- Kvasničková, D. (1998): Environmentální informace a osvěta. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR
- Lapka, M. (2008): Úvod do sociologie krajiny. Praha: Karolinum
- Machar, I., Drobilová L. (2012): Ochrana přírody a krajiny v ČR, vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci
- Miko, L., Štursa, J. (2010): Národní parky a chráněné krajinné oblasti v České republice. Praha: Ministerstvo životního prostředí
- Mezřický, V. (2008): Environmentální politika a udržitelný rozvoj. Praha: Portál
- Naess A. (1996): Ekologie, pospolitost a životní styl. Bratislava: Abies
- Pásková, M. (2009): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Hradec Králové: Gaudeamus
- Pásková, M., Zelenka, J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj
- Swoboda, H. (1977): Moderní statistika. Praha: Nakladatelství Svoboda
- Šeflová, J. (2008): Průvodce ochranou životního prostředí pro veřejnou správu. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku
- Správa Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (online). Přístup z internetu: URL: www.zdarskevrchy.ochranaprirody.cz

16. Předpokládaný vedoucí DP:

PhDr. Daniel Čermák, Ph.D.

V Litomyšli, 5. března 2016

diplomant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

Olga Faltysová

PhDr. Daniel Čermák, Ph.D.

PhDr. Ivan Rynda